

"OMVENDELSESTERAPI"
VIDEN OM UDBREDELSE OG
KARAKTER I DANMARK
- MED BLIK TIL UDLANDET

"OMVENDELSESTERAPI"

VIDEN OM UDBREDELSE OG KARAKTER I DANMARK
- MED BLIK TIL UDLANDET

Udarbejdet af Als Research
for Ligestillingsafdelingen i Beskæftigelsesministeriet

Forfattet af: Bjarke Følner, Ida Kvist Sommer, Rikke Trige Jensen og Amalie Vejlgård Schørring

København 2021

ISBN: 978-87-93373-45-7

Als Research ApS
Ny Vestergade 1, 2.
1471 København K
www.alsresearch.dk

INDHOLD

1 FORORD	5
2 KONKLUSIONER	7
3 DATAGRUNDLAG	11
3.1 DET KVANTITATIVE DATAGRUNDLAG	11
3.2 DET KVALITATIVE DATAGRUNDLAG	12
3.3 DET EKSPLORATIVE LITTERATURSTUDIE	15
4 HVAD ER "OMVENDELSESTERAPI"?	18
4.1 OMVENDELSESTERAPI (CT)	19
4.2 RELATEREDE FAGBEGREBER: SOGIECE, SOCE OG GIECE	21
4.3 KONSEKVENSER OG IMPLIKATIONER AF BEGREBSFORSTÅElsen	22
4.4 INFORMANTERNES EGEN FORSTÅELSE AF "OMVENDELSESTERAPI"	22

5 VIDEN OM UDBREDELSE OG KARAKTER I UDLANDET 25

5.1	DEN BRITISKE NATIONAL LGBT SURVEY (2018)	26
5.2	DEN BRITISKE NATIONAL FAITH & SEXUALITY SURVEY (2018)	27
5.3	DEN AMERIKANSKE TRANSGENDER DISCRIMINATION SURVEY (2018)	27
5.4	THE WILLIAMS INSTITUTES' ESTIMAT FOR UDBREDELSEN I USA	28
5.5	FORELØBIGE BUD PÅ GLOBAL UDBREDELSE OG KARAKTER	28
5.6	ØVRIGE STUDIER	29

6 VIDEN OM UDBREDELSE OG KARAKTER I DANMARK 33

6.1	ANALYSER AF DATA FRA LGBT-UNDERSØGELSERNE I 2015 OG 2020	33
6.2	CASEFORTÆLLINGER	42
6.3	INTERVIEW MED RÅDGIVERE HOS LGBT+ ORGANISATIONER MV.	62
6.4	ØVRIGE INTERVIEW	65

7 KORT OM ETISKE OG JURIDISKE ASPEKTER SAMT LOVGIVNINGSTILTAG 76

7.1	ERKLÆRINGER IMOD SOGIECE	76
7.2	ETISKE OG JURIDISKE DISKUSSIONER I RELATION TIL EMNET	77
7.3	IDENTIFICEREDE LOVGIVNINGSTILTAG I ANDRE LANDE	78

8 LITTERATURLISTE 82

1 FORORD

På vegne af Ligestillingsafdelingen i Beskæftigelsesministeriet har Als Research i perioden november 2020 - august 2021 gennemført en kortlægning af eksisterende viden om såkaldt "omvendelsesterapi" i Danmark. Denne rapport fremlægger resultaterne heraf.

Undersøgelsen er dels baseret på supplerende analyser af eksisterende data fra undersøgelserne *Udfordringer og stigma ved at have en LGBTI-identitet i Danmark (2020)* og *Nydanske LGBT-personers levevilkår (2015)*, på et eksplorativt litteraturstudie, der afdækker eksisterende viden om fænomenets udbredelse og karakter med udgangspunkt i relevant engelsksproget forskning og "grå litteratur", samt på en række dybdegående kvalitative interview med relevante informantgrupper i Danmark.

Endelig fremlægger undersøgelsen også en række af de forskellige begrebsforståelser og definitioner, som kommer til udtryk i den konsulterede forskningslitteratur og lovgivning.

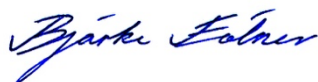
Als Research vil gerne sige mange tak til de informanter, der har valgt at stille op til interview og har delt deres personlige oplevelser med "omvendelsesterapi".

Også stor tak til rådgiverne i LGBT+ Danmark, Sex & Samfund og Sabaah for at give os et indblik i karakteren af de henvendelser, de får, om "omvendelsesterapi", samt til organisationerne KNUS, Agape og Adam&Eva.dk for at stille op til interview.

Endelig skal der lyde en tak til alle de organisationer og aktører, som har hjulpet med at distribuere vores rekrutteringsopslag og med at formidle kontakt til relevante informanter.

Undersøgelsen er udarbejdet af chefkonsulent Bjarke Følner, konsulent Ida Kvist Sommer, stud.mag. Rikke Trige Jensen og stud.soc. Amalie Vejlgård Schørring.

Ansvar for resultater og konklusioner påhviler alene Als Research.

Bjarke Følner
Chefkonsulent & Partner
Als Research

KONKLUSIONER

2 KONKLUSIONER

Denne undersøgelse belyser udbredelse og karakter af "omvendelsesterapi" i Danmark og er baseret på en kombination af kvantitative og kvalitative datakilder.

For det første er der gennemført supplerende analyser af data vedrørende oplevelser med forsøg på "omvendelse" og "helbredelse" fra to eksisterende undersøgelser blandt LGBT-personer i Danmark – gennemført i henholdsvis 2015 og 2020.¹ Herudover er der gennemført et eksplorativt litteraturstudie med fokus på at identificere eksisterende viden om og forskning i emnet, ligesom der er gennemført en række dybdegående kvalitative interview med relevante informantgrupper i Danmark.

På denne baggrund kan undersøgelsen konkludere:

- at 8 % af LGBT-personer i Danmark inden for det seneste år har oplevet, at personer i deres omgangskreds har forsøgt at "omvende" dem fra deres seksuelle orientering eller kønsidentitet (tal fra 2020).
- at 3 % af LGBT-personer i Danmark har oplevet, at deres familie – på et eller flere tidspunkter i deres liv – har forsøgt at "helbrede" dem for deres seksuelle orientering eller kønsidentitet, enten ved hjælp af en læge, en psykolog/psykiater, en religiøs vejleder, en slægtning eller ven af familien, gennem brug af religiøse/åndelige ritualer eller på andre måder (tal fra 2015).
- at det er uvist, hvor stor en andel af de ovennævnte oplevelser blandt LGBT-personer i Danmark, der kan beskrives som decideret "omvendelsesterapi", da det typisk defineres som **"vedholdende forsøg på at ændre en persons seksuelle orientering eller kønsidentitet"** – og det fremgår ikke i alle tilfælde af de danske data, om der har været tale om "vedholdende forsøg" eller ej. Ligeledes har forsøg på at "omvende" eller "helbrede" LGBT-personer ikke været nærmere defineret i de ovennævnte undersøgelser, hvorfor det kan være forskelligt, hvordan de enkelte respondenter har opfattet disse begreber. Eksempler på uddybende fritekstsvare i 2015-undersøgelsen indikerer således en vis bredde i relation til de typer af oplevelser, som de enkelte LGBT-personer har oplevet som "omvendelsesforsøg" (se s. 40-41). Ikke desto mindre indikerer de samlede data tydeligt, at "omvendelsesterapi" – som bredt defineret ovenfor – finder sted under visse former i Danmark, herunder især udøvet af familiemedlemmer og af andre personer i LGBT-personers umiddelbare omgangskreds.
- at forsøg på at "omvende" eller "helbrede" LGBT-personer i Danmark rammer et bredt spektrum af forskellige LGBT-personer – og at den udsatte gruppe generelt ligner andre LGBT-personer i Danmark. Data indikerer dog også, at der i den udsatte gruppe ses en tendens til overrepræsentation af fx yngre LGBT-personer, transpersoner, LGBT-personer med minoritetsetnisk og/eller muslimsk baggrund, LGBT-personer fra familier med meget religiøst praktiserende forældre samt LGBT-personer med forældre, for hvem ære og/eller religion har stor betydning for deres syn på LGBT. Disse mønstre skal dog læses med forbehold for, at analyserne er baseret på et forholdsvist begrænset antal respondenter, når det gælder de nævnte baggrundsfaktorer.

¹ Følner et al. (2015, 2020)

- at oplevelser med "omvendelses-" og/eller "helbredelsesforsøg" er forbundet med signifikant og alvorligt forhøjet risiko for psykisk mistrivsel, ensomhed, selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt LGBT-personer i Danmark. Desuden ses der indikationer på, at oplevelser med "omvendelses-" og/eller "helbredelsesforsøg" også er forbundet med forhøjet risiko for dårligt fysisk helbred. Et lignende billede ses i en række udenlandske undersøgelser, der ligeledes har påvist en sammenhæng mellem at blive udsat for forsøg på "omvendelse" og signifikant forhøjet risiko for dårlig psykisk trivsel, selvmordstanker og selvmordsforsøg.
- at de gennemførte interview med LGB-personer, som har været involveret i forsøg på at ændre deres seksualitet, giver yderligere indblik i den karakter, som "omvendelsesterapi" og/eller relaterede praksisser, der har haft til formål at modvirke udlevelse af homoseksualitet, har (eller har haft) i Danmark. Herunder:
 - at det kan finde sted i visse kristne og muslimske miljøer.
 - at det kan være forbundet med elementer af negativ social kontrol.
 - at negative opfattelser af homoseksualitet kan blive mere eller mindre internaliseret hos LGB-personer, der over længere tid opholder sig i miljøer, som fordømmer udlevelse af homoseksualitet, hvorfor det i nogle tilfælde kan være svært at afgøre, i hvilket omfang de har deltaget frivilligt i forsøg på at ændre deres seksualitet, eller om der har været elementer af pres eller tvang til stede.
 - at de negative psykiske eftervirkninger kan være alvorlige og langvarige.
 - at de mest tydelige eksempler på "omvendelsesterapi" i de fremlagte cases fra kristne miljøer ligger nogle år tilbage.
 - at den enkelte fremlagte case fra et muslimsk miljø giver et tydeligt og aktuelt eksempel på udøvelse af "omvendelsesterapi". Denne case kan dog ikke i sig selv sige noget om omfanget eller karakteren af fænomenet i muslimske miljøer.
- at de gennemførte interview med udvalgte kristne foreninger indikerer, at der findes en mindre gruppe LGBT-personer i Danmark, som ikke selv ønsker at udleve deres homoseksualitet / kønsidentitet, fordi de opfatter det som uforeneligt med deres tro eller værdier, samt at sådanne personer kan have positive opfattelser af - og selv være involveret i - tiltag og tilbud, der har til formål at hjælpe dem selv og andre med ikke at udleve deres seksualitet / kønsidentitet.
- at der i Danmark findes foreninger, der udbyder former for rådgivning, som fraråder homo- og biseksuelle (herunder også unge under 18 år) at udleve deres seksualitet; der anser homoseksualitet som "en udfordring"; som henviser homo- og biseksuelle, der selv ønsker det, til samtaler om denne "udfordring"; samt anbefaler homo- og biseksuelle at leve i cølibat.
- at begrebsdiskussionerne og de forskellige tilgange til at definere "omvendelsesterapi" både på forsknings- og lovgivningsområdet peger på et behov for klarere begrebsanvendelse og tydeligere definitioner på området - herunder også i Danmark.

- at der internationalt anvendes flere forskellige begreber i relation til at beskrive og betegne praksisser relateret til "omvendelsesterapi", samt at begrebet er omdiskuteret, bl.a. fordi det kan have en række misvisende og problematiske konnotationer. I stedet anvendes ofte fagbegreber som "SOGIECE" (Sexual Orientation, Gender Identity or Gender Expression Change Efforts), "SOCE" (Sexual Orientation Change Efforts) og "GIECE" (Gender Identity or Gender Expression Change Efforts).
- at denne undersøgelses data på den ene side viser, at der i Danmark eksisterer visse former for SOGIECE/"omvendelsesterapi" (når fænomenet defineres ud fra en bred forståelse af fænomenet). På den anden side giver undersøgelsen ikke umiddelbart indikationer på aktuel udøvelse af "omvendelsesterapi" i mere traditionel/snæver forstand i Danmark - dvs. når "omvendelsesterapi" forstås som et begreb, der alene henviser til professionelt udbudte og terapilignende forløb, der har til formål at "kurere" eller ændre homoseksuelle personers seksuelle orientering. Der er således ikke identificeret aktører i Danmark, som aktuelt og åbent udbyder deciderede "omvendelsesterapi"-forløb - forstået som forløb, der har som erklæret formål at "helbrede" eller at ændre LGBT-personers seksuelle orientering/ kønsidentitet. Der er heller ikke aktuelle eksempler på, at LGBT-personer har henvendt sig til rådgivningslinjerne hos LGBT+ Danmark, Sex & Samfund eller Sabaah for at fortælle om oplevelser med sådanne forløb i Danmark. Det kan dog ikke udelukkes, at sådanne forløb rent faktisk gennemføres alligevel (fx i det skjulte). Den muslimske casefortælling i denne rapport indikerer således, at det muligvis kan være tilfældet i visse muslimske miljøer.
- at nogle lande har indført lovgivning, hvor ikke blot forsøg på at "ændre", men også forsøg på at "undertrykke", at "påvirke" eller at "eliminere" børn og unges samt "sårbare personers" seksuelle orientering eller kønsidentitet inkluderes i definitionen af "omvendelsesterapi". I andre landes lovgivning bruges begrebet alene om forsøg på at "ændre" andre personers seksuelle orientering og/eller kønsidentitet.
- at der fortsat mangler meget viden om den globale udbredelse og karakter af "omvendelsesterapi"/SOGIECE. Forskningsmæssigt er der dog etableret et forholdsvist solidt grundlag for at vurdere den overordnede udbredelse og primære karakter af SOGIECE i USA og Storbritannien. I USA peger undersøgelser fx på, at knap 7 % af de amerikanske LGB-personer har "modtaget behandling med henblik på at ændre deres seksuelle orientering", mens 13-14 % af de amerikanske transpersoner på et tidspunkt i deres liv har deltaget i et "omvendelsesterapi"-forløb.
- at der i forskningen er altovervejende konsensus om, at SOGIECE er en praksis, som primært har betydelige negative psykiske konsekvenser for deltagerne, at der ikke findes dokumentation for, at det er muligt at ændre personers seksuelle orientering ved hjælp af terapi, og at "omvendelsesterapi" - ikke mindst i forlængelse af de to ovenstående forhold - er en etisk problematisk og pseudo-videnskabelig praksis.
- at en række vestlige lande (og stater i USA) særligt inden for de seneste 10 år har indført ny lovgivning og forbud mod forskellige former for "omvendelsesterapi" / SOGIECE. I Europa har Malta, Tyskland og visse spanske regioner indført lovgivning på området, mens Storbritannien, Frankrig og Norge er i gang med at forberede lovgivning.

DATAGRUNDLAG

3 DATAGRUNDLAG

Undersøgelsen er baseret på en kombination af kvantitative og kvalitative datakilder samt et supplerende eksplorativt litteraturstudie. I dette kapitel beskrives datagrundlaget nærmere.

3.1 DET KVANTITATIVE DATAGRUNDLAG

Undersøgelsens kvantitative datagrundlag består af supplerende analyser af eksisterende data fra spørgeskemaundersøgelserne *"Udfordringer og stigma ved at have en LGBTI-identitet i Danmark"* (2020) og *"Nydanske LGBT-personers levevilkår"* (2015).

Nedenfor beskrives grundlaget for de supplerende analyser i hver af de to undersøgelser.

3.1.1 SUPPLERENDE ANALYSER AF DATA FRA 2020-UNDERSØGELSEN

I forbindelse med undersøgelsen *Udfordringer og stigma ved at have en LGBTI-identitet i Danmark* (2020)² blev der gennemført en stor banner-survey blandt LGBT-personer i Danmark, hvor i alt 3.166 LGBT-respondenter svarede på det følgende spørgsmål:

- *Har du inden for det seneste år oplevet negative reaktioner på at have fortalt om din seksuelle orientering/kønsidentitet til personer i din omgangskreds?*

Alle de respondenter, som svarede bekræftende på spørgsmålet, blev efterfølgende spurgt:

- *Hvilke negative reaktioner har du oplevet (sæt evt. flere krydser)?*

Her kunne LGB-personerne bl.a. svare:

- *At den/de pågældende personer forsøgte at "omvende" mig til at være heteroseksuel*

Mens transpersonerne bl.a. kunne svare:

- *At den/de pågældende personer forsøgte at "omvende" mig til at være ciskønnet.*

På baggrund af respondenternes svar på ovenstående er der i kodningen etableret en primær analysegruppe, som består af LGBT-personer, der har oplevet omvendelsesforsøg (8 %), samt to sammenligningsgrupper, der består af hhv. LGBT-personer, der har oplevet andre negative reaktioner - men ikke forsøg på omvendelse (21 %) - og LGBT-personer, der ikke har oplevet negative reaktioner (71 %).

Det skal understreges, at de ovenstående analysekategorier alene belyser omfanget af LGBT-personers oplevelser med forsøg på omvendelse *inden for det seneste år*, og at der skal tages forbehold for graden af repræsentativitet i en banner-undersøgelse.³

² Følner et al. (2020).

³ Se beskrivelsen af de metodiske forbehold i relation til repræsentativitet i Følner et al. (2020), s. 8 (afsnit 1.2.2)

Ligeledes skal det nævnes at begrebet "omvende" ikke var nærmere defineret i undersøgelsen fra 2020. Respondenterne kan således have haft forskelligartede oplevelser af, hvad der forstås med forsøg på at "omvende" dem til at være heteroseksuelle eller ciskønnede.

3.1.2 SUPPLERENDE ANALYSER AF DATA FRA 2015-UNDERSØGELSEN

I forbindelse med undersøgelsen *Nydanske LGBT-personers levevilkår (2015)*⁴ blev der gennemført en stor banner-survey blandt LGBT-personer i Danmark generelt, som blev besvaret af knap 3.000 LGBT-personer.

I 2015-surveyen svarede i alt 2.886 respondenter på følgende spørgsmål:

- *Har din familie nogensinde forsøgt at 'helbrede' dig for din seksuelle orientering/kønsidentitet?*

I alt svarede 97 LGBT-personer (svarende til 3 %) bekræftende på dette spørgsmål. På baggrund heraf er der etableret en analysekategori, der består af *LGBT-personer, som har oplevet "helbredelsesforsøg"*.

De øvrige 97 % svarede enten "Nej, det har min familie aldrig forsøgt" eller "Ved ikke". Denne gruppe udgør sammenligningsgrundlaget og betegnes som *øvrige LGBT-personer*.

Det skal understreges, at der må tages forbehold for graden af repræsentativitet i undersøgelsen. Dels er der - ligesom i 2020-undersøgelsen - tale om en banner-survey⁵, og dels vides det ikke med sikkerhed, hvad den reelle udbredelse af personer med LGBT-identiteter i Danmark er, da der ikke findes registerdata eller lignende herom.

Det er i forlængelse heraf ikke muligt at fastslå med sikkerhed, i hvor høj grad respondenterne er repræsentative for LGBT-personer i den danske befolkning som sådan. Med knap 3.000 besvarelser er der dog - ligesom i 2020-undersøgelsen - tale om et særdeles solidt datasæt.

Endelig var begrebet "helbrede" ikke nærmere defineret i undersøgelsen fra 2015. Respondenterne kan således have haft forskelligartede oplevelser af, hvad der forstås med forsøg på at "helbrede" dem for deres seksuelle orientering eller kønsidentitet.

3.2 DET KVALITATIVE DATAGRUNDLAG

Undersøgelsens kvalitative datagrundlag består af:

- 6 interview med LGB-personer, der har oplevet forsøg på ændring af deres seksuelle orientering
- Skriftlige tilbagemeldinger fra rådgivere og tidligere rådgivere hos LGBT+ Danmark, Sex & Samfund og Sabaah.

⁴ Følner et al. (2015).

⁵ Læs mere om datagrundlaget og metoden i Følner et al. (2015).

- 3 interview med udvalgte kristne organisationer (som er blevet sat i forbindelse med eller beskyldt for at udøve "omvendelsesterapi")

3.2.1 INTERVIEW MED LGB-PERSONER

For at belyse karakteren af forskellige typer af forsøg på ændring af personers seksualitet/kønsidentitet er der foretaget 6 dybdegående, kvalitative interview med personer, der har oplevet dette.

Interviewene er gennemført med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide, der berører informanternes egne oplevelser med forsøg på ændring af deres seksualitet/kønsidentitet herunder karakteren af forsøgene samt deres oplevelse af de konsekvenser, det har haft for dem. Interviewerne har været åbne for at tilpasse samtalen efter den enkelte interviewpersons svar, sådan at det har været muligt at forfølge interessante og vigtige emner, som interviewguiden ikke nødvendigvis på forhånd tog højde for.

5 af interviewpersonerne enten er eller har været en del af forskellige kristne miljøer og menigheder i Danmark, mens én har været en del af et muslimsk miljø i Danmark. Enkelte interviewpersoner har oplevelser med forsøg på ændring eller undertrykkelse af deres seksualitet, som ligger ca. 20 år tilbage i tiden, mens andre har mere aktuelle oplevelser hermed.

Den gennemsnitlige interviewlængde er omkring 1 time og interviewene er enten foretaget online (3), telefonisk (1) eller face-to-face (2) afhængigt af gældende coronarestriktioner samt af de enkelte informanternes præferencer.

Alle informanter er anonymiseret i undersøgelsen. I afrapporteringen optræder informanterne under pseudonymer, ligesom eventuelle sted- og personnavne er anonymiserede, således at informanterne ikke kan identificeres. Angivelse af alder er desuden ændret med +/- 3 år, ligesom andre personhenførbare forhold er blevet udeladt/anonymiseret. I et enkelt tilfælde er kønnet på informanten desuden ændret i afrapporteringen. I forbindelse med afrapporteringen er der ved brug af citater blevet rettet mindre grammatiske og sproglige fejl mv. med henblik på at øge læsevenligheden.

Det har i rekrutteringsfasen vist sig som en udfordring at finde interviewpersoner, der har oplevet "omvendelsesterapi" / SOGIECE / SOCE / GIECE⁶ eller lignende praksisser. Derfor er der kun foretaget 6 kvalitative interview med denne gruppe frem for de 8-10, der var målet.

I forbindelse med rekruttering af informanter til de kvalitative interview med LGBT-personer, der har oplevet SOGIECE, har nedenstående organisationer og Facebook-grupper været behjælpelige med enten at dele Als Researchs eget Facebook-opslag i interne eller offentlige grupper eller på andet måde spredt budskabet:

LGBT+ Danmark
LGBT+ Ungdom
Sabaah
Vidensbanken om Kønsidentitet

⁶ Se kapitel 4 om begreberne "omvendelsesterapi", SOGIECE, SOCE og GIECE.

TiD - Transpersoner i Danmark
Copenhagen Pride
Aarhus Pride
Aalborg Pride
West Coast Pride
Lambda - LGBTQ på Fyn
Gruppen for Facebooks LGBTQIA (facebookgruppe)
Foreningen Eftertro
Adam&Eva.dk
RED - Center mod æresrelaterede konflikter

Rekrutteringsopslaget på Als Researchs egen Facebook-side, som er blevet delt af diverse organisationer/grupper, er nået ud til mere end 8.800 personer på Facebook og er blevet delt 19 gange. Derudover har Als Research henvendt sig til en række relevante enkeltaktører, der enten selv har stillet op til interview eller har været behjælpelige med at dele budskabet i deres netværk. Endelig har der ad to omgange været bragt et rekrutteringsopslag som annonce i Kristeligt Dagblads digitale nyhedsbrev.

Da rekrutteringsopslagene således er nået forholdsvis bredt ud til LGBT-personer i Danmark, kan rekrutteringsvanskelighederne muligvis indikere, at der enten er forholdsvis få LGBT-personer i Danmark, som har oplevet at blive udsat for "omvendelsesterapi", og/eller at det kan være et særligt svært eller tabuiseret emne at tale om. Endvidere kan det muligvis have betydning, at "omvendelsesterapi" er et begreb, som kan have visse specifikke kristne konnotationer (se s. 20), hvilket kan tænkes at have medvirket til det forhold, at det kun er lykkedes at rekruttere en enkelt informant med minoritetsetnisk/muslimsk baggrund til de dybdegående interview. Endelig har én af de interviewede den opfattelse, at der er mange andre i Danmark, der har haft lignende oplevelser som hende, men at de *"forbliver 'tavse stemmer', fordi de enten ikke tør springe ud, har et dårligt psykisk helbred eller ikke er i stand til at reflektere over deres situation på egen hånd"*. Sådanne forhold kan også tænkes at have medvirket til de vanskeligheder, der viste sig i forbindelse med rekrutteringen.

Udfordringerne med rekrutteringen af interviewpersoner har desuden betydet, at det ikke har været muligt at sikre den ønskede spredning i forbindelse med seksualitet, kønsidentitet, alder, etnicitet osv. Det har således ikke været muligt at finde transpersoner, der har oplevet forsøg på ændring af deres kønsidentitet inden for rammerne af denne undersøgelse.

3.2.2 INTERVIEW MED KRISTNE FORENINGER

Det har ikke været muligt at identificere personer eller organisationer, der åbent har vedgået sig at udøve terapi med det formål at ændre personers seksuelle orientering og/eller kønsidentitet. I stedet har Als Research valgt at kontakte tre foreninger, der alle er blevet sat i forbindelse med eller er blevet beskyldt for at udøve "omvendelsesterapi".⁷ Det drejer sig om foreningerne KNUS, Agape og Adam&Eva.dk, der har sagt ja til at deltage med henblik på at få mulighed for at fortælle om deres virke og aktiviteter, herunder hvad der efter deres opfattelse adskiller deres praksis og tilbud mv. fra "omvendelsesterapi".

⁷ Se avisartikler: Altinget (2020); Information (2005); Information (2008); Ekstra-Bladet (2007a); Ekstra-Bladet (2007b); Out&About (2013); Kristeligt Dagblad (2016).

De tre organisationer har alle indvilget i at deltage i interview under forudsætning af, at de har fået citater til gennemsyn forud for rapportens udgivelse. Interviewene er lavet ud fra en semi-struktureret interviewguide.

Alle tre interview er foretaget online på grund af de gældende coronarestriktioner på interviewtidspunktet.

Als Research er ikke stødt på organisationer eller aktører med muslimsk eller anden ikke-kristen baggrund som offentligt er blevet sat i forbindelse med eller er blevet beskyldt for at udøve "omvendelsesterapi" i Danmark. Der er derfor alene gennemført interview med de nævnte kristne organisationer.

3.2.3 INTERVIEW OG TILBAGEMELDINGER FRA RELEVANTE RÅDGIVNINGER

Als Research har også kontaktet rådgivningerne hos LGBT+ Danmark, Sex og Samfund og Sabaah med henblik på at få uddybet rådgivernes eventuelle oplevelser med henvendelser vedrørende "omvendelsesterapi".

Hos alle tre organisationer oplyses det dog, at man kun forholdsvis sjældent modtager henvendelser om "omvendelsesterapi" eller fra personer, der har oplevet forsøg på at ændre deres seksualitet/kønsidentitet. På denne baggrund har LGBT+ Danmark og Sex & Samfund ikke vurderet det relevant at stille op til et dybdegående interview. I stedet har deres rådgivninger givet skriftlige tilbagemeldinger omkring deres overordnede erfaringer og hovedindtryk vedrørende henvendelser omkring "omvendelsesterapi".

Der er derudover gennemført et interview med en nuværende rådgiver hos Sabaah, ligesom en tidligere rådgiver fra Sabaah har sendt en kort skriftlig beskrivelse af egne oplevelser med tidligere henvendelser til Sabaahs rådgivning vedrørende fænomenet.

3.3 DET EKSPLORATIVE LITTERATURSTUDIE

Til at supplere undersøgelsens kvalitative og kvantitative datagrundlag har Als Research foretaget et litteraturstudie af eksisterende faglitteratur på området.

Inden for rammerne af undersøgelsen har det ikke været muligt at gennemføre et systematisk litteraturstudie (review), som tilbunds gående kan belyse og vurdere hele den eksisterende faglitteratur på området. I stedet er der anvendt en eksplorativ tilgang, som har haft til formål at indkredse de vigtigste studier, de mest centrale forskningsresultater og de vigtigste lovgivningsmæssige udviklinger.

I det eksplorative litteraturstudie har det indledningsvist været centralt at få etableret, hvad der forstås med "omvendelsesterapi", herunder hvilken eller hvilke definitioner, der opereres med i faglitteraturen, samt hvordan begrebet defineres juridisk, fx i eksisterende lovgivning i andre lande. Det står i denne forbindelse klart, at omvendelsesterapi historisk set har antaget mange

forskellige former. Mhp. at afgrænse litteraturstudiets genstandsfelt er der derfor alene blevet fokuseret på litteratur, der belyser og definerer former for "omvendelsesterapi", som har fundet sted inden for de seneste 25 år.

Foruden at afklare det rent begrebs- og genstandsmæssige søger litteraturstudiet også at belyse eksisterende viden om omfanget og karakteren af den "omvendelsesterapi", der måtte være blevet udført i Danmark og i andre lande siden år 1995. Her har der særligt været fokus på at identificere empirisk baserede studier, der belyser spørgsmål som: Hvor mange, der har været udsat for "omvendelsesterapi", og hvem det rammer? Hvem der udfører "omvendelsesterapi", hvordan den udføres og med hvilke begrundelser? Hvilke konsekvenser det har for LGBT-personer at blive udsat for "omvendelsesterapi", og hvad faglitteraturen generelt siger om evidensen for virkninger af denne type af terapi?

Endeligt har litteraturstudiet søgt at belyse, hvad der er sket på det lovgivningsmæssige område i relation til "omvendelsesterapi, herunder i hvilke lande, der er gennemført et forbud mod "omvendelsesterapi" - og hvilke typer af konkrete handlinger, der er omfattet af et sådant forbud. Igen koncentrerer studiet sig fortrinsvist om vestlige lande, herunder særligt de europæiske lande.

Konkret er der blevet gennemført eksplorative søgninger i relevante forskningsdatabaser, såsom Den Danske Forskningsdatabase, Google Scholar, SCOPUS og ProQuest, samt supplerende online søgninger efter relevant engelsksproget/dansksproget "grå litteratur" på relevante hjemmesider samt gennem portaler som AcademiaEdu, ResearchGate og OpenGrey. I forbindelse hermed er der gennemført sonderende søgninger på nøgleord som fx "conversion AND therapy", "conversion AND LGBT", "conversion AND homo*", samt andre relaterede begreber som fx "SOGIECE", "SOCE", "GIECE", "sexual AND reorientation AND therapy", "reparative AND therapy" og "ex-Gay AND therapy" mv. Der er endvidere anvendt "snowballing", hvor referencer og litteraturlister i de mest relevante titler i den identificerede litteratur er gennemgået med henblik på at finde yderligere relevante titler.

Når der er identificeret potentielt relevante studier, er overordnede kildekritiske og metode-kritiske opmærksomhedspunkter ligeledes blevet noteret, da der er tale om et politiseret felt, hvor det er centralt at forsøge at adskille solide og velunderbyggede forskningsresultater fra mere usikre eller tentative studier, samt at være opmærksom på de mere politisk eller religiøst motiverede udsagn om emnet, der kan forekomme - også i dele af selve faglitteraturen.

Det eksplorative litteraturstudie har dels identificeret en række engelsksprogede - herunder altovervejende amerikanske - forskningsartikler samt en række engelsksprogede rapporter udgivet af LGBT-organisationer eller andre NGO'er og/eller af statslige eller statsstøttede organisationer i forskellige dele af den vestlige verden. Der er ikke identificeret nogle eksisterende dansksprogede forskningsartikler eller rapporter, som er baseret på empiriske data, og som alene omhandler "omvendelsesterapi" / SOGIECE.

**HVAD ER
"OMVENDELSESTERAPI?"**

4 HVAD ER "OMVENDELSESTERAPI"?

Litteraturstudiet viser, at begrebet "omvendelsesterapi" (conversion therapy) anvendes og forstås på flere forskellige måder i den eksisterende faglitteratur, ligesom det er tydeligt, at der også anvendes en række andre lignende begreber til at beskrive forskellige former for vedholdende forsøg på at ændre personers seksuelle orientering og/eller kønsidentitet.

Endvidere ses det, at de fleste eksisterende studier på området primært har beskæftiget sig med forsøg på at ændre homoseksuelle personers seksuelle orientering (herunder ikke mindst homoseksuelle mænds seksuelle orientering). De begreber, der typisk anvendes i den gennemgæede faglitteratur i relation hertil, er:

- *Conversion therapy (CT)*
(omvendelsesterapi)
- *Reparative therapy (RT)*
(reparativ terapi)
- *Sexual Reorientation Therapy (SRT)*
(seksuel re-orienteringsterapi)
- *Sexual Orientation Change Efforts (SOCE)*
(forsøg på at ændre seksuel orientering)

Færre studier har beskæftiget sig med at undersøge og definere vedholdende forsøg på at ændre transpersoners kønsidentitet eller kønsudtryk. I nogle tilfælde bruger disse studier også begreber som CT og RT. Der er dog også etableret et selvstændigt og mere specifikt begreb herfor, nemlig:

- *Gender Identity or Gender Expression Change Efforts (GIECE)*
(forsøg på at ændre kønsidentitet eller kønsudtryk)

Som en samlet betegnelse for "vedholdende forsøg på at ændre personers seksuelle orientering, kønsidentitet og/eller kønsudtryk" benyttes ofte betegnelsen:

- *Sexual Orientation, Gender Identity or Gender Expression Change Efforts (SOGIECE)*
(forsøg på at ændre seksuel orientering, kønsidentitet eller kønsudtryk)

Nedenfor uddybes betydningen af de enkelte begreber, herunder en række af de fordele og ulemper, der kan være forbundet med forskellige former for begrebsanvendelse.

4.1 OMVENDELSESTERAPI (CT)

I de fleste af de identificerede amerikanske forskningsartikler anvendes begrebet "omvendelsesterapi" (conversion therapy) primært som en betegnelse for forsøg på at ændre homoseksuelle individers seksuelle orientering gennem forskellige typer af samtale- eller "terapi"-forløb, som udbydes eller gennemføres af religiøse vejledere, behandlere eller terapeuter.

Samtidig er det tydeligt, at begrebet i en amerikansk kontekst især har været anvendt specifikt i relation til forløb, som forskellige former for kristne organisationer eller bevægelser har stået for at gennemføre, og som typisk mere specifikt har haft til formål at ændre, modificere, "helbrede" eller "reparere" homoseksuelle mænds seksuelle orientering. I en del artikler anvendes endvidere lignende begreber herom, som fx "Sexual Reorientation Therapy", "Reparative Therapy" og/eller "Ex-gay therapy".

Andre steder i faglitteraturen anvendes begrebet "omvendelsesterapi" i væsentligt bredere forstand som en betegnelse for *enhver form for vedholdende forsøg på at ændre en persons seksuelle orientering, kønsidentitet eller kønsudtryk*. I en sådan forståelse betegner begrebet således ikke alene forsøg på at ændre andre personers seksuelle orientering, men også forsøg på at ændre andre personers kønsidentitet/kønsudtryk. Desuden betegner begrebet ikke alene forsøg, der har karakter af terapilignende forløb, og som udøves af religiøse vejledere eller selvudnævnte "terapeuter", men også alle andre typer af vedholdende forsøg på at ændre en persons seksuelle orientering eller kønsidentitet, der dermed også tilsvarende kan udøves af mange forskellige typer af udøvere. Således kan omvendelsesterapi i denne forståelse både dække over ændringsforsøg, der finder sted i hjemmet (og fx udøves af familiemedlemmer), samt ændringsforsøg, der finder sted uden for hjemmet (og fx udøves af religiøse vejledere, af terapeuter, af læger, af ansatte i sundhedsvæsenet eller politi og/eller af statslige institutioner mv.)

Samtidig synes den stadig mere udbredte og almene brug af begrebet - herunder også på forskningsområdet - at have ført til en gradvis bredere form for begrebsanvendelse og definition af fænomenet. En sådan sammenfatning af udviklingen kommer i hvert fald til udtryk i en ny, stor rapport fra ILGA World, der er udgivet i 2020, og som kortlægger lovgivningstiltag mod forskellige former for "omvendelsesterapi" rundt omkring i verdenen. Her fremhæves det således, at:

Omvendelsesterapi [er] blevet det mest almindeligt anvendte paraplybegreb til at betegne ethvert vedholdende forsøg på at modificere en persons seksuelle orientering, kønsidentitet eller kønsudtryk.⁸

Tilsvarende anvender også andre nyere rapporter en lignende bred tilgang til at definere "omvendelsesterapi". Fx anføres det i en nyere rapport fra IRCT i 2020, at omvendelsesterapi kan dække over mange forskellige former for praksisser, der anvendes i forbindelse med forsøg

⁸ Ramón Mendos (2020), s. 17 (vores oversættelse).

på at "omvende" eller "helbrede" LGBT-personer fra deres seksuelle orientering eller kønsidentitet, samt at flere af disse praksisser er sammenlignelige med handlinger, der internationalt er anerkendt som forskellige former for tortur eller mishandling. Ifølge IRCT kan "omvendelsesterapi" således være forbundet med praksisser, der er så forskelligartede som tale- og psykoterapi, forskellige former for medicinsk behandling, forsøg på at få en person til at klæde sig eller gå på en særlig måde, verbale overfusninger og ydmygelse, hospitals-indlæggelser, fængslinger, hypnoser, eksorcisme samt forskellige former for fysisk vold og "korrektiv vold", herunder voldtægt.⁹

Den brede definatoriske tilgang kan have den fordel, at den gør det klart, at vedholdende forsøg på at ændre andre personers seksuelle orientering og/eller kønsidentitet kan antage mange forskellige former og have mange forskellige typer af udøvere, hvilket ikke mindst er centralt for at kunne belyse fænomenets mangeartede udtryk og former på globalt plan.

En ulempe ved den brede definatoriske tilgang til begrebet "omvendelsesterapi" kan omvendt være, at det bliver svært at vide, hvad der præcist forstås med begrebet i den enkelte kontekst, med mindre det i hvert enkelt tilfælde uddybes yderligere, hvilken form for praksis, der specifikt henvises til. Samtidig kan det potentielt føre til misforståelser og virke misvisende at bruge et begreb som "omvendelsesterapi" om en lang række forskellige former for forsøg på at ændre andre personers seksuelle orientering eller kønsudtryk, som ordet "terapi" ikke synes at være i stand til at betegne blot tilnærmelsesvis dækkende. Dette problem gælder ikke mindst i relation til de mere brutale former for forsøg på at ændre andre personers seksuelle orientering eller kønsidentitet, som finder sted i en række lande rundt omkring i verden¹⁰, herunder fx de former, der involverer brug af vold, frihedsberøvelse, ydmygelse og/eller seksuelle overgreb.

Desuden er der også flere andre potentielt uheldige og problematiske konnotationer ved begrebet "omvendelsesterapi", som kort bør nævnes.

For det første anvendes ordet "terapi" normalt om behandlinger af fysiske eller psykiske sygdomme, herunder om behandlinger, der virker fremmende på en persons fysiske eller psykiske velbefindende. Når ordet "terapi" bruges i relation til forsøg på at ændre personers seksuelle orientering eller kønsidentitet, kan det dermed give indtryk af, at der er noget at "helbrede", "behandle" eller "kurere" blandt personer, som ikke er heteroseksuelle eller ciskønnede. Samtidig kan ordet "terapi" give indtryk af at henvise til praksisser, som er baseret på solide former for medicinsk eller videnskabelig evidens. Som det vil fremgå af denne rapport, er der imidlertid etableret bred videnskabelig konsensus om, at de praksisser, der henvises til med begreber som "omvendelsesterapi", ikke har videnskabeligt påviste positive effekter, men tværtimod er forbundet med betydelige skadelige effekter.

Også ordet "omvendelse" anvendes normalt i en anden betydning, da det i religiøse - og specielt i kristne - sammenhænge typisk betyder at antage en ny religion eller at skifte tro. Desuden har begrebet også en moralsk betydning, som i nogle kristnes forståelse fx kan være forbundet med idéen om frelse.¹¹ Begrebet "omvendelsesterapi" kan således også give en række specifikke religiøse/kristne konnotationer, som ikke nødvendigvis er hverken relevante eller retvisende at bringe i spil i relation til de mange forskellige former, som vedholdende forsøg på at ændre andre personers seksuelle orientering eller kønsidentitet kan antage.

⁹ Bothe (2020), s. 6.

¹⁰ Se Bishop (2019) og Bothe (2020)

¹¹ Opslag på "omvendelse" i DSLs "Den Danske ordbog" og i Den Store Danske"

De nævnte udfordringer ved begrebet "omvendelsesterapi" gør sig i øvrigt også gældende for flere af de lignende begreber, der anvendes på området. Flere andre begreber indeholder således også ordet "terapi" og antyder på tilsvarende måde, at seksuel orientering kan ændres, "kureres" eller "repareres". Det gælder fx begreber som "Sexual Reorientation Therapy" (SRT), "Ex-Gay Therapy" og "Reparative Therapy" (RT).

Flere steder i faglitteraturen anbefales det da også, at man enten helt undlader at bruge et begreb som *omvendelsesterapi* (eller lignende), eller at man alternativt bør gøre opmærksom på begrebets problematiske karakter ved at anvende gåseøjne rundt om ordet og/eller ved at bruge adjektivet "såkaldt" foran begrebet.¹² I denne rapport anvendes begrebet "omvendelsesterapi" af samme årsag (i gåseøjne), ligesom det løbende er ekspliciteret, hvad der i de enkelte konkrete sammenhænge forstås med begrebet.

4.2 RELATEREDE FAGBEGREBER: SOGIECE, SOCE OG GIECE

I en del af den nyere faglitteratur anvendes et alternativt paraplybegreb som en fælles betegnelse for det bredt definerede fænomen: "*ethvert vedholdende forsøg på at ændre en persons seksuelle orientering, kønsidentitet eller kønsudtryk*". Begrebet er mere specifikt:

Sexual Orientation, Gender Identity or Gender Expression Change Efforts (SOGIECE).

Desuden er der – som nævnt indledningsvis – også etableret to underbegreber, der gør det muligt at skelne mellem vedholdende ændringsforsøg i relation til henholdsvis seksuel orientering og kønsidentitet/kønsudtryk. Herom anvendes således begreberne:

Sexual Orientation Change Efforts (SOCE)

Gender Identity or Gender Expression Change Efforts (GIECE)

Fordelen ved disse begreber er dels, at de udgør mere neutrale og præcise fællesbetegnelser for det bredt definerede fænomen "*ethvert vedholdende forsøg på at ændre...*", da de i modsætning til begrebet "omvendelsesterapi" ikke indeholder nogle potentielt uheldige eller misvisende konnotationer. I stedet fremgår det forholdsvis tydeligt og eksplicit, hvad begreberne betegner. Hertil kommer, at det med begreberne SOCE og GIECE bliver muligt at skelne mellem henholdsvis de former for ændringsforsøg, der er målrettet ciskønnede LGB-personer (i relation til forsøg på at ændre seksuel orientering), og de former for ændringsforsøg, der er målrettet transpersoner/ikke-ciskønnede (i relation til forsøg på at ændre kønsidentitet/kønsudtryk).

Af samme årsag foretrækkes de ovenstående tre begreber i denne rapport, når der henvises bredt til enhver form for vedholdende forsøg på at ændre personers seksuelle orientering og/eller kønsidentitet/kønsudtryk. Det er dog samtidig et godt spørgsmål, om de nævnte begreber umiddelbart kan eller bør anvendes synonymt med "omvendelsesterapi".

¹² Se fx Ramón Mendos (2020).

4.3 KONSEKVENSER OG IMPLIKATIONER AF BEGREBSFORSTÅELEN

I den gennemgåede litteratur anvendes de ovenstående begreber SOGIECE, SOCE og GIECE typisk om alle former for vedholdende forsøg på at ændre en persons seksuelle orientering eller kønsidentitet/kønsudtryk – uanset hvem der udøver det, hvem der bliver udsat for det, hvilken form for praksis, der er forbundet med ændringsforsøget, og om det foregår frivilligt eller under tvang.

Det er ikke Als Researchs opgave at vurdere, om en sådan bred begrebsanvendelse generelt er hensigtsmæssig eller ej. Det må dog fremhæves, at det er vigtigt at gøre det klart, hvad der mere specifikt menes med begreber som "omvendelsesterapi", SOGIECE, SOCE og GIECE i de sammenhænge, hvor begreberne optræder, da det ellers kan være svært for læseren at få et tydeligt og klart billede af, hvad undersøgelsens data reelt viser omkring udbredelsen, karakteren og konsekvenserne af fænomenet. Som følge heraf forsøger rapporten at være så præcis som mulig i relation hertil, da begrebsanvendelsen og begrebsforståelsen kan have betydelige implikationer for rapportens konklusioner.

På den ene side peger denne undersøgelses data eksempelvis på, at der i Danmark eksisterer visse former for SOGIECE/"omvendelsesterapi" (når fænomenet defineres ud fra den brede forståelse af fænomenet). På den anden side giver undersøgelsens data ikke umiddelbart indikationer på eksistensen af aktuel udøvelse af "omvendelsesterapi" i den mere traditionelle/snævre forstand i Danmark – dvs. når "omvendelsesterapi" forstås som et begreb, der alene henviser til professionelt udbudte og terapilignende forløb, der har til formål at "kurere" eller at ændre homoseksuelle personers seksuelle orientering.

Dette forhold understreger betydningen af, hvilken begrebsforståelse, der lægges til grund for undersøgelsens konklusioner, ligesom begrebsforståelsen åbenlyst også er et forhold, der har implikationer i relation til lovgivningsmæssige tiltag på området.¹³

4.4 INFORMANTERNES EGEN FORSTÅELSE AF "OMVENDELSESTERAPI"

Afslutningsvis skal det i relation til begrebet "omvendelsesterapi" fremhæves, at Als Research i forbindelse med undersøgelsen gentagne gange er blevet spurgt af potentielle informanter, hvad der menes med begrebet "omvendelsesterapi", og/eller hvad undersøgelsen nærmere handler om. Det peger på, at der findes en betydelig og udbredt usikkerhed omkring den nærmere betydning af begrebet, ligesom det er tydeligt, at der også er forskellige holdninger til begrebet – og forskellige syn på formålet med dets anvendelse.

Desuden har det som nævnt i kapitel 3 været svært at rekruttere informanter til interview, som selv oplever, at de har været udsat for "omvendelsesterapi", hvilket der kan være flere mulige årsager til.¹⁴ En mulig medvirkende årsag kan være, at en del af de potentielt relevante informanter ikke selv forbinder deres oplevelser med et begreb som "omvendelsesterapi", selvom de kan have haft oplevelser, der ville falde ind under den brede definition af SOGIECE/"omvendelsesterapi", som er beskrevet ovenfor. Det er med andre ord en mulighed, at nogle af

¹³ Se også kapitel 7.

¹⁴ Se også afsnit 3.2.1 om mulige årsager til de oplevede rekrutteringsvanskeligheder.

de potentielt relevante informanter ikke har kunnet "genkende sig selv" i begrebet - og derfor ikke har set sig selv som en relevant del af undersøgelsens målgruppe.

For at undgå at eventuel mangel på "selvgenkendelse" i et begreb som "omvendelsesterapi" skulle stå unødigt i vejen for at rekruttere relevante informanter, er der i rekrutteringsprocessen udarbejdet flere opslag med den bredest mulige ordlyd: *"Har du været udsat for vedholdende forsøg på at ændre din seksuelle orientering eller kønsidentitet? (...)".* Ikke desto mindre har det fortsat været tydeligt og åbent lagt frem for potentielle informanter, at interviewet ønskes gennemført i forbindelse med en undersøgelse af "omvendelsesterapi", hvilket potentielt kan have virket fremmedgørende - uanset rekrutteringsoplagets ordlyd.

Som beskrevet i kapitel 6 viser analyser af data fra eksisterende danske undersøgelser blandt andet, at LGBT-personer med ikke-vestlig oprindelse er overrepræsenteret blandt det mindretal af LGBT-personer i Danmark, som har oplevet, at familiemedlemmer har forsøgt at "helbrede" dem for deres seksuelle orientering eller kønsidentitet, fx ved at tage dem til en religiøs vejleder, til en psykolog eller til en læge. Ligeledes er oplevelser med andre negative reaktioner på åbenhed mere udbredte blandt nydanske LGBT-personer end blandt andre LGBT-personer i Danmark, ligesom det er dokumenteret, at omkring hver femte voksne dansker med ikke-vestlig baggrund (22 %) betragter homoseksualitet som "en sygdom"¹⁵, hvilket også må antages at øge risikoen for udøvelse af SOGIECE i visse minoritetsetniske kredse.

Alligevel er det kun lykkedes at rekruttere en enkelt informant med ikke-vestlig baggrund til et dybdegående kvalitativt interview, mens det omvendt er lykkedes at rekruttere flere informanter med etnisk dansk og kristen baggrund. Som nævnt ovenfor kan en mulig medvirkende årsag hertil være, at der kan være specifikke kristne konnotationer forbundet med et begreb som "omvendelsesterapi".

¹⁵ Følner et al. (2015).

**VIDEN OM UDBREDELSE
OG KARAKTER I
UDLANDET**

5 VIDEN OM UDBREDELSE OG KARAKTER I UDlandet

Det eksplorative litteraturstudie har dels identificeret en række engelsksprogede - herunder altovervejende amerikanske - forskningsartikler, samt en række engelsksprogede rapporter udgivet af LGBT-organisationer eller andre NGO'er og/eller af statslige eller statsstøttede organisationer i forskellige dele af den vestlige verden. Der er ikke identificeret nogle eksisterende dansksprogede forskningsartikler eller rapporter, som er baseret på empiriske data, og som alene omhandler "omvendelsesterapi"/SOGIECE.

I relation til den engelsksprogede forskningslitteratur er der anvendt en forholdsvis bred søgestrategi, således at der både er identificeret studier, som benytter betegnelsen "conversion therapy" (omvendelsesterapi), samt studier, der benytter andre beslægtede begreber eller synonymymer herfor, som fx SOGIECE, SOCE, GIECE, "reparative therapy", "sexual reorientation therapy" og "ex-gay therapy" mv.

Det er samtidig tydeligt, at den eksisterende forskningslitteratur primært har beskæftiget sig med at afdække og beskrive forskellige former for og aspekter af "omvendelsesterapi" eller "sexual reorientation therapy" målrettet homoseksuelle mænd i USA (samt i Canada og Australien), mens der er betydeligt mindre forskning, der belyser "omvendelsesterapi" i andre dele af verden og i relation til lesbiske, biseksuelle og transpersoner.

Inden for de senere år er der dog blevet udgivet en række "grå litteratur"-undersøgelser, som har haft fokus på at belyse den globale udbredelse af fænomenet i relation til LGBT-spektret i bredere forstand, ligesom en række eksisterende store LGBT-undersøgelser indeholder spørgsmål, som belyser udbredelsen af oplevelser med SOGIECE i en europæisk sammenhæng.¹⁶

Samtidig fremgår det tydeligt, at "omvendelsesterapi" er et emne, som i de seneste år har været genstand for en stigende grad af politisk og juridisk bevågenhed og debat, ligesom flere vestlige lande og stater i USA har valgt at forbyde forskellige former for "omvendelsesterapi" eller aktuelt overvejer et forbud¹⁷. Den høje grad af politisk bevågenhed og forskellige holdninger til spørgsmålet om, hvorvidt fænomenet bør forbydes eller ej, indebærer samtidig en vis risiko for en politisering af forskningen. Derfor bør forskningsresultater på området generelt læses med kildekritisk bevidsthed herom. Det er samtidig tydeligt, at der fortsat mangler en del viden på området, samt at en stor del af de eksisterende studier er baseret på selvrapporterede oplevelser blandt forholdsvis få informanter, ligesom der er mangel på studier baseret på solide effektmålingsdesigns (fx RCT-studier eller lignende).

I det følgende gives først et overblik over hovedkonklusionerne i en række af de største og mest solide empiriske undersøgelser, hvorefter der samles op på resultaterne i en række af de øvrige identificerede studier på området. Kapitlet beskæftiger sig udelukkende med at formidle resultater fra studier, der belyser udbredelse og/eller konsekvenser af omvendelsesterapi på et *empirisk datagrundlag*.

¹⁶ Dette gælder også i relation til Danmark, se kapitel 6.

¹⁷ Se kapitel 7.

5.1 DEN BRITISKE NATIONAL LGBT SURVEY (2018)

I den store britiske *National LGBT Survey* fra 2018 blev mere end 100.000 (selvidentificerede) LGBTI+ personer over 16 år spurgt direkte, om de (på et tidspunkt i deres liv) har gennemgået eller er blevet tilbudt "omvendelsesterapi" (conversion therapy).¹⁸ Det britiske studie er udgivet af den engelske regerings ligestillingskontor og udgør det største og datamæssigt mest solide af de identificerede empiriske studier, når det handler om at belyse udbredelsen af oplevelser med SOGIECE i et andet land end Danmark. Resultaterne af dette studie gennemgås derfor først.

Blandt de ciskønnede LGB+personer i den britiske undersøgelse svarer i alt 2 %, at de på et tidspunkt i deres liv har gennemgået "omvendelsesterapi", mens yderligere 5 % svarer, at de har fået det tilbudt.

Samtidig viser den britiske undersøgelse, at der ses betydelige forskelle fordelt på etnisk baggrund. Andelen, som svarer, at de enten har gennemgået eller er blevet tilbudt "omvendelsesterapi", ligger således på 7 % blandt de respondenter, der angiver deres etniske baggrund som "White", mens andelen er omtrent dobbelt så høj (13-15 %) blandt de respondenter, der angiver deres etniske baggrund som "Black/African/Caribbean/Black British", "Asian/Asian British" eller "other". Tilsvarende ses det i relation til religiøs baggrund, at andelen er særlig høj blandt respondenter, der angiver deres religiøse baggrund som muslimsk (19 %) - sammenlignet med eksempelvis 10 % blandt respondenter med kristen baggrund og 6 % blandt respondenter, som angiver "ingen religion eller tro".

Desuden ses der i den britiske undersøgelse mindre variationer i relation til seksuel orientering og køn, da tilbøjeligheden til at svare, at man har gennemgået eller har fået tilbudt omvendelsesterapi, er en anelse større blandt ciskønnede mænd (8 %) end blandt ciskønnede kvinder (6 %), ligesom den er større blandt aseksuelle (10 %) end blandt biseksuelle (5 %). Desuden viser undersøgelsen en svag tendens til, at ældre ciskønnede respondenter er mere tilbøjelige end yngre til at svare, at de har gennemgået eller fået tilbudt omvendelsesterapi.

Ser man på svarfordelingerne blandt de i alt 14.260 adspurgte transpersoner i den britiske undersøgelse, så svarer 4 %, at de har gennemgået omvendelsesterapi, mens yderligere 8 % svarer, at de har fået det tilbudt. Samlet set er oplevelser med at have gennemgået eller fået tilbudt omvendelsesterapi således mere udbredte blandt transpersoner (i alt 12 %), end blandt ciskønnede LGB+personer (i alt 7 %) i Storbritannien.

Også internt blandt de britiske transpersoner ses der en tendens til, at oplevelser med "omvendelsesterapi" er særligt udbredte blandt transpersoner med etnisk minoritetsbaggrund og med muslimsk baggrund. Næsten halvdelen af de britiske transpersoner med muslimsk baggrund (44 %) angiver eksempelvis, at de enten har gennemgået "omvendelsesterapi" (32 %) eller har fået det tilbudt (11 %). Til sammenligning svarer i alt 18 % af transpersonerne med kristen baggrund, at de enten har gennemgået "omvendelsesterapi" (7 %) eller har fået det tilbudt (9 %).

De britiske LGBT-personer, som har gennemgået "omvendelsesterapi", peger især på religiøse organisationer som udøvere (angivet af 51 %) efterfulgt af leverandører af sundhedstjenester (19 %) og familiemedlemmer (16 %).

¹⁸ Government Equalities Office (2018).

5.2 DEN BRITISKE NATIONAL FAITH & SEXUALITY SURVEY (2018)

Som opfølgning på resultaterne i den britiske *National LGBT-Survey* i 2018 gennemførte organisationen Ozanne Foundation samme år et studie blandt 4.613 troende og ikke-heteroseksuelle respondenter (LGBQ+) i Storbritannien, hvoraf 458 svarede, at de havde været involveret i forsøg på at ændre deres seksuelle orientering eller kønsidentitet.

Undersøgelsen viser, at mere end halvdelen af de LGBQ+ personer, der havde været involveret i forsøg på at ændre deres seksuelle orientering, oplevede alvorlige problemer med deres mentale sundhed. Næsten halvdelen af de 458 respondenter svarede eksempelvis, at de har *"svært ved at acceptere mig selv, som den jeg er"*, og at de enten har måtte forlade deres trosfællesskab eller har fundet et nyt. Desuden havde en betydelig del af gruppen enten forsøgt selvmord (91 ud af 458) og/eller haft selvmordstanker (193 ud af 458), mens ca. 2 ud af 5 havde udsat sig selv for selvskadende adfærd, og hver fjerde led af en spiseforstyrrelse.¹⁹

Adspurgt om motivationen for deres deltagelse i ændringsforsøget svarede 2 ud af 3, at de deltog, fordi de troede, at deres homoseksuelle tilbøjeligheder var *"syndige"*, og fordi *"deres religiøse leder tog afstand (fra homoseksualitet)"*. I relation til spørgsmålet om tvang, svarede 43 ud af 458, at de *"ikke havde haft noget valg og havde været nødt til at deltage"*, mens 22 ud af 458 svarede, at de var blevet *"tvunget til at have sex med en person af det modsatte køn"* i forbindelse med forsøget på at ændre deres seksuelle orientering.²⁰

Endelig angav mere end halvdelen af de 458 respondenter, som havde været udsat for forsøg på at ændre deres seksuelle orientering, at de støtter en kriminalisering af *"sexual orientation change therapy"*, primært fordi en sådan terapi *"medfører selvhad"* og er *"skadelig for den mentale sundhed"*.²¹

5.3 DEN AMERIKANSKE TRANSGENDER DISCRIMINATION SURVEY (2018)

I en amerikansk kontekst findes der to studier, som belyser udbredelsen af oplevelser med *"omvendelsesterapi"* blandt transpersoner på et statistisk solidt empirisk grundlag, idet studierne tager udgangspunkt i data fra *The National Transgender Discrimination Survey 2018*, som blev besvaret af i alt 27.715 voksne transpersoner i USA.

Resultaterne af disse studier indikerer blandt andet, at omkring 13-14 % af voksne transpersoner i USA på et tidspunkt i deres liv har deltaget i et *"omvendelsesterapi"-forløb*, hvor en terapeut gennem samtaler har forsøgt at ændre deres kønsidentitet.

Samtidig peger studierne på, at eksponering for en sådan type af behandling hænger sammen med en signifikant øget risiko for alvorligt nedsat mentalt helbred samt tilbagevendende selvmordstanker og selvmordsforsøg gennem voksenlivet.²²

¹⁹ Ozanne Foundation (2018). Citeret tekst er oversat fra engelsk til dansk.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Turban et al. (2018, 2019)

5.4 THE WILLIAMS INSTITUTES' ESTIMAT FOR UDBREDELSEN I USA

På baggrund af tal fra den ovennævnte *Transgender Discrimination Survey* og et nyere stort studie af LGB-personer i USA, som indikerer, at 6,7 % af alle LGB-personer i USA har modtaget behandling med henblik på at ændre deres seksuelle orientering²³, har The Williams Institute anslået, at i alt knap 700.000 voksne LGBT-personer i USA (i aldersgruppen 18-59 år) på et tidspunkt i deres liv har modtaget "omvendelsesterapi" (conversion therapy). Endvidere anslår Williams Institute på baggrund af tal fra de to nævnte undersøgelser, at omkring 16.000 unge amerikanske LGBT-personer mellem 13 og 17 år vil modtage "omvendelsesterapi" foretaget af en autoriseret sundhedsfaglig person, inden de fylder 18 år, i de 32 amerikanske stater som aktuelt (dvs. i 2019) ikke har forbudt denne praksis. Omtrent 57.000 unge i samme aldersgruppe fordelt over hele USA forventes at modtage "omvendelsesterapi" fra en religiøs eller spirituel vejleder, inden de fylder 18 år.²⁴

Selvom estimerer på befolkningsniveau skal læses med forsigtighed og med bevidsthed om en betydelig usikkerhedsmargin, så indikerer undersøgelserne fra USA klart og tydeligt, at et betydeligt mindretal af amerikanske LGBT-personer har været udsat for SOGIECE, at det stadig er en praksis, der udøves i forskellige dele af USA - herunder i relation til børn under 18 år - samt at udbredelsen generelt er noget større end i Storbritannien.

5.5 FORELØBIGE BUD PÅ GLOBAL UDBREDELSE OG KARAKTER

Mens der, som illustreret ovenfor, findes forholdsvis solid viden om udbredelsen af SOGIECE specifikt i Storbritannien og USA, så findes der fortsat meget lidt viden om udbredelsen og karakteren af SOGIECE/"omvendelsesterapi" mere generelt - dvs. på globalt plan.

I forbindelse med litteraturstudiet er der dog identificeret to undersøgelser, som har forsøgt at indkredse den globale udbredelse af "omvendelsesterapi" nærmere. Ingen af disse undersøgelser er dog baseret på et statistisk sikkert empirisk datagrundlag eller på en metode, som gør det muligt at udtale sig med sikkerhed om den reelle udbredelse. I stedet er der tale om studier, som kan give en foreløbig og overordnet *indikation* herpå, men bør suppleres af flere og mere empirisk solide studier, der kan give mere statistisk sikker viden på området.

Den ene af de to nævnte undersøgelser er udgivet af LGBTIQ-organisationen Outright Action International og er baseret på en websurvey blandt 489 LGBTIQ-respondenter fra 80 forskellige lande samt supplerende kvalitative interview.²⁵ Undersøgelsen er dermed baseret på svar fra forholdsvis få respondenter i hvert land, ligesom konklusionerne er baseret på *respondenternes indtryk af*, hvor, hvordan og hvorvidt "omvendelsesterapi" finder sted i deres land. Undersøgelsen siger derfor mest af alt noget om den *oplevede udbredelse* og er derfor ikke nødvendigvis retvisende i relation til *den reelle udbredelse*. Med forbehold herfor konkluderer studiet, at "omvendelsesterapi" finder sted i alle dele af verden, og at fænomenet er særligt udbredt i Afrika, hvor et flertal på 61 % af de adspurgte LGBTIQ-personer vurderer, at "omvendelsesterapi" er enten "meget udbredt" (very common, 33 %) eller "forholdsvis udbredt" (somewhat common, 28 %).

²³ Meyer (2020). Tal fra Meyer's undersøgelse er publiceret løbende i perioden 2016-2020. Williams Institute henviser til tal fra 2018.

²⁴ Mallory et al. (2019)

²⁵ Bishop (2019)

Til sammenligning svarer i alt 55 % af de adspurgte, at fænomenet er enten "meget udbredt" (17 %) eller "forholdsvis udbredt" (38 %) i Latinamerika og Caribien, mens det gælder for i alt 44 % af de adspurgte i Asien, hvor 7 % svarer "meget udbredt" mens 37 % svarer "forholdsvis udbredt".

Endelig indikerer undersøgelsen fra Outright International, at "omvendelsesterapi" på globalt plan primært udøves "af religiøse grunde", "for at beskytte familiens ære" og/eller "af kulturelle grunde". Der er dog også respondenter, som angiver, at det bliver udøvet med henvisning til "medicinske grunde" eller "national sikkerhed", samt fordi personer "selv opsøger" det.²⁶

Den anden af de to nævnte undersøgelser er udgivet af the International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT), som har base i København og består af et netværk af 158 torturrehabiliteringscentre over hele verdenen. Undersøgelsen er baseret på internet-søgninger efter kilder, der indeholder informationer om forskellige former for praksisser, samt udøves og stater roller i relation til "omvendelsesterapi" på globalt plan. Studiet finder i alt 207 kilder fra 2001 til 2019, som omtaler specifikke praksisser, udøvere eller statslig involvering i "omvendelsesterapi" i mindst 68 forskellige lande.²⁷

På denne baggrund konkluderer studiet blandt andet, at: "omvendelsesterapi udgør et verdensomspændende problem og praktiseres i alle dele af verdenen". Desuden peger studiet på, at "omvendelsesterapi" omfatter en bred vifte af forskellige typer af diskriminerende praksisser, som ofte også har til formål at straffe ofret, og som i flere tilfælde er sammenlignelige med handlinger, der internationalt er anerkendt som forskellige former for tortur eller mishandling. Endelig fremhæver studiet, at "omvendelsesterapi" ofte bliver udbudt, finansieret eller tilskyndet af stater eller af individer, som handler i officielt øjemed eller udfylder en statslig funktion, fx på sundheds- eller uddannelsesområdet. I andre tilfælde udføres "omvendelsesterapi" i den private sfære, fx af familiemedlemmer eller af spirituelle ledere.²⁸

5.6 ØVRIGE STUDIER

Udover de ovennævnte undersøgelser er der i litteraturstudiet også identificeret mere end 30 øvrige empiriske studier, som på forskellig vis omhandler SOGIECE/"omvendelsesterapi", og som er blevet udgivet på engelsk inden for de seneste 25 år. Studierne er primært identificeret gennem eksplorative søgninger efter forskningsartikler i relevante forskningsdatabaser og sekundært gennem internetsøgninger efter relevant grå litteratur samt gennem "snowballing" via henvisninger til andre studier i de først identificerede studier.²⁹

Den altovervejende del af de øvrige identificerede studier er nordamerikanske, mens blot fire er fra Europa. Ligeledes er det kendetegnende, at de fleste studier omhandler SOCE i relation til homoseksuelle mænd i USA, og at datagrundlaget som oftest udgøres af interview med forholdsvis få informanter eller af surveys med et begrænset antal respondenter, hvorfor det ikke er muligt med sikkerhed at fremsætte generelle konklusioner på baggrund af studierne.

²⁶ Ibid.

²⁷ Bothe (2020)

²⁸ Ibid.

²⁹ En samlet oversigt over den litteratur, der er identificeret og anvendt i forbindelse med udarbejdelsen af denne rapport, fremgår af den afsluttende litteraturliste.

Med forbehold herfor indikerer langt hovedparten af disse studier dog i lighed med de større studier, at SOCE - eller "seksuel re-orienteringsterapi" - er forbundet med markante og betydelige negative konsekvenser for de LGB-personer, som modtager det. De mindre studier peger eksempelvis på oplevede konsekvenser i form af øgede følelser af skam og skyld, ensomhed, stofmisbrug, selvmordstanker, selvmordsforsøg, depression, negative selvbilleder og selvhad, seksuel dysfunktion samt undvigeadfærd i forhold til at indgå i nye relationer, herunder intime og seksuelle relationer mv.³⁰

Nogle af studierne belyser endvidere motivationsfaktorer i relation til at indgå i "omvendelsesterapi"-forløb. Her ses det, at faktorer som reelle eller forventede negative reaktioner fra familien (på ens seksuelle orientering), en høj grad af religiøsitet, internaliserede negative opfattelser af homoseksualitet og at identificere sig selv som "spirituel" øger éns sandsynlighed for at deltage i et "omvendelsesterapi"-forløb.³¹

Endelig er der enkelte af studierne, som peger på, at nogle deltagere i "omvendelsesterapi" - sideløbende med de dominerende negative konsekvenser - kan ende med at få styrket deres selvidentifikation som LGB-personer, fordi de gennem terapiforløbet oplever at nå frem til en klar opfattelse og erkendelse af, at det ikke er muligt at ændre deres seksuelle orientering.³²

Samlet set er der i studierne altovervejende konsensus om, at SOCE er en praksis, som primært har betydelige negative psykiske konsekvenser for deltagerne, at der ikke findes dokumentation for, at det er muligt at ændre personers seksuelle orientering ved hjælp af terapi, og at "omvendelsesterapi" - ikke mindst i forlængelse af de to ovenstående forhold - er en etisk problematisk og/eller pseudo-videnskabelig praksis.

Alligevel er det tydeligt, at SOCE stadig udøves af visse psykologer, terapeuter og religiøse ledere mv. både i USA og i andre dele af verden til trods for, at det nu er mere end fire årtier siden, at The American Psychiatric Association fjernede "homoseksualitet" fra listen over psykiske sygdomme (ligesom WHO gjorde det i 1990), samt på trods af, at de førende sammenslutninger af professionelt udøvende psykologer og psykiatere i USA og i andre lande har taget klar afstand fra udøvelsen af "omvendelsesterapi" op gennem 00'erne og 10'erne.³³

Ligeledes har the American Psychological Association (APA) gennemført et systematisk review af peer-reviewed forskningsartikler vedrørende SOCE og konkluderet, at:

Resultaterne af den videnskabeligt valide forskning indikerer, at det er usandsynligt, at individer vil være i stand til at formindske deres tiltrækning til personer af det samme køn eller styrke deres tiltrækning til personer af det modsatte køn gennem SOCE.³⁴

³⁰ Se fx Haldeman (2002b), Beckstead & Morrow (2004), Hoffmann et al. (2011), Johnston & Jenkins (2006), Ozanne Foundation (2018), Ryan et al. (2018).

³¹ Se Maccio (2010), Beckstead & Morrow (2004), Karten & Wade (2010), Tozer & Hayes (2004)

³² Se fx Johnston & Jenkins (2006), Flentje et al. (2014)

³³ Se opsummering heraf i kapitel 7.

³⁴ American Psychological Association (2009), s. 83. (citatet er oversat fra engelsk til dansk)

Samtidig finder APA betydelige metodiske problemer og afvigelser fra normalt anbefalet videnskabelig praksis i de få studier, som hævder at kunne dokumentere, at SOCE kan være effektivt – herunder problemer, som er af en sådan karakter, at studierne resultater må betragtes med skepsis.³⁵

Et særligt problem er ifølge APAs forskningsreview, at en del studier ikke skelner mellem personers seksuelle orienteringsidentitet og deres seksuelle orientering. Mens forskningen således viser, at det er usandsynligt at man kan ændre et individs seksuelle orientering, så findes der individer, som har modificeret deres seksuelle orienteringsidentitet (fx deres gruppetilhørsforhold og deres selvbeskrevne orientering/"self-labeling") samt andre aspekter af seksualitet (fx værdier og adfærd).³⁶

Kun to af de identificerede studier i litteraturstudiet er baseret på data, som gør det muligt at belyse udbredelse og konsekvenser af "omvendelsesterapi" i relation til kønsidentitet (GIECE) på et solidt empirisk grundlag. Som nævnt i afsnit 5.1.3 indikerer disse to studier, at omkring hver syvende voksne transperson i USA har deltaget i et "omvendelsesterapi"-forløb, ligesom studiet peger på, at eksponering for en sådan behandling hænger sammen med en signifikant øget risiko for alvorligt nedsat mentalt helbred samt tilbagevendende selvmordstanker og selvmordsforsøg gennem voksenlivet.³⁷

Både når det gælder "omvendelsesterapi" i relation til kønsidentitet (GIECE) og seksuel orientering (SOCE) er der således udenlandske studier, som peger på en tydelig og signifikant sammenhæng mellem eksponering for "omvendelsesterapi" og alvorlige negative langtidseffekter for de eksponerede personers mentale helbred og trivsel. Som det vil fremgå af kapitel 6, peger også vores analyser af data fra to store LGBT-undersøgelser i Danmark i samme retning.³⁸

Endelig har en uafhængig ekspertgruppe i 2020 gennemgået forskningslitteraturen vedrørende SOGIECE og konkluderet, at "omvendelsesterapi" praktiseres til trods for, at der er dokumentation for, at det er ineffektivt og sandsynligvis medfører signifikante og alvorlige former for fysiske og psykiske smerter og lidelse med langvarige skadelige effekter for de individer, der bliver udsat for det. Ekspertgruppen angiver desuden, at den ikke har kendskab til nogen troværdige og peer-reviewed studier, som kan godtgøre, at "omvendelsesterapi" - i nogen som helst form - skulle være effektiv.³⁹

Af samme årsag er der også en række studier, som beskæftiger sig med de etiske og lovgivningsmæssige aspekter og problemer ved, at SOGIECE fortsat praktiseres til trods for, at det kan være forbundet med betydelige negative konsekvenser og ikke har nogen dokumenteret effekt. En række af de vigtigste etiske perspektiver og lovgivningsmæssige tiltag er kort opsummeret i kapitel 7. Først ses der i kapitel 6 nærmere på fænomenets udbredelse, karakter og forbundne risici i Danmark.

³⁵ Ibid., s. 27. Enkelte sådanne tvivlsomme og omdiskuterede studier er også identificeret i vores litteraturstudie. Fx Nicolosi et al. (2000a, 2000b) og Byrd & Nicolosi (2002). Også et andet review af forskningslitteraturen – udgivet året før APAs review – fandt betydelige metodiske problemer og huller i den daværende eksisterende viden om og forskning i "omvendelsesterapi". Se Serovich et al. (2008).

³⁶ Ibid. s. 84.

³⁷ Turban et al. (2018 og 2019).

³⁸ Se kapitel 6, herunder særligt afsnit 6.1.3.

³⁹ Independent Forensic Expert Group (2020).

**VIDEN OM UDBREDELSE
OG KARAKTER I
DANMARK**

6 VIDEN OM UDBREDELSE OG KARAKTER I DANMARK

I dette kapitel fremlægges undersøgelsens resultater i relation til at belyse udbredelse, karakter og konsekvenser af SOGIECE/"omvendelsesterapi" i Danmark.

Indledningsvis ses der nærmere på resultaterne af de supplerende analyser, som er gennemført med udgangspunkt i de eksisterende kvantitative datasæt fra LGBT-undersøgelserne *Nydanske LGBT-personers levevilkår* (2015) og *Udfordringer og stigma i forhold til at have en LGBTI-identitet i Danmark* (2020).⁴⁰

Herefter udfolder kapitlet en række cases baseret på de gennemførte kvalitative interview med personer, som har gennemgået "omvendelsesterapi" i Danmark – eller på anden måde har været involveret i forsøg på at ændre deres seksuelle orientering eller kønsidentitet.

Afslutningsvis gennemgår kapitlet hovedindtryk fra de kvalitative interview, der er gennemført med en række udvalgte kristne organisationer i Danmark, som i forskellige sammenhænge er blevet forbundet med eller beskyldt for at udøve "omvendelsesterapi", men som selv hævder, at det er fejlagtigt og forkert at forbinde deres praksisser og tilgange med "omvendelsesterapi".

6.1 ANALYSER AF DATA FRA LGBT-UNDERSØGELSERNE I 2015 OG 2020

I undersøgelsen *Udfordringer og stigma i forhold til at have en LGBTI-identitet i Danmark* (2020) svarede i alt 3.166 respondenter i LGBT-surveyen på følgende spørgsmål:

- *Har du inden for det seneste år oplevet negative reaktioner på at have fortalt om din seksuelle orientering/kønsidentitet til personer i din omgangskreds?*

Alle de respondenter, som svarede bekræftende på spørgsmålet, blev efterfølgende spurgt:

- *Hvilke negative reaktioner har du oplevet (sæt evt. flere krydser)?*

Her kunne LGB-personerne bl.a. svare:

- *At den/de pågældende personer forsøgte at "omvende" mig til at være heteroseksuel*

Mens transpersonerne bl.a. kunne svare:

- *At den/de pågældende personer forsøgte at "omvende" mig til at være ciskønnet.*

⁴⁰ Se Følner et al. (2015, 2020).

På baggrund af respondenternes svar på ovenstående er der i kodningen etableret en primær analysegruppe, der består af *"LGBT-personer, der har oplevet "omvendelsesforsøg"*, samt to sammenligningsgrupper, der består af hhv. *LGBT-personer, der har oplevet andre negative reaktioner (men ikke forsøg på omvendelse)*, og *LGBT-personer, der ikke har oplevet negative reaktioner*.

I forbindelse med undersøgelsen *Nydanske LGBT-personers levevilkår (2015)* blev der tilsvarende gennemført en stor banner-survey blandt LGBT-personer i Danmark generelt, som blev besvaret af knap 3.000 LGBT-personer.

I 2015-surveyen svarede i alt 2.886 respondenter på følgende spørgsmål:

- *Har din familie nogensinde forsøgt at 'helbrede' dig for din seksuelle orientering/kønsidentitet?*

I alt svarede 97 LGBT-personer bekræftende på spørgsmålet. På denne baggrund er der etableret en analysekategori, der består af *LGBT-personer, som har oplevet "helbredelsesforsøg"*, samt en sammenligningskategori, der består af *øvrige LGBT-personer*.

Hverken i 2015 eller 2020-undersøgelsen er spørgsmålen vedrørende "forsøg på at omvende mig til at være heteroseksuel" eller "forsøg på at helbrede dig for din seksuelle orientering/kønsidentitet" blevet uddybet nærmere over for respondenterne. Det er derfor muligt, at respondenterne har svaret ud fra forskellige opfattelser af, hvad der menes hermed.

Nedenfor præsenteres de overordnede resultater fra de supplerende statistiske analyser af de ovennævnte data fra de to undersøgelser.

6.1.1 HVAD VISER ANALYSERNE OM UDBREDELSEN I DANMARK?

I opsummeret form viser de statistiske analyser bl.a. følgende om udbredelsen af oplevelser med forsøg på "omvendelse" og/eller "helbredelse" blandt LGBT-personer i Danmark:

- **8 %** har inden for det seneste år oplevet, at personer i deres omgangskreds har forsøgt at "omvende" dem fra deres seksuelle orientering eller kønsidentitet (tal fra 2020).
- **3 %** har oplevet, at deres familie - på et eller flere tidspunkter - har forsøgt at 'helbrede' dem for deres seksuelle orientering eller kønsidentitet enten ved hjælp af en læge, en psykolog/psykiater, en religiøs vejleder, en slægtning eller ven af familien, gennem brug af religiøse/åndelige ritualer eller på andre måder (tal fra 2015).

6.1.2 HVAD VISER ANALYSERNE IFT. HVEM, DER BLIVER RAMT?

Analyserne indikerer, at oplevelser med forsøg på "omvendelse" og "helbredelse" rammer flere forskellige typer af LGBT-personer i Danmark. Det er dog gennemgående, at særligt yngre LGBT-personer under 30 år oplever at blive udsat herfor.

Samtidig ses det, at sådanne oplevelser ikke kun finder sted i specifikke religiøse eller minoritetsetniske miljøer. De fleste af de LGBT-personer, der har oplevet at blive udsat for "omvendelsesforsøg" (jf. 2020-undersøgelsen) eller "helbredelsesforsøg" (jf. 2015-undersøgelsen), har således etnisk dansk/vestlig baggrund; er bosat i de større byer; kommer fra familier, hvor forældrene *ikke* er meget religiøst praktiserende og/eller fra familier, hvor forældrene har enten kristen eller "ikke-religiøs" baggrund. På disse områder ligner mindretallet, som har oplevet at blive udsat for "omvendelses-" eller "helbredelsesforsøg", således de fleste andre LGBT-personer i Danmark (som ikke har været udsat herfor).

De nævnte "majoritetsbaggrunde" er dog samtidig *mindre udbredte* blandt det mindretal af LGBT-personer, der bliver ramt af "omvendelses" og/eller "helbredelsesforsøg", end det er tilfældet blandt andre LGBT-personer i Danmark.

Således er forskellige *mindretal* af LGBT-personer overrepræsenterede blandt LGBT-personer, der giver udtryk for, at de har oplevet "omvendelses-" eller "helbredelsesforsøg".

Det gælder især:

- Transpersoner (tal fra 2015 og 2020)
- LGBT-personer bosat uden for de største byer (tal fra 2020)
- LGBT-personer med forældre, der i høj eller meget høj grad praktiserer deres religion (tal fra 2015 og 2020)
- LGBT-personer fra familier, hvor ære og/eller religion betyder 'meget' eller 'virkelig meget' for familiens syn på seksuel orientering og kønsidentitet (tal fra 2015)
- LGBT-personer med muslimske forældre (tal fra 2015 og 2020)
- LGBT-personer med forældre fra ikke-vestlige lande (tal fra 2015 og 2020)

Da andelen af respondenter, som svarer, at de har oplevet at blive udsat for "omvendelses-" og/eller "helbredelsesforsøg", er forholdsvis begrænset i begge undersøgelser, skal de ovenstående mønstre dog læses med metodisk forbehold herfor.

På næste side gennemgås en række tabeller, der mere detaljeret viser en række af de observerede mønstre.

Tabel 6.1 nedenfor viser fordelingen af L, G, B og T-personer i relation til "omvendelsesforsøg"

TABEL 6.1 OPLEVELSER MED OMVENDELSESFORSØG FORDELT PÅ LGBT (2020)

	Oplevet omvendelsesforsøg (n = 236)	Oplevet andre negative reaktioner (n = 675)	Ikke oplevet negative reaktioner (n = 2.255)	Andel i alt (n = 3.166)
Lesbiske	20 %	19 %	23 %	22 %
Bøsser	10 %	20 %	42 %	35 %
Biseksuelle	21 %	30 %	23 %	24 %
Transpersoner	44 %	27 %	9 %	16 %
Øvrige ⁴¹	4 %	4 %	2 %	3 %
TOTAL	100 %	100 %	100 %	100 %

p = 0,000

Som det ses, er transpersoner markant overrepræsenteret blandt de LGBT-personer, der har oplevet forsøg på "omvendelse" fra personer i deres omgangskreds (herunder fra familie, venner, bekendte og/eller kollegaer/studiekammerater). Transpersoner udgør hele 44 % af denne gruppe af LGBT-personer. Omvendt er bøsser underrepræsenterede i gruppen af LGBT-personer, der har oplevet forsøg på "omvendelse".

Tabel 6.2 nedenfor viser fordelingen af oplevelser med "omvendelsesforsøg" fordelt på LGBT-personernes oplysninger om deres forældres religiøse baggrund:

TABEL 6.2 RELIGIØS BAGGRUND I RELATION TIL OPLEVELSER MED OMVENDELSESFORSØG (2020)

HVILKEN RELIGIØS BAGGRUND HAR DINE FORÆLDRE?

	Oplevet omvendelsesforsøg (n = 236)	Oplevet andre negative reaktioner (n = 675)	Ikke oplevet negative reaktioner (n = 2.255)	Andel i alt (n = 3.166)
Kristen ⁴²	54 %	52 %	59 %	57 %
Muslimsk ⁴³	6 %	3 %	1 %	2 %
Ikke-religiøs baggrund	31 %	38 %	37 %	37 %
Anden religiøs baggrund	9 %	5 %	2 %	3 %
Ønsker ikke at svare	3 %	6 %	1 %	1 %
TOTAL	100 %	100 %	100 %	100 %

p = 0,000

Som det ses, har de fleste af de LGBT-personer, der bliver udsat for omvendelsesforsøg, enten kristen baggrund (54 %) eller ikke-religiøs baggrund (31 %). Ingen af disse grupper er imidlertid overrepræsenterede. I stedet er LGBT-personer med muslimsk og "anden religiøs" baggrund overrepræsenteret blandt dem, der oplever at blive udsat for omvendelsesforsøg.

⁴¹ En mindre gruppe af respondenter lod sig hverken kategorisere som L, G, B eller T-personer ud fra de definitioner og kodninger, der blev anvendt i undersøgelsen. Se Følner et al. (2020). Denne gruppe er i tabellen her beskrevet som "øvrige".

⁴² Kategorien "Kristen" er mere specifikt baseret på svarmuligheden: "Kristen (fx protestantisk, katolsk)".

⁴³ Kategorien "Muslimsk" er mere specifikt baseret på svarmuligheden "Muslimsk (fx sunni, shia)".

Tabel 6.3 viser tilsvarende fordelingen af oplevelser med "omvendelsesforsøg" fordelt på LGBT-personernes oplysninger om deres forældres grad af religiøs praksis (2020):

TABEL 6.3 FORÆLDRES GRAD AF RELIGIØS PRAKSIS I RELATION TIL OPLEVELSER MED OMVENDELSESFORSØG

I HVOR HØJ GRAD PRAKTISERER DINE FORÆLDRE DERES RELIGION?

	Oplevet omvendelsesforsøg (n = 233)	Oplevet andre negative reaktioner (n = 675)	Ikke oplevet negative reaktioner (n = 2.255)	Andel i alt (n = 3.166)
I meget høj/høj grad	12 %	7 %	4 %	6 %
I nogen/mindre grad	44 %	38 %	36 %	37 %
Slet ikke	43 %	55 %	60 %	57 %
TOTAL	100 %	100 %	100 %	100 %

p = 0,000

Som det ses, rammer forsøg på "omvendelse" primært LGBT-personer med forældre, der enten 'slet ikke' eller kun 'i nogen/mindre grad' er religiøst praktiserende. Mindretallet af LGBT-personer med forældre, der i 'høj' eller 'meget høj' grad er religiøst praktiserende er dog samtidig overrepræsenteret blandt de LGBT-personer, der oplever "omvendelsesforsøg".

Tabel 6.4 nedenfor opsummerer de særlige risikogrupper andele blandt hhv. de LGBT-personer, der har oplevet "helbredelsesforsøg", og blandt de øvrige LGBT-personer med henblik på at skabe overblik over graden af overrepræsentation (2015). Bemærk, at de enkelte LGBT-personer godt kan tilhøre flere af de nævnte risikogrupper på én gang.:

TABEL 6.4

SÆRLIGE RISIKOGRUPPERS ANDELE BLANDT LGBT'ER, DER HAR OPLEVET "HELBREDELSESFORSØG" FRA FAMILIEN⁴⁴

	Andel blandt LGBT'er, der har oplevet helbredelsesforsøg (n = 97)	Andel blandt øvrige LGBT'er (n = 2.789)
LGBT'er fra familier, hvor ære betyder 'meget' eller 'virkelig meget' for synet på LGBT	37 %	5 %
LGBT'er med forældre, der i 'høj' eller 'meget høj' grad er religiøst praktiserende	33 %	6 %
LGBT'er fra familier, hvor religion betyder 'meget' eller 'virkelig meget' for synet på LGBT	31 %	4 %
LGBT'er med forældre fra ikke-vestlige lande	20 %	7 %
Transpersoner	19 %	12 %
LGBT'er med muslimske forældre	15 %	3 %

⁴⁴ Baseret på supplerende analyser af datamaterialet fra Følner et al. (2015).

6.1.3 HVAD VISER ANALYSERNE IFT. FORBUNDNE RISICI?

Analyserne peger på, at oplevelser med "omvendelses-" og "helbredelsesforsøg" er forbundet med signifikant og alvorligt forhøjet risiko for psykisk mistrivsel, ensomhed, selvmordstanker og selvmordsforsøg. Desuden ses der indikationer på, at oplevelser med "omvendelses-" og/eller "helbredelsesforsøg" også kan være forbundet med forhøjet risiko for dårligt fysisk helbred.

Mere specifikt ses det blandt de LGBT-personer, der inden for det seneste år har været udsat for forsøg på "omvendelse" fra personer i deres omgangskreds (data fra 2020), at:

- **Deres psykiske trivsel er meget dårlig.** Mere end halvdelen (53 %) er enten i høj risiko (27 %) eller risiko (26 %) for psykisk mistrivsel i form af depression og langvarig stresstilstand (målt med den validerede WHO-5 trivselsskala).
- **Mere end halvdelen er ensomme** (57 %). Denne forekomst af ensomhed er ca. 10 gange højere end det er tilfældet blandt den danske befolkning generelt og omtrent dobbelt så høj, som den er blandt andre LGBT-personer i Danmark (målt med den validerede T-ILS ensomhedsskala).⁴⁵
- **Forekomsten af ensomhed blandt de LGBT-personer, der specifikt har været udsat for "omvendelsesforsøg", er markant højere** end blandt de LGBT-personer, der "kun" har været udsat for andre negative reaktioner på åbenhed. Dette indikerer, at netop det at blive udsat for "omvendelsesforsøg" medfører en stærkt forhøjet risiko for at opleve ensomhed.

Tilsvarende ses det mere specifikt blandt de LGBT-personer, der har oplevet, at deres familie har forsøgt at "helbrede" dem for deres seksuelle orientering eller kønsidentitet (data fra 2015), at:

- **Deres psykiske trivsel er meget dårlig.** De er signifikant mindre ofte glade, tilfredse, rolige og afslappede end andre LGBT-personer. I stedet oplever de signifikant oftere at være triste, nervøse eller "*så langt nede, at intet kan opmuntre dem*".
- **Selvmordstanker er meget udbredte.** Hele 36 % har inden for det seneste år tænkt på at begå selvmord. Forekomsten er mere end dobbelt så høj, som blandt andre LGBT-personer og 4-5 gange højere, end det er tilfældet i den danske befolkning generelt.⁴⁶
- **Selvmordsforsøg er meget udbredte.** I alt har omtrent hver tredje (32 %) forsøgt at tage deres eget liv - enten inden for det seneste år (7 %) eller tidligere (25 %). De tilsvarende procentandele blandt andre LGBT-personer ligger på hhv. 1 % og 14 %.⁴⁷

⁴⁵ For sammenligningsgrundlag se Lasgaard & Friis (2014) og Følner et al. (2020). Begge undersøgelser anvender det samme validerede mål.

⁴⁶ For sammenligningsgrundlag se Graugaard et al. (2015) og Følner et al (2015).

⁴⁷ Ibid.

De ovenstående sammenhænge bekræfter det billede, som også ses i den internationale forskningslitteratur omkring SOGIECE/"omvendelsesterapi".⁴⁸ Analyserne af data fra de to danske undersøgelser peger således også på en klar (og negativ) sammenhæng mellem at blive udsat for "omvendelses-"/"helbredelsesforsøg" og at have dårlig psykisk trivsel, herunder selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt LGBT-personer i Danmark. Samtidig viser analyserne af de danske data også en meget tydelig (og negativ) sammenhæng med ensomhed.

Der er ikke i 2020-undersøgelsen stillet spørgsmål angående (selvoplevet) fysisk helbred. Nyere forskning har dog dokumenteret, at langvarig ensomhed er et alvorligt problem, som har betydelige konsekvenser for både sundhed og trivsel. Ifølge ensomhedsforskerne Mathias Lasgaard og Karina Friis peger "et voksende antal studier [...] blandt andet på, at ensomhed øger risikoen for forhøjet blodtryk og kolesteroltal, hjertekar-sygdomme, træthed, smerter, søvnforstyrrelse og depression. I tråd hermed viser en metaanalyse af dødelighedsstudier, at 'utilstrækkelige sociale relationer' (herunder ensomhed, isolation og en lav grad af social støtte og integration) øger risikoen for tidlig død - og at konsekvenserne for den enkelte i forhold til dødelighed er tilsvarende eller større end ved velkendte risikofaktorer som rygning, alkohol, overvægt og fysisk inaktivitet".⁴⁹

I det lys indikerer den meget klare sammenhæng mellem ensomhed og oplevelser med "omvendelsesforsøg", at "omvendelsesforsøg" kan være forbundet med betydelige negative konsekvenser for ikke bare LGBT-personers psykiske trivsel (herunder markant øget risiko for depression og langvarig stresstilstand), men også for LGBT-personers fysiske helbred i bredere forstand.

6.1.4 HVAD KENDETEGNER FAMILIERNES FORSØG PÅ "HELBREDELSE"?

På spørgsmålet "Har din familie nogensinde forsøgt at 'helbrede' dig for din seksuelle orientering/kønsidentitet?" i 2015-undersøgelsen fordelte de 97 LGBT-respondenter, som svarede bekræftende, sig på de følgende kategorier (hver respondent havde mulighed for at angive mere end ét svar):

- Ja, ved hjælp af en læge (16)
- Ja, ved hjælp af en psykolog/psykiater (30)
- Ja, ved hjælp af en religiøs vejleder (21)
- Ja, ved hjælp af en slægtning eller ven af familien (15)
- Ja, ved hjælp af religiøse/åndelige ritualer, fx beskyttende bønner (22)
- Ja, på andre måder (39)

⁴⁸ Se kapitel 5.

⁴⁹ Lasgaard & Friis (2014), s. 4. Se også henvisningerne til de omtalte studier heri.

Samlet set blev der sat 143 bekræftende krydser, hvilket viser, at en del af respondenterne har oplevet at blive udsat for mere end én type af helbredelsesforsøg. I gennemsnit har hver af de 97 respondenter således sat kryds ved mellem 1 og 2 svar (1,47).

De 39 respondenter, der svarede "Ja, andre måder" fik mulighed for at uddybe deres svar i et fritekstfelt. Her angav de bl.a. følgende svar:

"Som yngre forsøgte min familie at presse min fremtoning i forhold til køn"

"Generelt ved ikke at acceptere min seksuelle orientering og pression i den forbindelse"

"Forsøgt 'omvendelsesterapi' i pinsekirken"

"Ved at sige, det er pjat og en fase, og jeg skal droppe det"

"Argumentation i forhold til mit tidligere liv, at jeg var 'glad og normal'. Eller ved at prøve at overbevise mig om at det bare er en fase..."

"Altså ved at foreslå, at jeg kan gå på heterosteder i stedet for queersteder, fordi jeg virker til mest at være til kvinder - eller jeg er blevet afkrævet af min stedfar at skulle bestemme mig for enten at være til kvinder eller mænd."

"Tage sig sammen og prøv at være normal"

"Min farmor anbefalede en psykolog... Hun mente, jeg var forvirret og 'syg'... Men jeg nægtede."

"Ved selv at tale med mig, og fortælle mig, hvor forkert det er."

"Jamen, det kan være fordi du har haft et dårligt forhold til fyre, som du skal have gjort op med."

"Ved ensidigt at fordre til at indgå i personlige relationer med folk af modsatte køn."

"Indirekte ved gennem mange år ofte at ignorere, at jeg havde en kvindelig kæreste"

"Jeg har ikke deltaget i noget. Men ønsket om at 'helbrede' mig har været der. Men det er ikke den nærmeste familie."

"Kun snakket om, at det kan afhjælpes / en fase, der kan overstås."

"Nej - men min mor mente i starten, at jeg skulle se en psykolog/psykiater"

"Lokke, tale positivt om en pigekæreste, de syntes passede på mig."

"Halv-presset mig til at få en kæreste selvom jeg ikke har lyst. Har dog ikke bukket under"

"Min moster synes jeg skal prøve en pige, så hjælper det nok, tror hun."

"Ville sende mig til psykolog, så jeg kunne blive rask igen"

"Ved hjælp af en bog"

"Jeg blev forsøgt overbevist om at det var en fase, og fik nogle materialer."

"Ved at isolere de udstikkende tanker og ignorere dem."

"Sexologisk klinik"

"Min mor syntes vi skulle tale med en psykolog eller psykiater, da jeg fortalte, at jeg er til fyre"

Som det ses, er der tale om et forholdsvis bredt spektrum af oplevelser med "helbredelsesforsøg" - ligesom det i flere tilfælde er svært at vide, om der har været tale om "vedholdende" forsøg eller mere enkeltstående hændelser.

Den samme usikkerhed gør sig gældende i relation til de respondenter, der fx har svaret, at deres familie har forsøgt at helbrede dem ved at sende dem til en "psykolog/psykiater" eller til en "religiøs vejleder". Undersøgelsens data siger eksempelvis ikke noget om, hvordan de pågældende psykologer/psykiatere og/eller religiøse vejledere har reageret på en sådan henvendelse eller et sådant ønske fra familiemedlemmerne - herunder om de har igangsat et "vedholdende" forsøg på at "helbrede" den pågældende LGBT-person eller ej.

Det er derfor svært at afgøre med sikkerhed, præcis hvor stor en del af respondenternes oplevelser, der kan kategorises som SOGIECE/"omvendelsesterapi", idet også den brede definition heraf er *"ethvert vedholdende forsøg på at ændre en persons seksuelle orientering, kønsidentitet eller kønsudtryk"*.⁵⁰

Undersøgelsernes data viser blot, at 8 % af LGBT-personer i Danmark inden for det seneste år har oplevet, at en eller flere personer i deres omgangskreds har forsøgt at "omvende" dem fra deres seksuelle orientering eller kønsidentitet (tal fra 2020), mens 3 % har oplevet, at deres familie på et tidspunkt har forsøgt at "helbrede" dem ved hjælp af en læge, en psykolog/psykiater, en religiøs vejleder, en slægtning eller ven af familien, gennem brug af religiøse/åndelige ritualer eller på andre måder (tal fra 2015).

⁵⁰ Se kapitel 4: "Hvad er omvendelsesterapi?"

6.2 CASEFORTÆLLINGER

Nedenfor følger en række cases baseret på anonymiserede versioner af de gennemførte kvalitative interview, som yderligere bidrager til at belyse karakteren af SOGIECE og/eller beslægtede forsøg på at ændre LGBT-personers seksuelle orientering eller kønsidentitet i Danmark.

6.2.1 NIKOLAJS FORTÆLLING

Nikolaj er en homoseksuel, ciskønnet mand på 43 år. Han er født og opvokset i en mellemstor by i Jylland, men er nu bosat i en større by i Danmark. Nikolaj er vokset op i en skrifttro kristen familie, hvor forkyndelse var en del af hverdagen, og hvor han - så længe han kan huske - fik udstukket klare dogmer for, hvad der ansås for at være "rigtigt" og "forkert". Han er kommet i forskellige missionske foreninger og har gået på kristne skoler og gymnasium.

Nikolaj oplevede sjældent i sin barndom og ungdom, at familien talte om homoseksualitet, men da det aldrig blev nævnt, vidste han implicit, at det ikke var en mulighed at leve som homoseksuel. Efterhånden som holdningen til homoseksualitet blev italesat i det bredere religiøse miljø, blev han overbevist om, at det var noget, som han "skulle af med". Han fortæller:

Jeg er kommet i forskellige kristne miljøer, forskellige missionske foreninger og bevægelser og også gået på mange kristne skoler, hvor det mere eksplicit er blevet forkyndt og prædikeret, at homoseksualitet er en synd. Så det var det syn, jeg voksede op med, og derfor vidste jeg også godt - eller troede jo på - at det her var noget, som jeg skulle af med. Det var der sådan set ikke nogen, der behøvede at tvinge mig meget konkret eller - havde jeg nær sagt - "fysisk" til. Jeg vidste bare, at sådan kunne det ikke være.

I håb om at kunne omvende sig fra sin homoseksualitet opsøgte Nikolaj som teenager og i forbindelse med foredrags- eller forkyndelsesaftenener, hjælp og vejledning via sjælesorgsamtaler. Han fortæller:

Der var sådan nogle sessioner bagefter, hvor man kunne komme ind til forbøn eller sjælesorg, som det hed. En samtale med den her person, som jo altså betragtes som en meget, meget stor autoritet. Og det er jo

typisk en han. Og han sad typisk i sådan et afsides lokale, hvor man så kunne gå ind sådan lidt diskret og sidde og snakke med ham og få sjælesorg eller forbøn. Og der har jeg været hos nogle af de her mennesker og kommet specifikt med min homoseksualitet som mit problem. Mine syndige tanker eller mine uønskede lyster, eller hvad jeg nu kaldte dem.

Nikolaj fortæller, at han fortsatte med at undertrykke sin seksualitet, fik en kvindelig kæreste og overbeviste sig selv om, at han gerne ville leve med hende. Sjælesorgssamtaler, forbøn og kontakt til forskellige kristne brevkasser fjernede dog ikke hans tvivl og "forbudte" impulser. Da han for omtrent 20 år siden flyttede til en større dansk by, opsøgte han derfor i al hemmelighed et samtaleforløb hos en præst. Han beskriver forløbet således:

Jeg ringede, fordi jeg ville have noget hjælp på en eller anden måde, ikke? Jeg var jo helt overbevist om, at det her var noget, jeg skulle af med. At det var noget, jeg kunne komme af med. Og det begyndte ligesom at blive ret kritisk. Og jeg blev henvist til den her præst [...] Der indledte vi så en række samtalesessioner, som altså også var sjælesorg, det var forbøn, det var forskellige former for øvelser, tankeøvelser, jeg skulle gøre mig. Og mest af alt skulle jeg komme tættere på Jesus. Det var ligesom det, der var vejen. Jeg kan ikke understrege nok, at det er i gåseøjne, når jeg siger "terapi", men der var nogle sådan "terapeutiske" elementer i det, men ellers var hovedmålet at komme tættere på Jesus, fordi det var gennem ham, at jeg ville finde fred og min maskulinitet og sådan noget.

Konkret arbejdede Nikolaj sammen med præsten om at finde frem til de ting, der "triggede" hans tanker og impulser, hvilket han skulle fortælle om fra gang til gang og med cirka to ugers mellemrum. Han fortæller:

Det var noget, hvor jeg sådan mellem sessionerne var meget opmærksom på, hvad der triggede mine homoseksuelle følelser. Og det var så også det, vi brugte tid på at tale om. Altså meget sådan konkret: "Hvad skete der?". Det kunne være, når jeg så en eller anden mand på

gaden, eller det kunne være, når jeg så et eller andet i fjernsynet, der enten promoverede homoseksuel adfærd, eller der var et eller andet fysisk, som på en eller anden måde tændte noget i mig [...] Det var det her med, at man fra gang til gang øgede sin opmærksomhed på: "Hvad trigger dig, og hvordan kan du bevæge dig væk fra det?". Og det kan du så gøre ved at fjerne nogle ting fra dit liv. Lade være med at se nogle ting. Altså forestille sig, at hvis man sådan "luger ud", så vil man ligesom rense sit sind og fokusere det mere over på noget maskulint. [...] Jeg fik anbefalet noget litteratur, som jeg så læste. En bog fra en amerikansk evangelist, som jeg stadig har, som hedder "På jagt efter seksuel helhed"⁵¹, som jeg lå og læste meget andægtigt [...]. Det handlede jo om gradvist at undertrykke det så meget, at man på en eller anden måde bildte sig selv ind, at det ikke var der, ikke? Det er mine ord i dag.

Nikolaj fortæller videre, at han håbede på, at han gradvist kunne skille sig af med sine impulser eller få seksuelle følelser for kvinder, fordi han var overbevist om, at hans seksuelle impulser var syndige og mulige at blive "helbredt" fra. Han fortæller:

Min grundtro var, at det her, det var af det onde, det var nærmest noget dæmoni. Det var noget, jeg skulle af med, fordi det var Satans værk. [...] Så jeg lagde alle æg i Guds kurv, om man vil. Og jeg var vokset op i en setting, hvor jeg havde lært at tro på mirakler. Jeg havde lært at tro på Guds meget konkrete indgriben i menneskers liv. [...] Jeg så det jo som en sygdom. Jeg så det jo som noget, jeg skulle omvendes fra, helbredes fra.

Forløbene hos præsten var for Nikolaj "de sidste krampetrækninger", og da han ikke oplevede, at de mange forsøg ændrede hans seksuelle impulser, begyndte han efterfølgende at springe ud som homoseksuel ad nogle omgange. Han fortæller, at de religiøse dogmer, han voksede op med, og de mange fejlslagne forsøg på at "skille sig af med" sin homoseksualitet medførte megen frustration, skam, angst og fornægtelse, hvorfor det var svært at springe ud og stå ved sig selv.

Nikolaj beskriver konsekvenserne således:

⁵¹ Bogen, som Nikolaj fik anbefalet og læste, er skrevet af den amerikanske præst Andrew Comiskey, som er en kendt lederskikkelse i den amerikanske "ex-gay" bevægelse. I bogen hævdes det blandt andet, at 65 % af de personer, der har gennemført Comiskeys "Living Water" kursus "oplever befrielse fra homoseksualitet", samt at "de, som vil gøre op med deres homoseksualitet, kan blive forvandlet ved at tilegne sig Comiskeys dybdegående lære". Se Comiskey (1992).

Der var jo så meget sorg og ensomhed og angst forbundet med det her. [...] Der hvor jeg begyndte at have en bevidsthed, en fornemmelse, følelser om min seksualitet, det som gerne skulle være noget spændende og noget sjovt og noget lystfuldt og noget lækkert - det var for mig det modsatte. Det var noget, jeg skulle skamme mig over. Det var noget, jeg skulle gemme væk [...]. Det har forsinket, og det har besværet den proces på en sådan måde, at jeg langt oppe i mine 20'ere stadig ikke turde stå ved, hvem jeg var. Måske endda ind i mine 30'ere. Og der kom jo så i virkeligheden også et ekstra lag, for der kom sådan en skam over at skamme mig.

Nikolaj opsøgte selv de forskellige forløb og tiltag, han afprøvede i håbet om at blive "helbredt", og han nævner, at præsten, som han gik til samtalesessioner hos, uomtvisteligt gjorde alt af bedste mening og i overensstemmelse med det, Nikolaj bad ham om. Dog spekulerer Nikolaj over, hvorvidt man kan tale om at opsøge sådanne samtaleforløb af fri vilje, hvis man i sin opvækst er blevet overbevist om sandheden af visse dogmer. Han fortæller:

Nu bliver det jo en større filosofisk diskussion om, hvad er tvang og fri vilje overhovedet, ikke? Fordi det er da klart, at der er enormt meget tvangspræget over det, selvom man så selv sætter det ene ben foran det andet og går derhen. Men så er der jo et element af tvang, i hvert fald i den tanke og i hele den pression og hele den forkyndelse, man er blevet udsat for.

For at forhindre at andre oplever samme forløb som ham selv, understreger Nikolaj vigtigheden af at skabe en dialog mellem kristne miljøer og LGBT-miljøet i Danmark. Hvis der for alvor skal ske en forandring, er det i hans optik vigtigt, at begge parter går ind på hinandens præmisser og prøver at forstå hinanden - da de ellers vil "sidde i hver deres lejr".

6.2.2 ANDERS' FORTÆLLING

Anders er en homoseksuel og ciskønnet mand på 25 år. Han er vokset op i en mindre dansk by, hvor hele hans nære familie og omgangskreds var en del af Luthersk Mission, og hvor han gik på kristne friskoler og kristen efterskole. Stort set alle hans venner var en del af samme kristne bevægelse, hvorfor Anders oplever, at hele hans sociale liv i hans barndom og unge år var i Luthersk Mission.

Anders fortæller, at der i hans opvækst sjældent blev talt om homoseksualitet. Han oplevede, at man primært snakkede om den "rigtige" måde at leve på, hvilket indebar at være ciskønnet, at være tiltrukket af det "modsatte" køn, og at sex udelukkende hørte til i det heteroseksuelle ægteskab. Han fortæller, at fordi idéen om en "rigtig" seksuel orientering således var implicit, og fordi der var stor berøringsangst om afvigelser fra denne norm, var homoseksualitet et tabubelagt emne. Dog erfarede Anders hurtigt, at det var syndigt og noget, man anbefalede at undertrykke:

Ud fra deres synspunkt er det egentlig forholdsvist simpelt: Man skal leve i cølibat, hvis man er homoseksuel [...]. Problemet er, hvis man slutter fred med synden. Så man skal konstant leve i sådan en kamp med ens synd og bede om tilgivelse. Og hvis man ligesom vælger bevidst at udleve ens homoseksualitet, så har man sluttet fred med den synd, som det er at være homoseksuel. Så derfor er det ikke noget problem som sådan at være homoseksuel i sig selv - i modsætning til at lyve eller stjæle, eller hvad du nu kan finde på. Problemet er, hvis man vælger at udleve det.

Anders oplevede dog, at hans forældre prøvede at bryde tavsheden om tabubelagte emner såsom homoseksualitet, og at de anerkendte hans valg, da de hørte, at han ville leve som homoseksuel. Han valgte for ca. 10 år siden at bryde med kirken og fortalte, at han var homoseksuel, fordi han ikke følte, at han kunne forene sin seksualitet og den kristne tro, og at der ikke var plads til ham i den religiøse gruppe.

Da Anders sprang ud, oplevede han, at venner, bekendte og ledende skikkelser i det kristne miljø forsøgte at påvirke hans beslutning om at udleve sin homoseksualitet ved at indbyde til samtaler, skrive til ham via sociale medier, tilbyde læsestof eller gøre ham til genstand for forbøn.

Han beskriver det således:

Flere af de ældre medlemmer af ungdomsforeningen, der ligesom også er formænd og har nogle lederpladser, tager mig til side nogle gange. Enten skriver de til mig på Facebook og prøver ligesom på at få mig til at indse, hvad det er for nogle livsvalg, jeg er i gang med at træffe. At slutte fred med synden er forkert. Jeg bliver også spurgt af én, om jeg vil med ud at gå en tur, hvor han tager nogle bøger med. Jeg kan slet ikke huske, hvad det var for noget. Jeg ville slet ikke se de der bøger. Jeg havde en meget afvisende tilgang til det [...]. Min bror har været en del af en gruppe for min gamle, lokale ungdomsforening, hvor man en gang om måneden laver en forbønsliste med forskellige emner, man skal bede for. Og der har jeg figureret et stykke tid, hvor emnet er min homoseksualitet. Så på den måde ved jeg, at jeg har været til genstand for forbøn på den måde.

Disse forsøg stod primært på i den periode, hvor Anders sprang ud. Han understreger, at han var myndig på daværende tidspunkt, at ingen tvang ham til noget, og at han selv valgte at bryde med kirken. Dog stiller han spørgsmål ved, om det i virkeligheden var et frit valg at forlade kirken, eller om han reelt blev presset ud på grund af hans homoseksualitet:

Man kan have internaliseret det ved at sige: "Det her er et valg, jeg selv træffer". Og på mange måder glemmer man, at det på mange måder er et valg, der er blevet truffet for dig i den måde, du er opvokset på og i de fællesskaber, der er blevet lavet. Det er fællesskaber, der er blevet skabt til at være ekskluderende. At du har en eller anden oplevelse af, at det er dig, der træffer det her valg om at træde ud [...], det er utroligt effektivt og ret barskt!

Anders fortæller, at hans opvækst i det kristne miljø, hvor homoseksualitet ansås for at være en synd, og bekendtes vedholdende forsøg på at påvirke hans beslutning om at udleve sin homoseksualitet har medført megen fortvivlelse, frustration, fornægtelse, skam og ensomhed:

Det har haft den konsekvens, at jeg ikke er sprunget ud tidligere, end jeg har gjort. Det er noget, jeg har været bevidst om, siden jeg gik i børnehave. Derfor har jeg haft en meget lang, indre kamp med ligesom at prøve at tvinge mig selv til at være interesseret i piger. Det har ført til en del fortvivlelse. Og det der med, at homoseksualitet ikke var noget man satte ord på eller italesatte, gjorde også, at jeg manglede et sprog til at kunne forstå de følelser [...]. Jeg har i lang tid ligget og grædt og bedt om, at det blev taget væk fra mig. Så meget fortvivlelse. Da jeg begyndte at udleve min homoseksualitet, der havde jeg i starten også sådan en følelse af skam. Både når jeg havde sex, eller når jeg blev tiltrukket af mænd, var der sådan helt en refleks eller oplevelse af, at det her var helt forkert [...]. Så har det medført en del ensomhed, vil jeg sige. Jeg kom ligesom ud på den anden side - efter jeg sprang ud - med meget få relationer. Og de relationer, jeg havde tilbage, som jeg prøvede at holde fast i, gled ligesom også ud mere eller mindre naturligt. Det er svært at have nogle nære venner, som synes at noget så grundlæggende er forkert ved én [...], så det har taget mange år ligesom at bygge nye relationer op og at finde relationer, som kan forstå den her del af en. For det vil altid være en stor del af mit liv, at jeg har haft den her barndom.

Anders oplever, at karakteren af de forsøg på "omvendelse", som han selv har oplevet eller kender til fra sit tidligere religiøse miljø, på mange måder er ikke-institutionaliseret, svært at pege ud og samtidig virkningsfuldt. Han fortæller:

Jeg ser utroligt mange sammenfald [...] med negativ social kontrol og det, jeg selv har oplevet. At det kan være utroligt "under-the-radar" og subtilt og samtidig super effektivt. At noget bliver præsenteret som, at "vi vil dig det bedste", og "det her handler om rigtigt og forkert". Nogle gange har sådan noget endnu større effekt end en eller anden form for tvang eller pres til at gøre det ene eller det andet.

Som det fremgår, synes Anders, at den type pression, han har oplevet, har haft karakter af en subtil form for social kontrol, som er kommet til udtryk i hverdagstale- og praksisser, hvorfor han mener, at fænomenet er svært at dæmme op for eller forebygge.

Ifølge Anders ligger der samtidig en udfordring i, at mange homoseksuelle i religiøse miljøer lever et dobbeltliv, hvor deres seksualitet er så hemmeliggjort, at det er utænkeligt for dem at stå frem. Ikke desto mindre finder han det afgørende, at man prøver at have mere kontakt til kristne miljøer, starter en dialog og forhåbentlig bidrager til mere brobygning.

6.2.3 JULIES FORTÆLLING

Julie er 31 år og bor i en større dansk by med sin kæreste. Hun identificerer sig som ciskønnet, er i et forhold med en kvinde og oplever, at hun har haft problemer med at udleve en seksualitet som homoseksuel. Julie er vokset op i et kristent frikirkemiljø og giver udtryk for, at kristendommen har været en kerne gennem hele hendes opvækst samt i hendes storfamilie, som også er en del af frikirkemiljøer.

Inden Julie sprang ud, erindrer hun ikke, at der i hendes familie, i prædikener eller i undervisning er blevet talt om homoseksualitet. Efter at Julie fortalte sin familie, at hun var homoseksuel, fandt hun dog ud af, at forældrene havde forbehold overfor homoseksualitet:

Jamen det var både af den årsag, at de jo læser Biblen på den måde, at det ikke er det rigtige valg at tage for sig selv. Det er ikke den vej, Gud vil have mig ned ad. Og de ønsker jo, jeg skal gå den vej, som Gud gerne vil have mig, for det ved de jo, er den bedste vej. Så deres syn på det var jo, at jeg var på vej ud på et sidespor og i den forkerte retning. Så det var sådan ud af omsorg, at de ser, at det her er den rigtige måde at leve på, og det er de kede af - at jeg ikke gik den vej.

Julie fortæller, at synet på homoseksualitet deler vandene i hendes omgangskreds, og det er derfor meget forskelligt, hvordan bekendte reagerer på det. Hvis man i hendes kristne miljø spørger ind til homoseksualitet, fortæller hun, at der vil være nogle skrifttro, som fokuserer på, at ægteskabet er blevet beskrevet som en pagt, der indgås mellem mand og kvinde.

Efter Julie sprang ud, blev hun en del af LGBT-miljøet og fik en større distance til sin tro. Hun fortæller, at hun udfordrede sine grænser og levede et mere promiskuøst liv med fester og alkohol. Efter noget tid kunne hun dog mærke, at hun savnede sit gamle "jeg", og at distancen til troen ikke var rigtig for hende. Med en oplevelse af, at hun på daværende tidspunkt ikke følte, at de to ting kunne forenes, fortæller hun, at hun valgte hun sin tro:

Jeg tænkte: "Hvad er det for et menneske, jeg er blevet?" Der fik jeg en øjenåbner til, at det her har jeg ikke lyst til skal være mit liv. Jeg ville gerne spole tilbage og komme tilbage til min tro og tilbage til et kristent netværk, og derfor var jeg af den overbevisning - på det tidspunkt - at derfor måtte jeg slippe af med de her følelser. Jeg tænkte: "Jeg skal væk fra min identitet som lesbisk, fordi det er den, der fører mig ud i det her rodede liv".

Julie fortæller, at hun ikke har oplevet, at andre har opfordret hende til at søge forløb, der kunne "helbrede" hende fra sin homoseksualitet. Da Julie for omtrent fem år siden søgte hjælp i form af et decideret forløb, fortæller hun, at hun prøvede at få hjælp i sit kristne miljø, fordi det ville være trygt og rart at blive rådgivet af nogen, der også har tro inde på livet.

Hun oplevede dog, at det var svært at finde i en dansk kontekst, hvilket hun tror skyldes, at mange kristne organisationer er påpasselige med at tilbyde deres hjælp af frygt for, hvad medier og omverdenen ville tænke om dem. Derfor opsøgte hun en amerikansk kvinde, som var overbevist om, at seksualitet kan ændres. Om forløbets konkrete aktiviteter fortæller Julie:

Det bestod meget i, at jeg skulle læse hendes bøger. Hun havde lavet sådan et studie over det og sådan en arbejdsbog også, som jeg gik igennem, og nogle spørgsmål, hvor man sådan skulle spørge sig selv om nogle dybe og ærlige ting, og så ligesom hjælpe mig til at få ændret kurs.

Foruden studiet af bøger fortæller Julie, at hun i dialog med den amerikanske kvinde forsøgte at finde frem til de handlinger, hun kunne skærme sig fra:

Så det handlede mere om at skærme sig for fristelser og muligheder for at kunne falde i. Hvis man gjorde det nok og ligesom fandt ro i det, så havde de i hvert fald oplevet, at så bliver det sværere med tiden at blive fristet og gå den vej. Så nogen vil måske kalde det undertrykkelse af nogle følelser. Det handlede meget om skærmning: "Cut den og den ud af dit liv" og "lad være med at tage i byen" osv.

Der gik ikke længe, før Julie afbrød forløbet med den amerikanske kvinde, fordi hun mistede tilliden til hende. Julie fortsatte dog med at opsøge kristne fællesskaber i frikirker og søgte hjælp via samtaler med psykologer og præster, hvilket nu har gjort, at Julie er kommet til et punkt, hvor hun finder det muligt at leve et kristent liv og være tiltrukket af kvinder på samme tid.

Så det er først her for nogle få år siden, at jeg egentlig formåede at finde fred med at være til kvinder og finde fred med den del af mig. Det har også holdt hårdt, og der har været mange psykologer inde over og præster, jeg har talt med efterfølgende, som har givet mig et andet perspektiv på det og gjort det nemmere for mig at hvile i, at jeg er den, jeg er, og at Gud ikke har forvandlet noget i mig. Og hvis han ikke har det, så skal jeg jo leve det bedste liv, jeg kan, for mig. Så fandt jeg fred med det og fandt en kæreste her for et års tid siden, efter jeg begyndte at date igen. Og siden da har det gjort det lidt svært for mig at være en del af den kirke, fordi der har været forskellige ting, jeg har været en del af, som jeg så ikke kunne være en del af længere.

Julie fortæller, at selvom hun fortsat lægger stor værdi i at leve et kristent liv og opsøger kristne fællesskaber, så har opvæksten i miljøer, der ser negativt på at udleve homoseksualitet, medført splittelse, skam og fornægtelse. Om at være i sådanne miljøer fortæller Julie:

Det har helt sikkert været med til at skabe den splittelse inde i mig. Selvom det ikke er blevet sagt direkte, så kan man jo ikke undgå at se tilbage og tænke, at det er jo nok det usagte og tabuet omkring, der har været med til at skabe noget skam inde i mig og følt mig forkert, og det ikke at kunne spejle sig i andres liv.

På trods af ovennævnte konsekvenser mener Julie, at de sjælesorgs- og samtaleterapiforløb, hun har opsøgt, har givet nødvendige erfaringer i hendes vej mod større afklarethed omkring sin seksualitet:

Jeg tror, det var en proces, jeg skulle igennem for at kunne sige, at så har jeg i hvert fald gjort mit. Jeg har forsøgt og gjort det bedste, jeg kunne for at slippe af med de her følelser og den her seksualitet [...]. Og jeg er ikke landet 100 % i, hvad Gud lige tænker om det hele, men jeg har bare brug for at mærke, at jeg har gjort mit bedste for at leve op til hans vilje. Og hvis hans vilje var, at jeg skulle være sammen med en mand i stedet for en kvinde, så føler jeg i hvert fald, at jeg har gjort en brav indsats for at forvandle mig i den retning. Så det har været nødvendigt for mig at gå igennem for min egen skyld, og for at jeg kunne finde fred i at sige, at: "Jamen, det kunne jeg ikke. Uanset hvor meget jeg prøvede".

Julie ville dog have ønsket, at det havde været muligt at få hjælp i sit kristne miljø. Derfor mener Julie også, at det kunne være givtigt, hvis der eksisterede tilbud, hvor man kan få hjælp til at "vende sig væk fra" sin homoseksualitet, såfremt det er "af egen fri vilje":

Det kan lyde mærkeligt, men et eller andet sted, så synes jeg det, ja. Fordi jeg føler ikke, det har hjulpet mig, at jeg så stod alene om det, og jeg har skulle gribe fat i nogle andre ekstremer. Jeg tror, at det havde været rart med nogen, som bare havde lyttet til, hvor jeg gerne ville hen, og så hjulpet mig i den retning. Jeg havde ikke brug for en eller anden moralprædiken, eller at nogen skulle tvinge mig til noget, jeg ikke havde lyst til, men derimod at lytte til, at jeg er hér, men jeg vil rigtig gerne herover - og som ville hjælpe mig med det.

6.2.4 KRISTOFFERS FORTÆLLING

Kristoffer er en homoseksuel mand på 42 år. Han føler sig ikke defineret af en bestemt kønsidentitet, men oplever sig i udgangspunktet som ciskønnet. Kristoffer er vokset op i Pinsekirken og har boet i adskillige mindre byer i Danmark. Han oplever, at hans familie levede meget sekterisk, og hele hans omgangskreds var derfor en del af Pinsekirken. Han har gået i forskellige kristne friskoler, og det var først da han startede i HF, at han, efter eget udsagn, "fik kontakt med verdenen uden for Pinsekirken".

Kristoffer fortæller, at der i hans barndom aldrig blev talt om homoseksualitet. Som 14-årig hørte han ordet "homoseksuel" for første gang, da hans far fortalte om det. Kristoffer fortæller:

Jeg fik at vide, at homoseksuelle var besat af dæmoner. Og der kan jeg bare huske, at jeg gjorde sådan [som en lynlås over munden] og sagde til mig selv, at det er der bare aldrig nogen, der skal få at vide, at jeg er. Det er en af dødssynderne. Dengang jeg var barn, var det at blive skilt også meget, meget forfærdeligt. Nu har de så rykket sig lidt. Men i Pinsekirken er homoseksualitet stadig noget af det værste, og det bliver sammenlignet med pædofili og dyresex.

Kristoffer husker, at der sjældent blev talt om sex og seksualitet i hans opvækst, men når der gjorde, var det tydeligt, at seksuelt samkvem udelukkende måtte finde sted mellem mand og kvinde i ægteskabet. Da Kristoffer som ung sprang ud for 20-25 år siden, fortæller han, at han for alvor mærkede, at homoseksualitet var et tabu, at det var uhørt i hans kirke, og det blev derfor hurtigt klart for Kristoffer, at der var "noget galt med" ham.

Da Kristoffer sprang ud, husker han, at der var "ramaskrig" i hans kristne omgangskreds, og at hans forældre var dybt chokerede. Derfor oplevede han, at mange i hans omgangskreds så skævt til ham og kom med anbefalinger til, hvad han skulle stille op. Han fortæller:

De kiggede skævt til mig og så mig som et dårligt menneske. En dårlig kristen. De opfordrede mig til, at jeg skulle læse noget mere af Biblen og bede noget mere til Gud. Og det brugte jeg jo mange år på - syv år tror jeg. Der var et år, hvor jeg læste Biblen igennem syv gange.

Kristoffer fortæller, at han desuden blev gjort opmærksom på, at hans seksuelle impulser måtte stoppes i tanken. Om de råd, han fik, fortæller han:

Jeg måtte ikke have homoseksuelle tanker. For det var også allerede i tankerne, at hvis man bare tænkte på det, så var det en synd. Fordi det sagde Jesus - at du allerede har begået hor, eller hvad det var, hvis du har kigget på en anden mands hustru, jeg kan ikke lige huske, hvad der står. Så det var det sådan, at jeg måtte jo lade være med at onanere, og det var bare fuldstændig fokus på Biblen, på Gud, bede, synge lovsange og salmer. Så det var det, der blev forventet af mig, at jeg skulle gøre, for at komme ud af det og blive helbredt og blive et helt menneske, som de sagde. Jeg var et brudt menneske.

Da Kristoffer flyttede hjemmefra, begyndte han at komme i "homomiljøet", hvor han oplevede, at han kunne være sig selv og ingen dømte ham. Kristoffer fortæller dog, at fordi han stadig følte sig præget af dogmerne om, at homoseksualitet er syndigt, og han ville ende i helvede, hvis han udlevede sin seksualitet, blev mødet med LGBT-miljøet for modstridende, og han kunne derfor ikke se, hvordan han kunne forene den kristne tro og sin seksualitet. Hans psykiske helbred forværredes, og efter samtale med sine forældre blev han sendt på bibelskole i en mindre dansk by, hvor der blev udbudt et forløb til homoseksuelle, hvor formålet var at blive "omvendt". Om forløbet på bibelskolen fortæller Kristoffer:

Jeg kom derop, og der var andre homoseksuelle som mig, og vi skulle så i det her omvendelsesterapi. [Læreren] sagde "Velkommen. Det er ikke fordi jeg har et hjerte, som sådan, for homoseksuelle, men her er der nogle bøger og et kassettebånd, jeg kan sætte på", og så fik vi ellers at vide, hvilke brudte mennesker vi var. At vi skulle fordybe os og bede til Gud og være i konstant kontakt med Gud. [...] Det var i bund og grund det med, at man slet ikke skulle have de her homoseksuelle tanker, og hver gang jeg fik dem, skulle jeg bede til Gud og forsage djævelen.

Kristoffer husker, at det var optagelser med den amerikanske grundlægger af Living Waters, Andrew Comiskey, der blev afspillet på kassettebåndet.

Kristoffer stoppede på skolen efter et halvt års tid. Han betragter nu tiden på bibelskolen som "nok det værste halve år af mit liv", og han oplevede, at skolens resterende elever samt lærere så meget ned på ham og de andre i "omvendelsesterapiforløbet". Han beskriver det således:

Os, der var i omvendelsesterapi, var jo ligegyldige - vi var jo egentlig ikke lige så gode mennesker. Det var lidt sådan en: "Nu må vi se, om I bliver helbredt. Hvis Gud synes, at I er ordentlige mennesker, bliver I jo helbredt. Men det synes vi jo ikke endnu, I er. I har ikke overgivet jer ordentligt". Der var lidt sådan en: "Vi er jo heteroseksuelle, og det er jo så fordi vi har gjort en ordentlig indsats og læst ordentligt i biblen og bedt ordentligt til Gud."

Kristoffer fortæller, at fordi han i sin opvækst blev skolet til at tro på, at Gud kan gøre alt, og fordi han ikke så andre alternativer for at komme i bedring, gik han selv med til at starte på

bibelskolen. Han udtrykker dog, at han altid har gået med en generel tvivl omkring sin tro, og han oplevede heller ikke, at han efter samtaler med præster, bøn, bibellæsning og forløbet på bibelskolen oplevede nogen ændring.

Kristoffer fortæller, at de talrige forsøg på at "omvende" sig fra sin homoseksualitet aldrig ændrede hans seksuelle orientering. Omvendt satte forsøgene, i hans optik, dybe spor i hans psykiske og mentale helbred og medførte meget frustration, angst, vrede og selvværdsproblemer, som han har måtte arbejde med i mange år. Han fortæller:

Men det [forsøgene på omvendelse] var et helvede. Nu har jeg også haft et selvmordsforsøg i bagagen for mange år siden. Og jeg har haft en meget, meget svær depression. Så det har sat sine spor. Og der har været mange år med terapi for at skulle komme igennem efterfølgende, og jeg går stadig i terapi for at få det hele på plads. For ikke at falde tilbage i nogle gamle dårlige tankemønstre om mig selv. Fordi det ligger bare i en, når man hele sit liv, de første 25 år, har fået at vide "du er forkert, du er forkert, du skal være en anden person. Du fortjener at ende i helvede" [...]. Det med at være god mod andre mennesker synes jeg ikke er svært. Jeg har svært ved at være god mod mig selv. Fordi jeg har fået at vide, at jeg var så forfærdeligt et menneske. Så det er den, jeg har skulle arbejde med det meste af mit voksenliv.

Særligt forældrenes manglende accept har i Kristoffers optik medført de førnævnte konsekvenser. Aktuelt ses han ikke med størstedelen af sin familie, men han har sluttet fred med familien og de personer i hans tidligere kristne omgangskreds, som i hans optik påvirkede ham til at ændre sin seksualitet, fordi han altid tror, at de har handlet efter bedste intentioner og ganske enkelt "ikke ved bedre".

Kristoffer fortæller, at selvom han for længst har brudt kontakten til Pinsekirken, er han overbevist om, at "omvendelsesterapiforløb" stadig eksisterer i mindre, lukkede kredse. Han fortæller desuden, at han oplever en vis diskrimination i flere kirker, siden homoseksuelle er velkomne, men fratages muligheden for at have fremstående tjenester.

For at forebygge, at andre gennemgår lignende forløb som ham selv, mener Kristoffer, at det er vigtigt at oplyse om eksistensen af "omvendelsesterapi" i Danmark samt at forsøge at komme i dialog med de lukkede kredse, der, efter hans opfattelse, fortsat tilbyder det. Dernæst håber han, at der vil komme flere væresteds- og rådgivningstilbud rettet mod kristne LGBT-personer, fordi han selv har manglet et forum med ligesindede, og afslutningsvist udtrykker han en forhåbning om, at der indføres et decideret forbud mod omvendelsesterapi for personer under 18 år.

6.2.5 NOURAS FORTÆLLING

Noura er en homoseksuel kvinde på 27 år. Hun er født og opvokset i et land i MENA-regionen og blev familiesammenført til Danmark for ca. 10 år siden. Her har Noura siden boet med sine forældre og søskende, indtil hun for nyligt valgte at stikke af fra sin familie for at bo for sig selv. Noura selv og hendes familie er muslimer, og Noura giver udtryk for, at de internt i familien har meget forskellige idéer om, hvordan man bør fortolke islam.

Noura fortæller, at der i hendes familie er udstukket klare normer for kønsroller og det familieliv, man som muslimsk kvinde bør efterleve. Der er i den forbindelse, i Nouras optik, et klart billede af, at hvis man er muslim, kan man ikke være andet end heteroseksuel. Adspurgt om familiens holdning til homoseksualitet fortæller Noura:

De er ligeglade. "Du er muslim, så du skal giftes, du skal have børn, du skal passe på din familie, og du skal have tørklæde på". Det er det, min familie tænker på.

Noura husker, at hun som 10-årig begyndte at blive "bevidst om sin seksualitet", og som teenager indledte hun et forhold til en kvinde. I forbindelse hermed valgte Noura at fortælle sin mor, at hun var begyndt at date en kvinde. Om moderens reaktion og manglende accept fortæller Noura:

Min mor kan ikke acceptere det. Hun har prøvet at snakke med mig om det flere gange. Hun kigger på mig, og så siger hun: "Du er kvinde. Kvinder passer sammen med mænd". Kvinde og kvinde sammen, eller mand og mand sammen, kan hun ikke acceptere. Hun kigger på mig og siger: "Du laver sjov", og jeg siger: "Jeg laver ikke sjov. Jeg er lesbisk" [...]. Hun slår og hun råber. Så kigger jeg på hende, jeg begynder at græde, og jeg spørger hende: "Jamen, hvad skal jeg så gøre?" Hun siger: "Du skal giftes, du skal prøve".

Noura fortæller, at hendes valg om at springe ud over for sin mor igangsatte de "problemer", hun sidenhen har fået med sin familie. Da Noura fortalte sin mor, at hun er homoseksuel, valgte moderen til en start at holde det hemmeligt for at undgå, at bekendte skulle tale dårligt om Noura og deres familie. Morens reaktion gjorde, at Noura på daværende tidspunkt var bange og nervøs for folks manglende accept, og selvom Noura var begyndt at date kvinder, prøvede hun sideløbende at lytte til sin families forslag til, hvordan hun kunne arbejde for at leve et liv som homoseksuel.

Efterhånden fortalte Nouras mor til flere i familien, at Noura er homoseksuel, og fordi hendes familie ikke ville acceptere hendes seksualitet, påbegyndte de flere initiativer på hendes vegne,

der skulle medvirke til, at Noura kunne indgå i et ægteskab med en mand. Noura fortæller, at umiddelbart efter, at hendes far blev informeret om hendes seksualitet, og uden moderens vished herom, forgreb han sig på hende, fordi han, med Nouras ord, "ville prøve at have sex med mig for at se, om det var rigtigt, at jeg er lesbisk".

Noura fortæller, at hendes mor ringede til en imam fra en kendt moské i en af Danmarks største byer, som Noura snakkede med i telefon. Efterfølgende planlagde Nouras mor også, uden Nouras kendskab hertil, et fysisk møde i den moské, imamen er tilknyttet. Om samtalerne med imamen fortæller Noura:

Han kunne ikke engang snakke med mig. Han hørte ikke på, hvad jeg sagde. Han sagde bare til mig: "Du må ikke, for det er haram, haram. Du kommer til at dø. Allah tager dig herfra" og alt muligt [...]. Han begyndte at snakke om Lots folk. Og hvad betyder Lots folk? Det betyder mand til mand, kvinde til kvinde. Det står også i koranen. Når de er døde, kommer de ikke til paradys. De går med det samme til jahannam, til helvede. Med det samme.

Noura fortæller, at imamens modvilje mod og syndiggørelse af homoseksualitet var funderet i forskellige koranafsnit, herunder i historien om Lots folk⁵². Selvom Noura hverken var enig i eller kunne acceptere det syn på homoseksualitet, som imamen stod for, spurgte hun, hvad han ville anbefale hende at gøre. Om imamens råd fortæller Noura:

Jeg spurgte ham: "Hvad skal jeg gøre nu? Jeg lytter nu". Min mor var med, og jeg ville vise hende, at jeg ville prøve. Jeg havde svært ved det, men jeg prøvede. Han sagde til mig, at jeg skulle høre videoen, og bagefter skulle jeg læse. Og i stedet for musik skulle jeg lytte til koranen. Og han sagde, at jeg skulle høre suraer [korankapitler], der handler om zina⁵³. For eksempel, hvis du har haft sex med en mand uden at være gift, eller hvis du har børn uden at være gift, er det haram. Det handler om alt muligt - Lots folk, LGBT. Han sagde: "Du skal bare høre, hvad de siger. Hvis du forstår alt, kommer du aldrig til at tænke på det her."

⁵² Historien om Lots folk indgår i koranen. Ifølge flere bøger om islams syn på homoseksualitet fremhæves historien om Lots folk ofte af de toneangivende muslimske retsskoler i relation til beskrivelser af islams syn på homoseksualitet, herunder at homoseksualitet betragtes som syndigt og strafbart, jf. El-Rouayheb (2005) og Habib (2010). I en dansk sammenhæng har imam Kassem Rachid også fremhævet historien om Lots folk i sin argumentation for, hvorfor homoseksualitet i islam betragtes "som en seksuel afvigelse og en strid imod menneskets natur og et stort fordærv. Jf. Kristeligt Dagblad / religion.dk (2013).

⁵³ Ifølge *The Oxford Encyclopedia of the Islamic World* er "Zina" (eller "Zinah") et lovmæssigt begreb i islam, som betegner enhver form for ulovlig seksuelt samkvem, jf. Semerdjan (2009). Begrebet omfatter også homoseksualitet, jf. Habib (2010), s. 211.

Videoen, som imamen henviste til, handler angiveligt om Lots folk og om den skæbne, der venter mennesker, som vælger at leve i homoseksuelle forhold. Noura fortæller, at imamen desuden uopfordret har sendt hende flere links til videoer, der tilsvarende præsenterer læsninger af koranen, hvor homoseksualitet fremhæves som en stor og strafbar synd.

Foruden samtalerne med den lokale imam forsøgte Nouras mor også at tage kontakt til en psykolog, da moderen, med Nouras ord, var af den opfattelse, at Nouras homoseksualitet var "en eller anden psykisk sygdom".

Noura fortæller, at selvom samtalerne med imamen ikke "helbredte" Nouras seksualitet, var hendes forældre fortsat af den overbevisning, at Noura måtte giftes og prøve at leve med en mand. Derfor fandt Nouras far en mulig ægtemand til Noura, som begyndte at skrive til hende. Noura fortæller, at planlægningen af tvangsægteskabet blev tidspunktet, hvor hun besluttede sig for, at hun ville stikke af. Foruden familiens initiativer havde Noura flere gange prøvet at kysse med og have sex med mænd, og hun fortæller, at fordi hun i disse situationer kunne mærke, at det slet ikke føltes rigtigt, er hun nu sikker på, at hun er homoseksuel.

Aktuelt bor Noura ikke længere med sin familie, og hun har ikke kontakt til dem. Selvom hun møder en vis forståelse og accept hos ét familiemedlem, er resten af hendes families holdninger til homoseksualitet uændrede, hvorfor de fortsat er af den overbevisning, at hun skal giftes med en mand.

Noura fortæller, at den manglende accept fra familiens side, det udefrakommende pres og de mange forsøg på at "omvende" sig har medført meget frustration, irritation og fortvivlelse - herunder over at finde balancen mellem at gøre hendes familie glade og at være tro mod sig selv. Noura fortæller:

Jeg tænker på, hvordan jeg skal få et godt forhold til min familie. Jeg elsker min familie. Jeg vil jo gerne have familie. Men jeg vil også gerne tænke på mig selv. På begge parter. Men det kan jeg ikke i min situation. Enten skal jeg vælge min familie, eller også skal jeg vælge mig selv. Og der tænkte jeg på min familie før, fordi jeg har prøvet [at ændre sin seksualitet], og på, at de skal være glade. Jeg tænkte ikke på mig selv. Men ikke længere. Nu tænker jeg på en anden måde.

Noura giver udtryk for, at hun nu er kommet til et vendepunkt, hvor hun ikke længere følger sin families råd, men "begynder at tænke på mig selv, på hvad jeg har lyst til, og hvem jeg er". Hun fortæller, at hun i dag er afklaret med sin seksualitet, og at hendes fortolkning af islam ikke er i konflikt hermed.

Noura fortæller:

Det her bliver mellem mig og Gud. Ikke andre folk. Sådan er det. Og jeg tænker, at Gud godt kan acceptere mig, fordi det er ham, der har lavet Lots folk, det er ham, der har lavet kvinder, og det er ham, der har lavet mænd. Så det er ham, der bestemmer. Ikke mig eller andre. Så jeg er sådan her, og det er ham, der har lavet mig sådan her, tænker jeg. [...] Før var jeg genert, bange og nervøs for, om folk ville kunne acceptere mig. Men nu er jeg bare ligeglad. Hvordan jeg var, og hvordan jeg er nu – wow, en stor forskel. Så nu tør jeg sige det, og jeg er glad for, at jeg siger det.

Noura fortæller, at selvom hun har haft en kvindelig kæreste, hvis muslimske forældre ikke problematiserede kærestens seksualitet, er det Nouras erfaring, at der findes mange "LGBT-muslimere" med lignende historier som hende selv. Blandt andet har Noura en veninde, som tilsvarende har været hos en imam to gange med sin seksualitet som "problem". I Nouras optik er det svært at komme disse praksisser til livs, fordi imamer "aldrig kommer til at ændre, hvordan de tænker. De forbliver sådan". Noura peger i den forbindelse på, at der i nogle moskéer er fora, hvor der bliver italesat dogmer om fx homoseksualitet med opfordring til, at "du må ikke sige det til danskerne".

For at forebygge at andre gennemgår lignende forløb, mener Noura, at der skal komme mere oplysning og formidling om muslimske LGBT-personer samt faciliteres en dialog mellem LGBT-personer og forskellige religioner. Noura peger på, at der pt. er en udfordring i, at mange muslimske forældre til LGBT-personer holder deres børns seksualitet hemmelig, hvorfor mange muslimer i hendes optik har et forvrænget billede af, hvor mange muslimske LGBT-personer, der faktisk lever i Danmark.

6.2.6 PERNILLES FORTÆLLING

Foruden ovennævnte cases har Als Research interviewet en LGBT-person, der har frabedt sig, at hendes historie indgår i rapporten som en længere, sammenhængende casefortælling. I det følgende præsenteres i stedet hovedtræk om karakteren og konsekvenserne af de "omvendelsesforsøg", hun har oplevet.

Pernille er en ciskønnet kvinde, der, ligesom flere af de andre interviewede, er vokset op i et kristent miljø i Danmark. Pernille er homoseksuel, men fordi hun i sin opvækst oplevede, at homoseksualitet var tabuiseret og skamfuldt, har hun holdt sin seksualitet hemmelig i mange år.

I de kirker, som Pernille har været en del af, blev de unge opfordret til at snakke med kirkens præst, hvis de havde spørgsmål. Pernille har derfor blandt andet haft samtaler med ledende

skikkelser i de kirker, hun har været tilknyttet. Hun fortæller, at de råd, hun modtog, handlede om afholdenhed samt om, at man skulle "fornægte og undertrykke de syndige og forkerte følelser", når de opstod.

Senere blev Pernille opfordret til at gå mere kontinuerligt til sjælesorgssamtaler hos en præst, som tilsvarende formanede hende om at undertrykke sin seksualitet og i stedet dyrke en hengivenhed til Gud. Ifølge Pernille har de mange års undertrykkelse af hendes seksualitet medført en høj grad af selvfornegetelse og en "indre kamp" præget af skyld og skam:

Kirkens fordømmelse af homoseksuelle lærte mig at hade mig selv - fordi Gud hader synd, og jeg var åbenbart syndig. Min præst fortalte mig, at jeg var nødt til at blive helbredt for mine unormale følelser. Alle disse samtaler om omvendelse har givet mig sår på sjælen, fordi præsten vedholdende prøvede at ændre den person, som jeg i virkeligheden var.

Desuden fortæller Pernille, at konsekvenserne af kirkens "omvendelsesterapi" medførte en "mørk periode", som bragte hende ind i et sygdomsforløb, hvor hun måtte behandles for alvorlige psykiske traumer.

Adspurgt om karakteren af "omvendelsesterapi" i Danmark forklarer Pernille, at "omvendelsesterapi" i hendes optik primært sker som "subtil manipulation" og bliver internaliseret i modtageren på en sådan måde, at man kæmper en indre kamp mod sig selv:

Den skyld og skam, som præsterne indoktrinerer modtageren med, gør, at mange internaliserer de homofobiske dogmer, fordi modtageren ønsker at blive mere "hellig" og værdig i Guds øjne. Og på den måde bliver man faktisk sin egen omvendelsesterapeut. Og fordi emnet er så tabuiseret i kirkerne. Så selvbehandler modtageren dilemmaet indvendigt først. Og derfor bliver det endnu sværere at få defineret, hvor omvendelsesterapien faktisk finder sted, fordi ens samvittighed - altså skylden og skammen - bliver ens egen overgrebsmand. Vi skal bare huske, at disse internaliserede omvendelsestanker ikke kommer fra LGBT-personerne selv. De kommer fra præsterne, prædikanterne og kirkens ledere [...]. Omvendelsesforsøgene bliver antydet i prædikenerne fra talerstolen. De bliver pakket ind som gode åndelige råd, når man sårbart sidder i sjælesorgssamtaler. De bliver kommunikeret både direkte og indirekte i kirkernes undervisningsmateriale. Og de bliver flettet ind mellem linjerne, når man beder sammen med en præst.

Alle disse "usynlige" omvendelsesterapiforsøg kan være svære at opdage, fordi det typisk sker i det skjulte. Men det er vigtigt, at vi ikke undervurderer den ødelæggende effekt, som de "usynlige" omvendelsesforsøg kan medføre. Efter min mening er præsternes skjulte omvendelsesforsøg mere skadelige, end den åbenlyse omvendelsesterapi. Den "synlige" omvendelsesterapi kan opdages omgående, fordi man kan se den. Men den skjulte omvendelsesterapi spredes ubemærket - forklædt som Guds ord og formidlet igennem karismatiske præster.

Pernille nævner desuden, at man, efter hendes mening, bør lovgive mod omvendelsesterapi, så kirkerne stopper deres forsøg på at ændre folks seksualitet, og at man bør skærpe opmærksomheden på emnet i samfundet, så alle de mentale skadelige følgevirkninger kan blive italesat.

6.2.7 OPSAMLING PÅ CASES

Som det er fremgået af ovennævnte cases, har alle seks LGB-interviewpersoner oplevet negative holdninger til homoseksualitet blandt familiemedlemmer, venner samt bekendte og ledende skikkelser i henholdsvis de kristne miljøer og det muslimske miljø, de enten har været eller fortsat er en del af.

Blandt de fem interviewpersoner fra kristne miljøer, gælder det for én af interviewpersonerne, at han hverken selv har opsøgt eller deltaget i deciderede forløb med henblik på omvendelse fra homoseksualitet, men at han derimod har oplevet vedholdende pres fra sin omgangskreds til at undgå at udleve sin homoseksualitet. De resterende fire interviewpersoner har opsøgt og deltaget i mere organiserede forløb eller praksisser, der skulle "omvende" eller "helbrede" dem fra homoseksualitet - enten i form af samtaleforløb ved præster eller andre aktører, helbredelsesmøder eller undervisning på bibelskole. Det skal hertil nævnes, at ét forløb blev organiseret af en udenlandsk kvinde, og at to af de andre tilfælde, hvor interviewpersonerne indgik i forløb med henblik på "helbredelse", fandt sted for omtrent 20 år siden. Undersøger har dog også fundet et senere eksempel på kristne organisationer i Danmark, som har henvist til kendte amerikanske "omvendelsesterapi"- fortalere som fx Andrew Comiskey.⁵⁴

Flere af interviewpersonerne fra kristne miljøer nævner, at karakteren af "omvendelsesterapi" eller relaterede praksisser i høj grad har været subtil og derfor både kan være svær at udpege og reagere på. I den forbindelse peger interviewene på, at den oplevede fordømmelse af

⁵⁴ I 2010 udgav Dansk Bibel-Institut, Evangelisk Luthersk Mission. Fællesskabet for Kirkelig Fornyelse, Kirkelig Forening for den Indre Missions i Danmark, Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse, Kristeligt Forbund for Studerende, Luthersk Mission og Menighedsfakultetet således i fællesskab en folder med titlen "Kirken og homoseksualitet". I forordet gøres læseren opmærksom på, at man bagerst i hæftet kan finde litteraturhenvisninger "så man selv kan gå videre" - og på litteraturlisten henvises der både til Andrew Comiskeys bog "Vejnen til seksuel helhed", der anbefaler "omvendelsesterapi" samt til den amerikanske organisation NARTH (The National Association for Research & Therapy of Homosexuality), som også promoverede "omvendelsesterapi" indtil den ophørte med at eksistere i 2014. Folderen ligger stadig til download på Luthersk Netværks hjemmeside/domæne. Se link i litteraturlisten: Søes et al. (2010).

homoseksualitet i de kristne miljøer, som interviewpersonerne er eller har været del af, kan blive internaliseret i en sådan grad, at flere af interviewpersonerne stiller spørgsmålstejn ved, i hvilket omfang de har deltaget i forløb og praksisser frivilligt, og i hvilket omfang elementer af tvang, pres eller negativ social kontrol har spillet ind.

Interviewpersonen, som har oplevet forsøg på "omvendelsesterapi" i et muslimsk miljø, har oplevet, at omvendelsesforsøgene har været ganske direkte og forbundet med tvang og negativ social kontrol, men samtidig er blevet søgt hemmeligholdt over for det bredere danske samfund. Særligt har denne interviewperson oplevet, at en imam indtog en fremtrædende og aktivt (gen-)opsøgende rolle i forhold til at få hende til ikke at udleve hendes seksualitet, ligesom hun også har oplevet forskellige former for "helbredelsesforsøg" fra hendes families side - herunder det som FN betegner som en "homofob voldtægt" - også kaldet "helbredende voldtægt" eller "korrektiv voldtægt"⁵⁵ - samt et forsøg på at sende hende til psykologisk behandling med henblik på at "kurere" hende for homoseksualitet.

På tværs af casene går det igen i flere af "omvendelsesterapiforløbene" eller de relaterede praksisser, at interviewpersonerne er blevet anbefalet at afskærme sig fra fora/ handlinger, der "trigget" deres homoseksuelle impulser, samt at undertrykke deres følelser og impulser.

For alle seks interviewpersoner gælder det ligeledes, at de oplever, at det udefrakommende pres samt de omtalte forsøg på at "ændre" eller "kurere" deres homoseksualitet har medført betydelige negative psykiske eftervirkninger i form af en følelse af indre splittelse, skam og selvfornægtelse. Desuden nævner flere, at forløbene har resulteret i udtalt ensomhed, og at de gennem længere perioder har lidt af angst og depression. To interviewpersoner nævner yderligere selvmordstanker og -forsøg. Tilsvarende sammenhænge er som beskrevet ovenfor også identificeret i de kvantitative analyser.

6.3 INTERVIEW MED RÅDGIVERE HOS LGBT+ ORGANISATIONER MV.

Als Research har været i kontakt med rådgivningerne hos LGBT+ Danmark, Sex & Samfund og Sabaah. Nedenfor følger et sammendrag af vores indtryk herfra.

6.3.1 LGBT+ DANMARK OG SEX & SAMFUND

Både LGBT+ Danmark og Sex og Samfund oplyser, at de sjældent har modtaget henvendelser om decideret "omvendelsesterapi" eller fra personer, der har oplevet forsøg på at ændre deres seksualitet/kønsidentitet.

Da ingen af de to organisationers rådgivninger har mere dybdegående kendskab til henvendelser vedrørende "omvendelsesterapi" eller vedholdende forsøg på at ændre LGBT+

⁵⁵ FN anbefaler at bruge begrebet "homofobisk voldtægt" (homophobic rape) i stedet for "korrektiv voldtægt". En "homofobisk voldtægt" betegner en situation, hvor en eller flere "personer voldtages fordi de er - eller opfattes som værende - lesbiske eller bøsser. Som en del af et bredere mønster af seksuel vold, er angreb af denne karakter ofte kombineret med en fundamental mangel på respekt for kvinder, ofte svarende til kvindehad, med dybt indarbejdet homofobi" (vores oversættelse). Se UNAIDS (2015). Både FNs komité til afskaffelse af alle former for diskrimination mod kvinder og FNs særlige rapportør om vold mod kvinder har adresseret såkaldt "helbredende" eller "korrektive voldtægter", som foretages af mænd, der hævder at deres formål er at "helbrede" kvinder for deres homoseksualitet. Se fx FNs højkommissær for menneskerettigheder (2011), s. 10.

personers seksuelle orientering eller kønsidentitet i Danmark, har de ikke vurderet det relevant at stille op til et dybdegående interview. I stedet er de ovennævnte hovedindtryk blevet formidlet mere kortfattet og skriftligt til Als Research. Hos LGBT+ Danmark oplyser den adspurgte rådgivningskonsulent, Julie Breinegaard, pr. mail:

Jeg har ikke fået nogle [tilbage]meldinger fra rådgivere, som har oplevet eksempler på det, I undersøger. I vores statistik kan jeg se et enkelt tilfælde inden for det seneste år, hvor en bruger har været udsat for det, personen selv kalder omvendelsesterapi, i forbindelse med familiens reaktion på vedkommendes kønsidentitet. Vi får en del henvendelser fra mennesker i alle aldre, som fra nærmeste omgivelser oplever manglende forståelse, afstandtagen, betvivlelse af rigtigheden af deres oplevede identitet, ønsker om at 'det skal gå over' og lignende, men altså ikke deciderede interventioner med udefrakommende 'behandlere' eller lignende.

Efter et opfølgende møde med rådgiverne kunne rådgivningskonsulenten fra LGBT+ Danmark bekræfte dette indtryk:

Jeg har spurgt vores rådgivere både i Aarhus og København, og de bekræfter, at der er meget langt imellem, at vi hører om tilfælde af 'omvendelsesterapi' - og også, at det jo ikke betyder, at vi ikke hører om mange meget vanskelige situationer i forhold til, hvordan familie eller andre omgivelser forholder sig til de radsøgendes kønsidentitet eller seksualitet.

På tilsvarende vis oplyser Jeppe Hald fra Sexlinien hos Sex & Samfund:

Vores rådgivere har ikke haft henvendelser om 'omvendelsesterapi'. I min hukommelse, der strækker sig længere tilbage end de nuværende rådgiveres, er vi aldrig rigtig stødt på problemstillingen. Vi har derimod nogle få gange haft LGBT-personer, der på egne vegne ville høre, om det var muligt at slippe af med deres seksuelle orientering og blive 'normal', men disse har ikke peget på personer eller steder, der tilbød 'omvendelsesterapi'.

Begge organisationers rådgivninger fortæller således, at de ikke er stødt på eksempler på sager, hvor deciderede "behandlere" eller lignende har tilbudt "omvendelsesterapi" eller "deciderede interventioner" med henblik på at ændre LGBT-personers seksuelle orientering eller kønsidentitet i Danmark. Til gengæld kender begge rådgivningslinjer til meget vanskelige situationer relateret til manglende accept af personers seksuelle orientering eller kønsidentitet, eller ønsker om, at 'det skal gå over' fra deres familie og/eller nærmeste omgivelser.

6.3.2 SABA AH

Hos rådgivningen i Sabaah oplyses det, at de også kun sjældent modtager henvendelser om "omvendelsesterapi" eller forsøg på at ændre personers seksualitet/kønsidentitet. Inden for det seneste år, hvor den interviewede rådgiver har været hos Sabaah, har der været enkelte henvendelser fra personer, der af familien er blevet sendt til samtaler hos en religiøs vejleder (ofte en imam), fordi de har været åbne omkring deres seksualitet/kønsidentitet.

Sabaahs rådgiver har således kendskab til enkelte cases, hvor minoritetsetniske LGBT-personer i Danmark har været udsat for forsøg på "omvendelse" eller "helbredelse" fra familiemedlemmers side. Hvad der konkret har været indholdet af de nævnte samtaler med de religiøse vejledere/imamer, har den interviewede rådgiver dog ikke nærmere kendskab til, hvorfor det er usikkert, om der har været tale om SOGIECE/"omvendelsesterapi" eller ej.

Endvidere har Als Research været i kontakt med en tidligere rådgiver fra Sabaah, som kender til nogle få eksempler på mulig "omvendelsesterapi" fra Sabaahs rådgivning.

Den tidligere rådgiver oplyser blandt andet:

Jeg kender fænomenet fra rådgivningen, men primært på den måde, hvor forældre har haft et ønske om, at deres børn skulle tale med en psykolog fra hjemlandet. Det kunne handle om noget med, at man ikke stolede på danske psykologer. Decideret omvendelsesterapi har muligvis en meget kristen form, men findes i andre afskygninger i minoritetsetniske kredse. Det kan være i form af afstraffelse og sanktioner, en lang rejse til hjemlandet osv. Jeg husker blandt andet en rådgivning, hvor den rådgivningssøgende kunne fortælle, at psykologen [i Tyrkiet] havde føjet morens ønsker udadtil, mens psykologen indadtil i terapirummet havde været enormt empatisk. En anden rådgivningssøgende kunne fortælle det modsatte: At psykologens 'behandling' havde været relativt traumatiserende.

Som citatet illustrerer, oplever den tidligere rådgiver således, at "omvendelsesterapi" muligvis ofte bliver forbundet med noget, der kan finde sted i visse kristne kredse, mens det er et fænomen, der kan findes i andre afskygninger i minoritetsetniske kredse. Det kan fx være som forskellige former for afstraffelse og sanktioner fra familiens side, samt som en behandling, der kan finde sted hos psykologer og behandlere i oprindelseslandet, fx i forbindelse med en "genopdragelsesrejse" eller lignende.

6.4 ØVRIGE INTERVIEW

Als Research har desuden foretaget interview med tre organisationer, der enten er blevet sat i sammenhæng med forsøg på ændring af personers seksualitet, eller som åbent giver udtryk for, at de opfordrer personer til ikke at udleve deres seksualitet, hvis de ikke er heteroseksuelle og lever i et ægteskab.

De interviewede organisationer understreger, at deres virke og tilbud – set med deres øjne – ikke har noget med "omvendelsesterapi" at gøre, hvorfor de ikke ønsker at blive sat i forbindelse hermed. Når de alligevel har valgt at deltage i denne undersøgelse, er det fordi, de har sagt ja til muligheden for at kunne uddybe, hvad der karakteriserer deres virke og tilbud, herunder på hvilke måder de mener, at deres virke og tilbud adskiller sig fra "omvendelsesterapi".

Der er foretaget interview med foreningen Agape, foreningen KNUS (Kristent Netværk omkring Udfordret Seksualitet) og Adam&Eva.dk.

Als Research har ikke i forbindelse med undersøgelsen fundet eksempler på foreninger eller aktører med muslimsk eller med anden ikke-kristen baggrund, som offentligt er blevet sat i forbindelse med eller er blevet beskyldt for at udøve omvendelsesterapi i Danmark.

I den muslimske kvindes casefortælling nævnes dog en konkret imam i en af de største danske byer, som aktivt har udøvet forsøg på at omvende hende fra hendes seksuelle orientering. Af hensyn til denne informants anonymitet er der dog ikke taget kontakt til den pågældende imam og/eller til denne imams muslimske menighed.

6.4.1 AGAPE

Til undersøgelsen er der foretaget et interview med landsleder af Agape, Annette Bech Vad, da foreningen Agape ad flere omgange har været omtalt i medierne med beskyldninger om, at organisationen udbyder eller har udbudt "omvendelsesterapi" eller terapi, der har til formål at ændre personers seksualitet (se bl.a. artikler fra 2005⁵⁶, 2007^{57,58}, 2008⁵⁹, 2013⁶⁰ og 2016⁶¹).

⁵⁶ "Vi straffer ikke. Det gør Gud", Information, 12. nov.- 2005. <https://www.information.dk/2007/07/straffer-goer-gud>.

⁵⁷ "Staten finansierer homo-afvænnning", Ekstra-Bladet, 28. feb. 2007. <https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article4419820.ece>

⁵⁸ "Kassen lukkes for homoafvænnning", Ekstra-Bladet, 11. mar. 2007. <https://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/article4362086.ece>

⁵⁹ "En go' sag... eller en trossag?", leder, Information, 12. apr. 2008. <https://www.information.dk/debat/leder/2008/04/go-sag-trossag>

⁶⁰ "Religiøse vil omvende homoer til heteroseksuelle", Out&About, 13. okt. 2013. <https://outandabout.dk/religioese-vil-omvende-homoer-til-heteroseksuelle/>

⁶¹ "Medie gik for langt i anklage mod kristen forening", Kristeligt Dagblad, 30. jun. 2016. kristeligt-dagblad.dk/danmark/medie-gik-langt-i-anklage-mod-kristen-forening

Agape indvilgede i at deltage i interview og udtrykte i den forbindelse et ønske om ikke at blive sat i sammenhæng med "omvendelsesterapi" eller andre forsøg på at ændre personers seksualitet, og at dette ikke er en del af deres tilbud.

Ifølge Agape tilbyder foreningen "terapi ved psykologer, der modtager supervision og arbejder inden for de etiske principper for nordiske psykologer". Ifølge landsleder Anette Bech Vad er Agapes psykologpraksis desuden "et ikke-religiøst rum, og der spørges hverken til tro eller seksualitet". At Agape er en kristen forening, kommer bl.a. til udtryk i andre dele af foreningens arbejde, herunder deres kurser, foredrag o.l., som ifølge foreningen er adskilt fra den praksis, der foregår i psykologklinikken.

Agape drev i ca. 25 år Basis - et tilbud for homoseksuelle, der ikke ønskede at udleve deres seksualitet på grund af deres kristne overbevisning. Tilbuddet er i dag lukket, hvilket ifølge Agapes landsleder er sket som følge af "organisatoriske uenigheder omkring Agape", ligesom foreningen oplevede, at der i de sidste år af tilbuddets levetid var "næsten ingen, der søgte det".

Ifølge Agape var Basis et støttenetværk for personer, der havde valgt at sætte deres egne kristne værdier over deres seksualitet, og Agape understreger, at "der ikke forekom terapi i Basis":

Basis var en arbejdsgræn, som opstod for mange år siden, fordi der var mennesker, som oplevede homoseksualitet og egentlig valgte af egen fri vilje at sætte deres egne værdier eller tro højere end deres seksuelle orientering. De havde brug for et sted at mødes, for på det tidspunkt - og der er vi jo 30 år tilbage - var der ikke den store rummelighed i kirken, og det var der jo heller ikke i samfundet. Så der så Agape en opgave, og det var fint, at der var en gruppe, der kunne samles der i et støttenetværk. Det var både mennesker med homoseksualitet i starten, men så udviklede det sig også til at være for mennesker med andre udfordringer med deres seksualitet, som fx pornoafhængighed. Der var flere dengang, der gav udtryk for, at det var vigtigt for dem at have et sted, hvor de følte, de kunne være med deres valg også. Så på en måde kan man sige, at der var plads til minoriteten i minoriteten. Homoseksuelle dengang havde jo trange kår, men efterhånden som det så heldigvis er blevet anderledes, så er det så også blevet trange kår for mennesker, som ikke ønsker at udleve deres homoseksualitet. Så det, der er vigtigt for mig at få sagt er, at der var ingen terapi i Basis, det var et støttenetværk.

Opsummerende siger landslederen om Agapes tilbud i relation til "omvendelsesterapi":

Vi tager afstand fra omvendelsesterapi og har ikke haft det, og terapi foregår kun i det psykologiske rum, hvor det bliver kontrolleret og blåstemplet udefra.

Adspurgt hvordan psykologerne i Agape forholder sig til klienter, som oplever en udfordring i relation til at forene deres seksuelle orientering og tro - eller som ikke ønsker at udleve deres seksuelle orientering - svarer Agapes landsleder:

Det hænder, at klienten spørger terapeuten: "Hvad skal jeg gøre i forhold til min tro?" Og det vil psykologerne simpelthen ikke drøfte i det psykologiske rum. Der siger psykologen til klienten, at vedkommende skal prøve at gå til præsten - eller til en imam, hvis det er en muslimsk klient. [...] Hvis psykologen oplever, at klienten har den her seksuelle orientering og ikke ønsker at leve den ud, så vil psykologen også gøre opmærksom på, at det kan få negative konsekvenser for trivsel, for det er psykologens opgave at gøre opmærksom på det.

Endvidere oplyser Agape, at de på et tidspunkt blev kontaktet af en person, som spurgte om vedkommende kunne få "omvendelsesterapi", hvortil svaret "selvfølgelig var nej". Afslutningsvis fremhæver landslederen, at:

Agape er ikke fejlfri, og derfor vil vi også gerne slå fast, at vi ikke har omvendelsesterapi, og vi har ikke haft det, men skulle der være nogen, der har oplevet noget lignende, vil vi meget gerne høre om det, og vi opfordrer også til at anmelde det.

6.4.2 KNUS - KRISTENT NETVÆRK OMKRING UDFORDRET SEKSUALITET

KNUS beskriver sig selv som: *"et netværk for voksne, som oplever udfordringer i forhold til deres seksualitet og/eller kønsidentitet, og som samtidig ønsker at leve efter de bibelske anvisninger"*. Foreningen er stiftet i foråret 2020 og har således eksisteret i omkring 1 år. Foreningen har pt. omkring 50 medlemmer.

På foreningens hjemmeside henviser KNUS både til sjælesorgssamtaler og terapi, og foreningen er bl.a. af LGBT+ Danmarks sekretariatschef blevet beskrevet som en forening, der står for at tilbyde "omvendelsesterapi", herunder *"terapi, der sidestiller homoseksualitet med pornoafhængighed og pædofili"*.⁶²

Tre af bestyrelsesmedlemmerne fra KNUS er interviewet til denne undersøgelse med henblik på at belyse KNUS' egen beskrivelse af deres virke og tilbud. Det drejer sig om formand Peter Nissen og bestyrelsesmedlemmerne Gunhild Aaen Madsen og Elise Bjørnholt.

Netværket blev stiftet i 2020 af personer, der selv oplever at have udfordringer med deres seksualitet og tro. En medvirkende årsag hertil var nedlukningen af Agapes ovennævnte tilbud "Basis" i 2019. Herom fortæller KNUS' formand: *"Det blev lukket ned, og vi var nogle der syntes, at der skulle være noget andet hér. Derfor valgte vi så at lave et tilbud, som på nogle måder ligner Basis, og som på andre måder er anderledes"*.

Ligesom det ifølge Agape var tilfældet for Basis, så ser også KNUS sig selv som et netværk for voksne, som af egen fri vilje sætter deres egne værdier eller tro højere end deres seksuelle orientering.

Herunder mere specifikt som:

Et netværk for mennesker som oplever udfordringer i forhold til deres seksualitet eller kønsidentitet, og som samtidig ønsker at leve efter de bibelske anvisninger.

KNUS arbejder ud fra det, som foreningen selv kalder en *"klassisk kristen seksualetik"*, hvor *"den udøvende seksualitet hører til i et forpligtende forhold mellem en mand og en kvinde"*.

Derfor opfatter foreningen også anden seksualitet end den, der er rettet mod en partner af det modsatte køn, som *"udfordrende"*.

Om formålet med foreningen siger bestyrelsesformanden:

⁶² "LGBT+ til Indre Mission: Homoseksuelle skal ikke omvendes", Altinget, 14. okt. 2020. <https://www.altinget.dk/artikel/lgbt-til-indre-mission-homoseksuelle-skal-ikke-omvendes>

Formålet med det er, at vi er diakonalt arbejdende i et kirkeligt sprog. Det vil sige, at det er et hjælpende arbejde, et støttende arbejde og et fællesskab. Og det er, at vi gerne vil hjælpe mennesker og hjælpe hinanden, som oplever at vores seksualitet eller kønsidentitet er udfordrende at leve med. Det er også derfor, vi har valgt ordet "udfordrende".

De tre interviewede bestyrelsesmedlemmer beskriver selv deres seksuelle orientering/kønsidentitet med følgende ord:

"Jeg har selv det, som man nok populært ville kalde en biseksuel orientering, og desuden er jeg et meget aktivt kristent menneske."

"Jeg har nogle biseksuelle følelser ind i mellem og har også som barn haft nogle år, hvor jeg egentlig rigtigt gerne ville være en dreng. Sådan meget. Så jeg synes ikke rigtigt, at jeg sådan klassisk er noget som helst, men nu er jeg hér."

"Jeg har også, hvad jeg vil kalde en nærmest transseksuel orientering. Og jeg er gift i dag, og det har jo været udfordrende, og det har været givende, at jeg har holdt ved mit ægteskab... Og jeg er også kristen og har et ønske om at leve i overensstemmelse med bibelens ord. Og det har udfordret mig til at være den, jeg er i dag."

KNUS tilbyder bl.a. *sjælesorgssamtaler*, der ifølge foreningen er uforpligtende samtaler med udgangspunkt i de ønsker, den samtalesøgende selv kommer med. Her gives også råd og vejledning, hvor sjælesørgerne deler deres syn på sagen med den samtalesøgende.

Mere specifikt beskriver KNUS deres nuværende sjælesorgstilbud som gruppesamtaler:

Vi laver jo ikke terapi. Men gruppesamtaler er noget vi selv gør. Vi har to forskellige slags. Vi mødes to gange om året, én gang i Jylland og én gang i København. Det er sådan ret etableret. Der mødes vi en lille gruppe fra hele landet, så der kan vi være mange, eller vi kan være få. Det starter typisk med, at vi præsenterer os hver især og siger det, vi har lyst til at sige om os selv. Og så har vi noget undervisning af en eller anden slags. Sidste gang var det noget om selvværd. Ellers kan vi undervise i egenomsorg, relationer og sådanne forskellige ting. Hvis vi er mange, så deler vi os op i små grupper, hvor man så taler om det, man har hørt, og den relation man synes, det har til ens eget liv, sådan at undervisningen bliver vedkommende. Sidste gang var vi ikke så mange, så der lavede vi en walk-and-talk og gik i små grupper og snakkede om det, vi havde hørt, og hvilken relation det havde til os selv. Hvordan det var aktuelt for hver enkelt af os. Det er den ene form for gruppe, vi har. Og så har vi et ønske om fremadrettet at kunne tilbyde at lave små grupper rundt omkring i landet, hvor mennesker som bor i samme område, hvis der er nok, kan mødes og dele liv, støtte hinanden, kan lave et netværk, hvor de kan kontakte andre, hvis de har brug for at snakke sammen.

I relation til terapi oplyser de interviewede, at det ikke er noget som KNUS selv tilbyder, men at foreningen henviser til eksterne terapeuter – som er anerkendte psykologer eller psykoterapeuter (MPF) – hvis de får henvendelser fra personer, som ønsker at modtage terapi:

Det er vigtigt for os, at det er psykologer og terapeuter med en anerkendt uddannelse. Og etik. Sådan at vi er sikre på, at dem som måtte opsøge dem bliver behandlet ordentligt og professionelt på en ansvarlig måde. [...] Det eneste vi gør, er, at vi vælger nogen terapeuter vi kender, og som vi er trygge ved, og som vil respektere deres kristne livssyn. Det er sådan set det, vi kan bidrage med. [...] Og du har ret i, at "terapi" har stået på vores hjemmeside, men vi har faktisk valgt at slette den sætning, du refererer til – det er ikke nogen hemmelighed. Det har vi valgt at gøre, fordi vi kom til at snakke om, at det godt kan misforstås. Det kan se ud som om, at vi selv tilbyder terapi af en særlig art, og som er knyttet til vores arbejde, hvad vi ikke gør.

Derudover ønsker KNUS at undervise i "udfordret seksualitet og kønsidentitet" i kirker og menigheder. Ifølge KNUS vil formålet med denne undervisning være at afdæmme emnet og skabe mindre ensomhed for de personer i kristne menigheder, der tilhører en seksuel minoritet.

Om den planlagte undervisnings indhold fortæller KNUS:

Det kan typisk være, at vi fortæller lidt mere om, hvordan det er at være kristen med en udfordret seksualitet, og hvordan det kan være at være i en kirke, hvis man er homoseksuel eller andet, og de udfordringer der kan ligge i det. For at give os kristne generelt en større forståelse for de her ting, fordi det har været et tabu tidligere. Formålet er at undervise i kirker og andre kristne for at gøre opmærksom på, at det her er en udfordring for nogle mennesker, og det skal man ikke tage så let. Vi er jo gerne med i kampen mod homofobi.

Endelig fortæller KNUS, at foreningen både beskæftiger sig med seksuel orientering og kønsidentitet og har et ønske om at inkludere transpersoner, uden at foreningen dog har fastlagt sit syn på, hvordan man bør håndtere sin kønsidentitet, hvis man er transperson:

Du spørger, om vi har et syn på, hvordan man bør håndtere sin kønsidentitet, hvis man er en transperson. Og der kan vi svare "nej", det har vi egentlig ikke. Men vi har et stort ønske om at inkludere transpersoner. Så man kan sige, at det er et emne, som vi gerne vil arbejde med, og som er et naturligt emne for os at beskæftige os med [...] Man kan sige, at vi jo har den ekstra dimension, at vi gerne vil reflektere over det i forhold til vores kristne overbevisning. Så det er noget vi arbejder med, og som vi ikke er færdige med.

6.4.3 ADAMOGEVA.DK

Adam&Eva.dk er en oplysnings- og rådgivningshjemmeside om følelser, krop og seksualitet for børn og unge i alderen 11-25 år. Hjemmesiden blev oprettet med støtte fra Socialministeriet i 2006, er drevet af Indre Mission Danmark og "tager afsæt i et kristent livs- og menneskesyn". På hjemmesiden findes artikler, et leksikon og en brevkasse, hvor børn og unge kan få svar på spørgsmål om følelser, krop og seksualitet.

På undervisningsportalen findes bl.a. flere spørgsmål fra unge, der føler sig tiltrukket af personer af det samme køn, men som er i tvivl om, hvorvidt det er i overensstemmelse med deres kristne tro at udleve deres seksualitet. I svarene gøres det flere steder klart, at man som homoseksuel ikke bør udleve sin seksualitet, og børnene/de unge rådgives bl.a. til at forsøge at undlade at tænke på homoseksuelle fantasier.⁶³

Undervisningsportalen er af LGBT+ Danmark blevet beskrevet som en portal, der er med til at "promovere omvendelsesterapi", samt "udskamme og traumatisere homoseksuelle".⁶⁴

Leder af AdamogEva.dk Vibeke Sode Hjorth er interviewet til denne undersøgelse med henblik på at få uddybet, hvordan AdamogEva.dk selv beskriver deres virke og tilbud - herunder i relation til "omvendelsesterapi". Lederen oplyser, at debatten om Adam&Eva.dk i efteråret 2020 "gjorde os skarpe på, at der er noget vi skal have præciseret. Hvad er det præcis, vi gerne vil sige?". Om grundlaget for rådgivningen omkring homoseksualitet siger hun:

Det kristne menneskesyn begynder med, at alle mennesker er lige værdifulde, de er unikke, og de er elsket af Gud. Det er det, der står over alting. Det er der, vi møder mennesker, med det udgangspunkt. Vi på Adam&eva.dk tror, at Biblen taler sandt, også når den siger, at det gode forhold er mellem en mand og en kvinde i ægteskabet, når vi taler om parforhold, og derfor tænker vi, at sex der foregår uden for ægteskabet - om det sådan er før, man bliver gift eller noget andet - det er med til at ødelægge det gode liv, så derfor vil vi ikke anbefale det. [...] I udgangspunktet rådgiver vi og siger, at vi tror, det bedste for mennesker er at leve i cølibat, hvis man ikke er gift med en af det modsatte køn. At sex og lidenskab har den bedste ramme, hvis man er gift. Når det kommer til homoseksuelle, så anbefaler vi også cølibat. Vi tænker, at det er det gode. Alt det her er jo sagt med en smerte og en dyb medfølelse med, at vi godt er klar over, at det ikke bare er sådan ligeud.

⁶³ Se fx <https://adamogeva.dk/svar/kristen-boesse-hvad-goer-jeg>

⁶⁴ "LGBT+ til Indre Mission: Homoseksuelle skal ikke omvendes", Altinget, 14. okt. 2020. <https://www.altinget.dk/artikel/lgbt-til-indre-mission-homoseksuelle-skal-ikke-omvendes>

Desuden findes der på portalen et tilbud, hvor de besøgende børn og unge kan finde en liste over personer, som frivilligt tager imod henvendelser fra børn og unge gennem AdamogEva.dk, herunder rådgivere og terapeuter.

Lederen understreger dog i interviewet, at personer, der henvises til terapi, aldrig henvises til en form for terapi, der har til formål at ændre vedkommendes seksualitet.

På vores hjemmeside er der en fane, der hedder "En at tale med", og det er mennesker, som har været tilknyttet som rådgivere eller på anden måde har arbejdet for os. Så skriver vi bare, at man kan opsøge én af dem på listen, hvis man har brug for nogen at tale med. [...] Men jeg kan godt høre, hvor du bevæger dig hen: Vi vil aldrig nogensinde sige til en person, at de skal gå hen og tale med en terapeut, for så kan de blive fri for deres homoseksuelle følelser. Det er jeg også helt sikker på, at ingen af terapeuterne selv vil sige. Vi tager udgangspunkt i, hvad de selv ønsker. Der er jo nogle af vores rådgivere, som har valgt at gå dybt ind i deres egne homoseksuelle følelser og undersøge, om der er nogen forklaringer. Det er der jo selvfølgelig ikke altid. Men for at finde ud af, hvordan de kan leve med det.

En af vores rådgivere nåede på et tidspunkt til at blive forelsket i en kvinde og er gift i dag, men har stadig sine homoseksuelle følelser. Han har jo ikke forvandlet sine homoseksuelle følelser eller er blevet omvendt eller noget, men på en måde har han jo så valgt den vej, at han ville arbejde med det og er så nået derhen. Så er der en anden rådgiver, som er homoseksuel, og som lever i cølibat og på ingen måder er tiltrukket af kvinder.

Om deres praksis for henvisninger fortæller lederen af Adam&Eva endvidere:

Når nogen henvender sig og skriver: "Jeg tror, jeg er homoseksuel, men jeg tænker ikke selv, at det at praktisere homoseksualitet kan forenes med det at være kristen - hvad skal jeg gøre?". Så skriver vi nogle af de ting, jeg har sagt her. Altså uanset, hvordan dine seksuelle følelser er og vil være, så er du elsket af Gud. Som menneske er du unik og enestående, og det

er der ikke noget, der kan rykke ved. Du er kristen, og Guds kærlighed til dig forandrer sig ikke, uanset hvilke seksuelle følelser, du har. Og så noget med, at vi er klar over, at det vil være svært at leve alene. Hvis du har brug for støtte, så vil vi gerne henvise dig til et kristent fællesskab, fx KNUS, eller du kan finde en god ven og have som samtalepartner om dine udfordringer, eller du kan opsøge en terapeut og finde ud af, hvordan du skal håndtere det, du nu engang har at kæmpe med, om det er homoseksualitet eller noget andet.

6.4.4 OPSAMLING PÅ INTERVIEW MED AGAPE, KNUS OG ADAM&EVA

Som det er fremgået oven for, afviser både Agape, KNUS og Adam&Eva, at deres praksis kan forbindes med eller karakteriseres som "omvendelsesterapi". Endvidere giver interviewene et indblik i de nævnte foreningers egen beskrivelse af deres virke og tilbud.

Als Research har ikke adgang til data, som gør det muligt med sikkerhed at vurdere sandhedsværdien af disse beskrivelser, men hvis det antages, at de er korrekte, så peger interviewene på, at de nævnte foreninger ikke udbyder "omvendelsesterapi"-forløb - forstået som forløb, der har til erklæret formål at "helbrede" eller at ændre LGBT-personers seksuelle orientering/kønsidentitet.

Det, interviewene i stedet viser, er, at der i visse kristne kredse i Danmark udbydes former for rådgivning, som fraråder homo- og biseksuelle (herunder også unge under 18 år) at udleve deres seksualitet; der anser homoseksualitet som "en udfordring"; som henviser homo- og biseksuelle, der selv ønsker det, til samtaler om denne "udfordring"; samt anbefaler homo- og biseksuelle at leve i cølibat. Samme fokus på afholdenhed og opfordring til ikke at udleve homoseksualitet fremgår af en række af de kilder med relation til muslimske miljøer i Danmark, som Als Research har konsulteret i forbindelse med denne undersøgelse. I Dansk Muslimsk Manifest⁶⁵ står eksempelvis følgende under overskriften "Islam og LGBTQI":

Islam er for alle mennesker uafhængig af seksuelle tendenser. Alle muslimer har ret til at komme i moskeerne og tilbede Allah på lige vilkår og i overensstemmelse med deres samvittighed. Legitim sex i islam foregår inden for rammerne af ægteskab mellem mand og kvinde. Seksuel tiltrækning uden for denne relation er almindeligt for mennesket og udgør en eksistentiel prøvelse i afholdenhed. LGBTQI nyder de samme rettigheder som alle andre i samfundet og må aldrig udsættes for hatecrimes.

⁶⁵ Dansk Muslimsk Manifest er skrevet af imam Naveed Baig og ph.d. i islamiske studier Kasper Mathiesen. Manifestet er tilgængeligt på www.danskmuslimskmanifest.dk.

**KORT OM ETISKE OG
JURIDISKE ASPEKTER
SAMT LOVGIVNINGSS-
TILTAG**

7 KORT OM ETISKE OG JURIDISKE ASPEKTER SAMT LOVGIVNINGSTILTAG

I forbindelse med det eksplorative litteraturstudie har det vist sig, at en betydelig del af de forskningsartikler, der beskæftiger sig med SOGIECE / "omvendelsesterapi" omhandler etiske, juridiske og politiske aspekter og diskussioner på området. Det har ikke været en del af opdraget for denne undersøgelse af beskæftige sig specifikt med de etiske eller juridiske aspekter, men i dette afsnit gives et kort, overordnet rids af en række af de etiske og juridiske samt politiske emner og overordnede diskussioner på området, som behandles i den identificerede litteratur. Desuden indeholder kapitlet en kort beskrivelse af udvalgte lovgivningstiltag i en række andre lande.

7.1 ERKLÆRINGER IMOD SOGIECE

Indtil 1990 var homoseksualitet på verdenssundhedsorganisationen WHO's liste over psykiske sygdomme, mens transkønnethed blev fjernet fra listen over psykiske sygdomme i 2018⁶⁶ ⁶⁷. Sidenhen har flere store organisationer, herunder EU, afgivet erklæringer, der tager afstand fra praksisser, der straffer eller diskriminerer LGBT+ personer for deres seksuelle orientering og/eller kønsidentitet, eller som på anden måde patologiserer LGBT+ personer.

Senest har Europa-Parlamentet i marts 2021 vedtaget en erklæring om EU som "LGBTIQ-frihedszone". Her nævnes det bl.a., at parlamentet opfordrer alle medlemsstaterne til at kriminalisere såkaldt "omvendelsesterapi".⁶⁸

Flere andre organisationer har desuden afgivet erklæringer, hvor de tager afstand fra "omvendelsesterapi", herunder eksempelvis Pan American Health Organization⁶⁹. Ifølge ILGA World var der i 2020 over 65 professionelle organisationer over hele verden, der har vedtaget holdningserklæringer imod "omvendelsesterapi".⁷⁰

Blandt de organisationer, der har afgivet holdningserklæringer, er der også sundhedsfaglige organisationer, som uddyber årsagerne til deres holdning med udgangspunkt i henvisning til forskning på området. Det gælder bl.a. World Psychiatric Association (WPA), American Psychological Association (APA) og Forensic Expert Group (IFEG), der alle har afgivet erklæringer om, at de ikke mener, det er muligt at ændre personers seksuelle orientering.⁷¹ APA og IFEG konkluderer desuden, at det kan være skadeligt for personer at blive udsat for eller indgå i SOCE.⁷²

⁶⁶ <https://www.who.int/life-course/news/events/intl-day-against-homophobia/en/>

⁶⁷ <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/gender/gender-definitions/who-europe-brief-transgender-health-in-the-context-of-icd-11>

⁶⁸ Europa-Parlamentet (2021)

⁶⁹ Pan American Health Organization (2009)

⁷⁰ Ramón Mendos, L. (2020) s. 49

⁷¹ World Psychiatric Association (2016)

⁷² American Psychological Association (2009) og Independent Forensic Expert Group (2020)

7.2 ETISKE OG JURIDISKE DISKUSSIONER I RELATION TIL EMNET

En del af den eksisterende forskningslitteratur om SOGIECE/SOCE omhandler etiske og juridiske diskussioner i relation til fænomenet, herunder om SOGIECE/SOCE-praksisser bør og kan ulovliggøres – og i så fald i hvilken udstrækning og på hvilke måder.

Særligt eksisterer der en række artikler, som diskuterer forholdet mellem en eventuel lovgivning på området og FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder⁷³, FN's Børnekonvention⁷⁴ samt FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder⁷⁵. Bl.a. peger ILGA World i deres rapport på området fra 2020 på en række forskellige rettigheder, der kan være på spil i diskussionen om lovgivning imod SOGIECE og/eller SOCE. De og flere andre peger bl.a. på rettigheder som ytringsfrihed, tros- og religionsfrihed, forældres ret til at opdrage deres børn i overensstemmelse med en bestemt religion samt retten til sundhed og psykisk integritet.⁷⁶

Nogle artikler diskuterer, hvorvidt man juridisk og etisk kan lovgive imod praksisser, som udbydes til voksne mennesker med samtykke. I den forbindelse peges der særligt på tros- og religionsfriheden, fordi det i mange tilfælde er religion og tro, der får mennesker til at opsøge "hjælp" til at ændre deres seksuelle orientering og/eller kønsidentitet. IFEG mener, at man bør være varsom med at inddrage samtykke i denne sammenhæng, fordi der kan være sammenhænge, hvor en person er udsat for stigmatisering i en sådan grad, at vedkommende vil give et uoprigtigt samtykke til at indgå i SOCE.⁷⁷

I den forbindelse diskuteres ligeledes, hvorvidt forældre har ret til at få foretaget forsøg på ændring af deres børns seksualitet/kønsidentitet, hvis de vurderer, at det er i barnets bedste interesse og i overensstemmelse med deres tro. Her er forældres ret til at opdrage deres børn i overensstemmelse med deres religion relevant, ligesom nogle peger på, at børn på den anden side har ret til religions- og trosfrihed og dermed til en tro, der ikke nødvendigvis stemmer overens med forældrenes.⁷⁸

Desuden henvises der i litteraturen til diskussioner om, hvorvidt en eventuel lovgivning imod SOGIECE kan være et brud på ytringsfriheden, fordi "terapien" anses som en form for ytring.⁷⁹

Enkelte artikler beskæftiger sig med, hvorvidt det er nødvendigt at indføre en særskilt lov imod SOCE, eller om personer, herunder særligt mindreårige, allerede bør være beskyttet af FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder og FN's Børnekonvention. Her diskuteres det også, hvorvidt netop Børnekonventionen omvendt forpligter medlemslandene til at lave en lovgivning, der beskytter mindreårige imod SOCE.⁸⁰

⁷³ <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/1953/20>

⁷⁴ <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/1992/6>

⁷⁵ <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/1976/30>

⁷⁶ Se Ramón Mendos (2020) s. 56-67; Hein & Matthews (2010); Appelbaum (2014); McMurchie (2014); Moss (2014); Independent Forensic Expert Group (2020)

⁷⁷ Independent Forensic Expert Group (2020)

⁷⁸ Ramón Mendos (2020); Moss (2014); McMurchie (2014)

⁷⁹ Ramón Mendos (2020); Appelbaum (2014)

⁸⁰ Nugraha (2017).

En enkelt artikel i litteratursøgningen til denne undersøgelse argumenterer for, at lovgivere bør være opmærksomme på ikke at forbyde legitime praksisser som eksempelvis behandling af kønsdysfori, når man lovgiver imod GIECE.⁸¹ Tilsvarende ses der blandt forskere forskellige holdninger til, om en "bekræftende" (affirmative) tilgang til personers ønsker om at ændre deres kønsidentitet altid bør anvendes og/eller ses som en rettighed - herunder også når det fx handler om adgang til kønsmodificerende behandling blandt børn og unge - eller om en sådan tilgang (eller omvendt modstand mod en sådan tilgang) i visse tilfælde kan udgøre en form for "omvendelsesterapi".⁸²

Endelig er der artikler, der beskæftiger sig med, hvordan man som professionel psykolog eller terapeut bør forholde sig til personer, der kommer med et ønske om at få "hjælp" til at ændre deres seksuelle orientering og/eller kønsidentitet. Her diskuteres det bl.a., hvorvidt det er etisk forsvarligt at udbyde terapi af denne karakter, samt om terapi, der har til formål at ændre personers seksuelle orientering, kan udføres i overensstemmelse med APA's "Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct".⁸³

7.3 IDENTIFICEREDE LOVGIVNINGSTILTAG I ANDRE LANDE

En række af verdens lande har indført lovgivning på området omkring SOGIECE. Brasilien var det første land i FN til at indføre en landsdækkende lovgivning på området i 1999, og siden er Ecuador, Malta, Taiwan og Tyskland fulgt efter med landsdækkende lovgivninger. Derudover er der i flere lande indført lovgivning i specifikke stater eller regioner, og i Albanien har det nationale psykologforbund indført et forbud, der de facto gælder som et landsdækkende forbud for professionelle psykologer og terapeuter.

Flere amerikanske stater har desuden indført et forbud mod visse former af SOGIECE. Den første amerikanske stat til at indføre lovgivning var Californien i 2012. New Jersey fulgte i 2013, og siden har i alt 20 amerikanske stater indført lovgivning som forbyder "omvendelsesterapi" målrettet børn.⁸⁴ Det er fælles for forbuddene i de amerikanske stater, at de kun omfatter "omvendelsesterapi" udført af professionelle.⁸⁵

I Europa foregår der arbejde i både Norge, Storbritannien og Frankrig relateret til lovgivning imod "omvendelsesterapi". I 2019 meddelte regeringen i Norge, at de ville undersøge mulighederne og behovet for et forbud mod "konverteringsterapi" og har siden da igangsat en undersøgelse på området. I skrivende stund har den norske regering sendt et notat med overvejelser om forbud mod "konverteringsterapi" og mulige modeller hertil i høring.⁸⁶ I Storbritannien har regeringen meddelt, at den ønsker at lovgive imod visse former for

⁸¹ Byne (2016).

⁸² For forskellige holdninger hertil, se fx Ashley (2019) og Moore & Brunskell Evans (2019).

⁸³ Forstein (2002), Drescher (2001), Alexander (2017) og American Psychological Association (2009).

⁸⁴ Streed et al. (2018); Ramon Mendos (2020); <https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/virginia-becomes-20th-state-ban-conversion-therapy-minors-n1148421>

⁸⁵ Ramón Mendos (2020), s. 95

⁸⁶ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-regulering-av-konverteringsterapi/id2862957/>. Se i øvrigt også Kruse (2020) for en analyse af "hvad der er på spil" for lovgivere i Norge i relation til at indføre et forbud mod omvendelsesterapi.

"omvendelsesterapi".⁸⁷ I Frankrig er et forbud mod "omvendelsesterapi" en del af en større handleplan, der skal være iværksat inden 2023.⁸⁸

I det følgende beskrives lovgivningen mod "omvendelsesterapi" i de europæiske lande, som vores litteraturstudie har identificeret. For en detaljeret beskrivelse af lovgivningen i alle verdens lande, der har indført lovgivning på området om SOGIECE frem til 2020, se ILGA Worlds rapport fra 2020 "Curbing Deception - A world survey on legal regulation of so-called "conversion therapies".⁸⁹

7.3.1 MALTA

Malta var det første land i EU, der indførte lovgivning på området i 2016. Loven forbyder enhver person at udføre "omvendelsespraksisser" ("conversion practices") over for sårbare personer eller under tvang, uanset om udøveren er professionel eller ikke-professionel. Det er dog en skærpene omstændighed, hvis "omvendelsespraksisser" udføres af professionelle, der står til en højere straf end ikke-professionelle. I den maltesiske lovgivning defineres "omvendelsespraksisser" som behandling, praksis eller vedvarende indsats, der har til formål at ændre, undertrykke eller eliminere en persons seksualitet, kønsidentitet og/eller kønsudtryk. At det bl.a. er beskrevet som en "vedvarende indsats" betyder, at enkeltstående samtaler og kommentarer ikke retsforfølges.

Sårbare personer karakteriseres i den maltesiske lovgivning som personer under 16 år, personer med en psykisk lidelse eller personer, der af retten bliver anset som sårbare pga. personlige omstændigheder.

I Malta har man indført undtagelser i lovgivningen, så visse former for terapi og behandling ikke er underlagt forbuddet. Det er desuden ulovligt at reklamere for "omvendelsespraksisser".⁹⁰

7.3.2 TYSKLAND

Tyskland har indført et forbud på området i 2020. Den tyske lovgivning forbyder "omvendelsesbehandlinger" ("conversion treatments") rettet mod unge under 18 år samt mod voksne, der ikke har givet frivilligt samtykke, men deltager i praksisen på baggrund af tvang, trusler, bedrag eller fejl. Det er altså lovligt for personer over 18 år at deltage i "omvendelsesterapi", hvis samtykket er afgivet frivilligt og på baggrund af klar information om, hvad personen går ind til, herunder også de negative konsekvenser, det måtte medføre. Loven omfatter både professionelle og ikke-professionelle. "Omvendelsesterapi" er af det tyske sundhedsministerium defineret som en persons forsøg på at påvirke en anden persons seksuelle orientering eller kønsidentitet. Det er desuden forbudt at reklamere for "omvendelsesterapi".

⁸⁷ <https://www.reuters.com/article/us-britain-lgbt-lawmaking-trfn-idUSKBN2B42OQ>

⁸⁸ <https://www.gaytimes.co.uk/life/france-pledges-to-ban-conversion-therapy-and-improve-lgbtq-education/>

⁸⁹ Ramón Mendos, L. (2020)

⁹⁰ Se lovtækt: Malta (2016)

I Tyskland er der ligeledes skrevet undtagelser ind i lovgivningen. Det gøres klart, at behandlinger for lidelser som pædofili eller exhibitionisme samt behandlinger, der har til formål at hjælpe personer med bedre at udtrykke deres selvopfattede kønsidentitet, ikke er omfattet af forbuddet mod SOGIECE.⁹¹

7.3.3 REGIONER I SPANIEN (MADRID, ANDALUSIEN, VALENCIA, ARAGON OG MURCIA)

Der er endnu ikke et landsdækkende forbud i Spanien, men regionerne Madrid, Andalusien, Valencia, Aragon og Murcia har alle indført forbud i perioden 2016-2018. Lovgivningerne i de spanske regioner, med undtagelse af regionen Murcia, ligner hinanden og er de mest omfattende, der findes i Europa. Det skyldes, at de omfatter enhver handling, der har til formål at ændre en persons seksuelle orientering eller kønsidentitet. Det er således ingen undtagelse, hvis en voksen person samtykker. Det er desuden ulovligt at reklamere for praksisser, der har dette formål.

Lovgivningen i Murcia er anderledes end de resterende regioner i Spanien, da denne lovgivning kun gælder for forsøg på ændring af kønsidentitet og ikke nævner seksuel orientering. Desuden er loven kun gældende indenfor rammerne af sundhedsvæsenet.⁹²

Ifølge spanske medier arbejdes der i skrivende stund på en national lovgivning i Spanien.⁹³

7.3.4 ALBANIEN

I Albanien har man ikke indført lovgivning på området, men landets nationale psykologforbund har i 2020 forbudt deres medlemmer at udføre enhver form for terapi, der har til formål at ændre en persons seksualitet eller kønsidentitet. Da det ikke er lovligt at være praktiserende psykolog eller terapeut uden at være medlem af forbundet, gælder forbuddet i praksis alle professionelle psykologer og terapeuter i Albanien.⁹⁴

⁹¹ Se lovtæst: Tyskland (2020) og <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/konversionstherapieverbot.html>

⁹² Se lovtæst: Andalusien (2017); Aragón (2018a); Aragón (2018b); Madrid (2016); Murcia (2016); Valencia (2018)

⁹³ <https://elpais.com/sociedad/2021-02-02/la-futura-ley-lgtbi-prohibe-las-terapias-de-conversion-con-multas-de-hasta-150000-euros.html>

⁹⁴ <https://www.reuters.com/article/us-albania-lgbt-health-idUSKBN22U2DU>

LITTERATURLISTE

8 LITTERATURLISTE

Alexander, A. (2017): "Conversion "Therapy": Current Policy and Ethical Issues", *Psychotherapy Bulletin*, 52:2.

American Psychological Association (2009): *Report of the American Psychological Association Task Force on Appropriate Therapeutic Responses to Sexual Orientation*.
<https://www.apa.org/pi/lgbt/resources/therapeutic-response.pdf> (hentet 15.01.2021).

Appelbaum, P. S. (2014): "Regulating Psychotherapy or Restricting Freedom of Speech? California's Ban on Sexual Orientation Change Efforts", *Psychiatric Services*, 65:1, s. 5-7

Arthur, E. et al. (2014): "Playing It Straight: Framing Strategies Among Reparative Therapists". *Sociological Inquiry*, 84:1, s. 16-41.

Ashley, F. (2014): "Homophobia, conversion therapy, and care models for trans youth: defending the gender-affirmative approach", *Journal of LGBT Youth*, 17:4, s. 361-383.

Baig, N. & Mathiesen, K. (2021): *Dansk Muslims Manifest*.
<https://www.danskmuslimskmanifest.dk/manifest> (hentet 09.07.2021)

Bancroft, J. et al. (2003): "Peer Commentaries on Spitzer (2003)". *Archives of Sexual Behavior*, 32:5, s. 419-468.

Beckstead, A. L. (2001): "Cures versus Choices: Agendas in Sexual Reorientation Therapy". *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 5:3-4, s. 87-115.

Beckstead, A. L. & Morrow, S. L. (2004): "Mormon Clients' Experiences of Conversion Therapy: The Need for a New Treatment Approach", *The Counseling Psychologist*, 32:5, s. 651-690.

Bishop, A. (2019): *Harmful Treatment. The Global Reach of So-Called Conversion Therapy*.
Outright Action International.

Bothe, J. (2020): *It's Torture, Not Therapy. A Global Overview of Conversion Therapy: Practices, Perpetrators and the Role of States*. IRCT.

Borowich, A. E. (2008): "Failed Reparative Therapy of Orthodox Jewish Homosexuals". *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 12:3, s. 167-177.

Byne, W. (2016): "Regulations Restrict Practice of Conversion Therapy", *LGBT Health*, 3:2, s. 97-99

Byrd, A.D. & Nicolosi, J. (2002): "A Meta-Analytic Review of Treatment of Homosexuality", *Psychological Reports*, 90, s. 1139-1152.

Clucas, R. (2017): "Sexual Orientation Change Efforts, Conservative Christianity and Resistance to Sexual Justice". *Social Sciences*, MDPI, Open Access Journal, 6:2, s.1-49.

- Comiskey, A. (1992): *På jagt efter seksuel helhed*. Forlaget Scandinavia.
- Cramer, R. J. et al. (2008): "Weighing the Evidence: Empirical Assessment and Ethical Implications of Conversion Therapy". *Ethics & Behaviour*, 18:1, s. 93-114.
- Dehlin, J. et al (2015): "Sexual Orientation Change Efforts Among Current or Former LDS Church Members". *Journal of Counselling Psychology*, 62:2, s. 95-105.
- Delmas, C. (2014): "Three Harms of 'Conversion' Therapy". *AJOB Neuroscience*, 5:1, s. 22-23.
- Drescher, J. (1998a): "Contemporary Psychoanalytic Psychotherapy with Gay Men. With a Commentary on Reparative Therapy of Homosexuality". *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 2:4, s. 51-74.
- Drescher, J. (1998b): "I'm Your Handyman: A History of Reparative Therapies". *Journal of Homosexuality*, 36:1, s. 19-42.
- Drescher, J. & Zucker, K.J. (red.) (2006): *Ex-gay research: Analyzing the Spitzer study and its relation to science, religion, politics, and culture*.
- Drescher, J. (2001): "Ethical Concerns Raised When Patients Seek to Change Same-Sex Attractions", *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 5:3, s. 181-209.
- Drescher, J. (2015): "Can Sexual Orientation Be Changed?". *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 19, s. 84-93.
- Drescher, J. et al. (2016): "The Growing Regulation of Conversion Therapy". *Journal of Medical Regulation*, 102:2, s. 7-12.
- Earp, B. D. et al. (2014): "Brave New Love: The Threat of High-Tech 'Conversion' Therapy and the Bio-Opresion of Sexual Minorities". *AJOB Neuroscience*, 5:1, s. 4-12.
- El-Rouayheb, K. (2005): *Before Homosexuality in the Arab-Islamic World, 1500-1800*.
- Europa-Parlamentet (2021): "Europa-Parlamentets beslutning af 11. marts 2021 om erklæring af EU som LGBTIQ-frihedszone". https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0089_DA.html#def_1_10 (hentet 06.04.2021)
- Fjelstrom, J. (2013): "Sexual Orientation Change Efforts and the Search for Authenticity". *Journal of Homosexuality*, 60, s. 801-827.
- Flentje, A. et al. (2014): "Experiences of Ex-Ex-Gay Individuals in Sexual Reorientation Therapy: Reasons for Seeking Treatment, Perceived Helpfulness and Harmfulness of Treatment, and Post-Treatment Identification", *Journal of Homosexuality*, 61:9, s. 1242-1268.
- Flentje, A. et al. (2013): "Sexual Reorientation Therapy Interventions: Perspectives of Ex-Gay Individuals". *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 17:3, s. 256-277.

Flores, A. R. et al. (2020): "Public attitudes about emergent issues in LGBTQ rights: Conversion therapy and religious refusals". *Research and Politics*, Oct-Dec. 2020, s. 1-9.

FNs højkommissær for menneskerettigheder (2011): *Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity*. Rapport til FN's menneskerettighedsråd. A/HRC/19/41

Ford, J. G. (2002): "Healing Homosexuals: A Psychologist's Journey Through the Ex-Gay Movement and the Pseudo-Science of Reparative Therapy". *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 5:3-4, s. 69-86.

Forstein, M. (2002): "Overview of Ethical and Research Issues in Sexual Orientation Therapy" *Journal of Gay and Lesbian Psychotherapy*, 5:3-4.

Følner, B. et al. (2015): *Nydanske LGBT-personers levevilkår*. Als Research.

Følner, B. et al. (2020): *Udfordringer og stigma ved at have en LGBTI-identitet i Danmark*. Als Research.

Gonsiorek, J.C. (2004): "Reflections From the Conversion Therapy Battlefield". *The Counselling Psychologist*, 32:5, s. 750-759.

Government Equalities Office (2018): *National LGBT Survey. Research Report. July 2018*.

Graugaard, C. et al. (2015): "Self-reported sexual and psychosocial health among non-heterosexual Danes". *Scandinavian Journal of Public Health*, 43:3, s. 309-314.

Habib, S. (2010): *Islam and Homosexuality*.

Haldeman, D. (1999): "The pseudo-science of sexual orientation conversion therapy. Angles". *The Policy Journal for Lesbian and Gay Strategic Studies*, 4:1, s. 1-4.

Haldeman, D. C. (2002a): "Gay Rights, Patient Rights: The Implications of Sexual Orientation Conversion Therapy". *Professional Psychology: Research and Practice*, 33:3, s. 260-264.

Haldeman, D. C. (2002b): "Therapeutic Antidotes: Helping Gay and Bisexual Men Recover from Conversion Therapies". *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 5, s. 119-132.

Haldeman, D. C. (2004): "When Sexual and Religious Orientation Collide: Considerations in Working with Conflicted Same-Sex Attracted Male Clients". *The Counseling Psychologist*, 32:5, s. 691-715.

Hein, L. C. & A. K. Matthews (2010): "Reparative Therapy: The Adolescent, the Psych Nurse, and the Issues", *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23:1, s. 29-35.

Hoffmann, L. et al. (2011): "A Phenomenological Investigation of Conversion Therapy". Conference Paper. August 2011.

Independent Forensic Expert Group (2020): "Statement on conversion therapy". *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 72, s. 1-6.

- Jenkins, D. & Johnston, L. (2004): "Unethical treatment of gay and lesbian people with conversion therapy". *Families in Society*, 85:4, s. 557-561.
- Johnson, C. et al. (2018): "De-implementation of Harmful, Pseudo-Scientific Practices: An Underutilized Step in Implementation Research", *The Behaviour Therapist*, 41:1, s. 32-35.
- Johnston, Lon B. & Jenkins, D. (2006): "Lesbians and gay men embrace their sexual orientation after conversion therapy and ex-gay ministries: A qualitative study", *Social Work in Mental Health*, 4:3, s. 61-82.
- Jones, T. W. et al. (2018): *Preventing Harm, Promoting Justice. Responding to LGBT conversion therapy in Australia*. GLHV, La Trobe University & Human Rights Law Centre.
- Karten, E. Y. & Wade, J. C. (2010): "Sexual Orientation Change Efforts in Men: A Client Perspective", *The Journal of Men's Studies*, 18:1, s. 84-102.
- Kruse, E. (2020): *In the name of religion. What is at stake as Norwegian lawmakers discuss a possible ban on conversion therapy?* Speciale. Universitetet i Oslo.
- Lasgaard, M. & Friis, K. (2014): *Ensomhed blandt voksne*. CFK, Folkesundhed og Kvalitetsudvikling.
- Lingiardi, V. et al. (2015a): "New Italian lesbian, gay and bisexual psychotherapy guidelines". *International Review of Psychiatry*, 27:5, s. 405-415.
- Lingiardi, V. et al. (2015b): "Reparative Attitudes of Italian Psychologists Toward Lesbian and Gay Clients: Theoretical, Clinical, and Social Implications", *Professional Psychology: Research and Practice*, 46:2, s. 132-139.
- Maccio, E. M. (2010): "Influence of Family, Religion, and Social Conformity on Client Participation in Sexual Reorientation Therapy", *Journal of Homosexuality*, 57, s. 441-458.
- Mallory, C. et al. (2019): *Conversion Therapy and LGBT Youth. Update. Brief. June 2019*. UCLA.
- Marciano, L. (2017): "Outbreak: On Transgender Teens and Psychic Epidemics", *Psychological Perspectives*, 60:3, s. 345-366.
- McGeorge, C. R. & Carlson, T. S. (2015): "An Exploration of Family Therapists' Beliefs about the Ethics of Conversion Therapy: The Influence of Negative Beliefs and Clinical Competence with Lesbian, Gay, and Bisexual Clients". *Journal of Marital and Family Therapy*, 41:1, s. 42-56.
- McGeorge, C. R. et al. (2020): "Christian Mainline Protestant Pastors' Beliefs about the Practice of Conversion Therapy: Reflections for Family Therapists", *Journal of Marital and Family Therapy*. August 5, 2020 (early view).
- McMurchie, M. (2014): "'The Dustbin of Quackery'? Senate bill 1172 and the legal implications of banning reparative therapy for homosexual minors", *Southern California Law Review*, 87:6, s. 1519-1548.

Meanley, S. (2020): "Lifetime Exposure to Conversion Therapy and Psychosocial Health Among Midlife and Older Adult Men Who Have Sex With Men". *The Gerontologist*, 60:7, s. 1291-1302.

Meyer, Ilan H. (2020): *Generations: A Study of the Life and Health of LGB People in a Changing Society, United States, 2016-2019*. Inter-university Consortium for Political and Social Research. Tilgængelig via: <https://www.icpsr.umich.edu/web/DSDR/studies/37166/datadocumentation>

Mikulak, M. (2020): "Telling a poor *man* he can become rich: Reparative therapy in contemporary Poland". *Sexualities*, 23:1-2, s. 44-63.

Moore, M. & Brunskell-Evans, H. (red.) (2019): *Inventing Transgender Children and Young People*. Cambridge Scholars Publishing.

Morrow, S. L. & Beckstead, A. L. (2004): "Conversion Therapies for Same-Sex Attracted Clients in Religious Conflict: Context, Predisposing Factors, Experiences and Implications for Therapy". *The Counseling Psychologist*, 32:5, s. 641-650.

Moss, I. (2014): "Ending Reparative Therapy in Minors: An Appropriate Legislative Response". *Family Court Review*, 52:2, s. 316-329.

Napolitano, Lisa A. (2018): "Pseudotherapies i Clinical Psychology: What Legal Recourse Do We Have?". *The Behaviour Therapist*, 41:1, s. 47-50.

Nicolosi, J. et al. (2000a): "Beliefs and Practices of Therapists who Practice Sexual Reorientation Psychotherapy". *Psychological Reports*, 86, s. 689-702.

Nicolosi, J. et al. (2000b): "Retrospective self-reports of changes in homosexual orientation: a consumer survey of conversion therapy clients", *Psychological Reports*, 86:3, s. 1071-1088.

Nugraha, I. Y. (2017): "The compatibility of sexual orientation change efforts with international human rights law", *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 35:3, s. 176-192.

Ozanne Foundation (2018): *Faith and Sexuality: Survey 2018*.

Pan American Health Organization (2012): *Cures for An Illness that Does Not Exist*. <https://www.paho.org/hq/dmdocuments/2012/Conversion-Therapies-EN.pdf> (hentet 01.02.2021)

Panozzo, D. (2013): "Advocating for an End to Reparative Therapy: Methodological Grounding and Blueprint for Change". *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 25, s. 362-377.

Ramón Mendos, L. (2020): *Curbing Deception - A world survey on legal regulation of so-called "conversion therapies"*. ILGA World

Ryan, C. et al. (2018): "Parent-initiated sexual orientation change efforts with LGBT adolescents: Implications for young adult mental health and adjustment". *Journal of Homosexuality*, 67:2, s. 159-173.

- Salway, T. et al. (2020): "Prevalence of Exposure to Sexual Orientation Change Efforts and Associated Sociodemographic Characteristics and Psychosocial Health Outcomes among Canadian Sexual Minority Men". *The Canadian Journal of Psychiatry*, 65:7, s. 502-509.
- SAMHSA (2015): *Ending Conversion Therapy: Supporting and Affirming LGBTQ Youth*. Substance Abuse and Mental Health Services Administration.
- Schroeder, M. & Shidlo, A. (2002): "Ethical Issues in Sexual Orientation Conversion Therapies: An Empirical Study of Consumers". *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 5:3-4, s. 131-166.
- Semerdjian, E. (2009). "Zinah", i: Esposito, J.L. (red.). *The Oxford Encyclopedia of the Islamic World*. Oxford University Press.
- Serovich, J. M. et al. (2008): "A Systematic Review of the Research Base on Sexual Orientation Therapies". *Journal of Marital and Family Therapy*, 34:2, s. 227-238.
- Spitzer, R. L. (2003): "Can Some Gay Men and Lesbians Change Their Sexual Orientation? 200 Participants Reporting a Change from Homosexual to Heterosexual Orientation". *Archives of Sexual Behavior*, 32:5, s. 403-417.
- Spitzer, R. L. (2012): "Spitzer Reassesses His 2003 Study of Reparative Therapy of Homosexuality". *Archives of Sexual Behavior*, 41, s. 757.
- Streed, C. G. et al. (2018): "Changing Medical Practice, Not Patients - Putting an End to Conversion Therapy". *New England Journal of Medicine*, 381:6, s. 500-502.
- Søes, P. et al. (2010): "Kirken og homoseksualitet", folder udgivet af Dansk Bibel-Institut m.fl. http://luthersk-netvaerk.dk/wp-content/uploads/2020/02/Kirken_og_homoseksualitet.pdf (hentet 10.04.2021).
- Tozer, E. E. & Hayes, J.A. (2004): "Why Do Individuals Seek Conversion Therapy? The Role of Religiosity, Internalized Homonegativity, and Identity Development", *The Counseling Psychologist*, 32:5, s. 716-740.
- Turban, J. L. et al. (2018): "Exposure to Conversion Therapy for Gender Identity is Associated with Poor Adult Mental Health Outcomes Among Transgender People in the US". *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 57:10, S208.
- Turban, J. L. et al (2019): "Association Between Recalled Exposure to Gender Identity Conversion Efforts and Psychological Distress and Suicide Attempts Among Transgender Adults", *JAMA Psychiatry*, 77:1, s. 68-76.
- UNAIDS (2015): *UNAIDS Terminology Guidance*.
- Van Zyl, J. et al. (2017): "Reparative sexual orientation therapy effects on gay sexual identities". *Journal of Psychology in Africa*, 27:2, s. 191-197.
- Venn-Brown, A. (2000): "Sexual orientation change efforts within religious contexts: A personal account of the battle to heal homosexuals". *Sensoria. A Journal of Mind, Brain and Culture*, 11:1, s. 81-91.

World Psychiatric Association (2016): "WPA Position Statement on Gender Identity and Same Sex Orientation". https://3ba346de-fde6-473f-b1da-536498661f9c.filesusr.com/ugd/e172f3_2842912d737742fdb5d549d2b7ebfc5c.pdf (hentet 13.04.2021)

Wright, T. et al. (2018): "Conversion therapies and access to transition-related healthcare in transgender people: a narrative systematic review". *BMJ Open* 2018. <https://bmjopen.bmj.com/content/8/12/e022425> (hentet 01.02.2021).

Zucker, K. J. (2003): "The Politics and Science of 'Reparative Therapy'". *Archives of Sexual Behavior*, 32:5, s. 399-402.

Avisartikler

Altinget (2020): "LGBT+ til Indre Mission: Homoseksuelle skal ikke omvendes", udgivet 14. okt. 2020. Hentet fra: <https://www.altinget.dk/artikel/lgbt-til-indre-mission-homoseksuelle-skal-ikke-omvendes> (15.04.21)

Ekstra-Bladet (2007a): "Staten finansierer homo-afvænning", udgivet 28. feb. 2007. Hentet fra: <https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/article4419820.ece> (15.04.21)

Ekstra-Bladet /2007b): "Kassen lukkes for homoafvænning", udgivet 11. mar. 2007. Hentet fra: <https://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/article4362086.ece> (15.04.21)

Information (2005): "Vi straffer ikke. Det gør Gud", udgivet 12. nov. 2005. Hentet fra: <https://www.information.dk/2007/07/straffer-goer-gud> (15.04.21)

Information (2008): "En go' sag... Eller en trossag?", leder, udgivet 12. apr. 2008. Hentet fra: <https://www.information.dk/debat/leder/2008/04/go-sag-trossag> (15.04.21)

Kristeligt Dagblad / religion.dk (2013): "Hvad siger koranen om straf af homoseksuelle?" (brevkassesvar af imam Kassem Rachid på religion.dk, 17. april 2013). Hentet fra: <https://www.religion.dk/sp%C3%B8rg-om-religion/hvad-siger-koranen-om-straf-af-homoseksuelle> (15.04.21)

Kristeligt Dagblad (2016): "Medie gik for langt i anklage mod kristen forening", udgivet 30. jun. 2016. Hentet fra: kristeligt-dagblad.dk/danmark/medie-gik-langt-i-anklage-mod-kristen-forening (15.04.21)

Out&About (2013): "Religiøse vil omvende homoer til heteroseksuelle", udgivet 13. okt. 2013. Hentet fra: <https://outandabout.dk/religioese-vil-omvende-homoer-til-heteroseksuelle/> (15.04.21)

Lovtekster

Andalusien (2017): "Ley 8/2017, de 28 de diciembre, para garantizar los derechos, la igualdad de trato y no discriminación de las personas LGTBI y sus familiares en Andalucía". Hentet fra: https://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/612536-l-8-2017-de-28-dic-ca-andalucia-garantia-de-los-derechos-la-igualdad-de.html (06.04.2021)

Aragón (2018a): "LEY 18/2018, de 20 de diciembre, de igualdad y protección integral contra la discriminación por razón de orientación sexual, expresión e identidad de género en la Comunidad Autónoma de Aragón". Hentet fra: <http://www.boa.aragon.es/cgi-bin/EBOA/BRSCGI?CMD=VEROBJ&MLKOB=1055478702424> (06.04.2021)

Aragón (2018b): "LEY 4/2018, de 19 de abril, de Identidad y Expresión de Género e Igualdad Social y no Discriminación de la Comunidad Autónoma de Aragón". Hentet fra: https://www.aragon.es/documents/20127/674325/ley_identidad_expresion_genero.pdf/ac261f3f-f7d6-9554-20ab-15dafaeb42a (06.04.2021)

Madrid (2016): "Ley 3/2016, de 22 de julio, de Protección Integral contra LGTBIfobia y la Discriminación por Razón de Orientación e Identidad Sexual en la Comunidad de Madrid". Hentet fra: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2016/BOE-A-2016-11096-consolidado.pdf> (06.04.2021)

Malta (2016): "The Affirmation of Sexual Orientation, Gender Identity and Gender Expression Act". Hentet fra: <https://parlament.mt/media/81828/act-lv-sexual-orientation-gender-identity-and-gender-expression-act.pdf> (06.04.2021).

Murcia (2016): "Ley 8/2016, de 27 de mayo, de igualdad social de lesbianas, gais, bisexuales, transexuales, transgénero e intersexuales, y de políticas públicas contra la discriminación por orientación sexual e identidad de género en la Comunidad Autónoma de la Región de Murcia". Hentet fra: https://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/576023-l-8-2016-de-27-may-ca-murcia-igualdad-social-de-lesbianas-gais-bisexuales.html (06.04.2021)

Tyskland (2020): "Gesetz zum Schutz vor Konversionsbehandlungen (vom 12. juni 2020), *Bundesgesetzblatt Jahrgang 2020 Teil, Nr. 28*". Hentet fra: https://www.bundesgesundheitsministerium.de/fileadmin/Dateien/3_Downloads/Gesetze_und_Verordnungen/GuV/K/BGBL_Schutz_vor_Konversionsbehandlungen.pdf (06.04.2021)

Valencia (2018): "Ley 23/2018, de 29 de noviembre, de igualdad de las personas LGTBI". Hentet fra: <https://www.boe.es/boe/dias/2019/01/11/pdfs/BOE-A-2019-281.pdf> (06.04.2021)

På vegne af Ligestillingsafdelingen i Beskæftigelsesministeriet har Als Research i perioden november 2020 – august 2021 gennemført en kortlægning af eksisterende viden om såkaldt "omvendelsesterapi" i Danmark. Denne rapport fremlægger resultaterne heraf.

Undersøgelsen er dels baseret på supplerende analyser af eksisterende data fra undersøgelserne "Udfordringer og stigma ved at have en LGBTI-identitet i Danmark" (2020) og "Nydanske LGBT-personers levevilkår" (2015), samt et eksplorativt litteraturstudie og en række dybdegående kvalitative interview.